

В.І.Литвиненко
Ю.П.Лісовська
П.М.Лісовський

АНТИКОРУПЦІЙНЕ ПРАВО

Навчальний посібник

 КОНДОР
Київ, 2018

УДК 343.352
А721

Рецензенти:

Подолька А.М. — доктор юридичних наук, професор;
Гриценко В.Г. — доктор юридичних наук, професор;
Цимбалюк В.С. — доктор юридичних наук, професор;
Препотенська М.П. — доктор філософських наук, професор.

А721 Антикорупційне право: навч. посібник / В.І. Литвиненко, Ю.П. Лісовська, П.М. Лісовський. — К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. — 240 с.

ISBN

У навчальному посібнику розглянуто актуальні питання Концепції адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції. За цих умов антикорупційне право є нагальною потребою як законний капітал відповідальності юридичних та фізичних осіб. Висвітлено стратегічні напрями та необхідні механізми протидії корупції, а також протидію корупційним маніпуляціям у вищій освіті України. Зосереджено увагу на конструктивну характеристику антикорупційного права, в якій нова концептуальна модель контррозвідувальної діяльності та Прокуратури України, як локальний моніторинг та представництво, відіграє належну роль. При цьому розкрито, що паливно-енергетичний комплекс є прерогативою діяльності спецслужб. Визначено авторське бачення антикорупційної політики світового порядку.

Навчальний посібник розраховано на науковців, викладачів, студентів, курсантів, співробітників спецслужб та широке коло читачів.

ISBN

УДК 343.352

© *В.І. Литвиненко, Ю.П. Лісовська,
П.М. Лісовський, 2018*
© *Видавничий дім «Кондор», 2018*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ	9
1.1. Сутність адміністративно-правової протидії корупції: загальні по- ложення.....	9
1.2. Система правового забезпечення запобігання та протидії корупції .	14
1.3. Фундаментальні основи діяльності суб'єктів протидії корупції	16
1.4. Стратегічні вектори (напрями) та механізми протидії корупції.....	18
1.5. Діяльність суб'єктів протидії корупції	20
1.6. Усунення негативних чинників, які сприяють вчиненню корупційних діянь	22
1.7. Напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції	24
1.8. Система реалізації Концепції	33
1.9. Моніторинг реалізації Концепції	38
1.10.Оцінка реалізації Концепції.....	38
1.11.Фінансове забезпечення реалізації Концепції	39
<i>Контрольні запитання</i>	<i>39</i>
<i>Теми рефератів</i>	<i>39</i>
<i>Список літератури до першого розділу.....</i>	<i>39</i>
РОЗДІЛ 2. АНТИКОРУПЦІЙНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ЗАКОННОГО КАПІТАЛУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	42
2.1. Передумови виникнення антикорупційного права: соціогенні корені маніпуляції свідомістю	42
2.2. Новий критеріальний погляд адміністративної юстиції в антико- рупційному забезпеченні правової держави	56
2.3. Вища освіта як протидія корупційним маніпуляціям	64
<i>Контрольні запитання</i>	<i>73</i>
<i>Теми рефератів</i>	<i>73</i>

**РОЗДІЛ 3. КОНСТРУКТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНТИКО-
РУПЦІЙНОГО ПРАВА 74**

3.1. Концептуальна модель контрозвідувальної діяльності в контексті антикорупційного права	74
3.2. Кадрове забезпечення та захист антикорупційних прав людини та громадянина	82
3.3. Інформаційний капітал в антикорупційному праві	89
<i>Контрольні запитання</i>	97
<i>Теми рефератів</i>	97

**РОЗДІЛ 4. ЗАКОННІ ПРАКТИКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АНТИКО-
РУПЦІЙНОГО ПРАВА 98**

4.1. Проблема комерційної торгівлі в сучасних інтернет-мережах.....	98
4.2. Антикорупційне право як боротьба із промисловим шпигунством ..	106
4.3. Трансформація адміністративно-правової системи в Україні на світовому ринку праці.....	113
4.4. Інфраструктурна практика як важливий механізм реалізації антикорупційного права	122
<i>Контрольні запитання</i>	128
<i>Теми рефератів</i>	128

**РОЗДІЛ 5. АНТИКОРУПЦІЙНЕ ПРАВО ЯК ЗАПОРУКА ЯКОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ 129**

5.1. Паливно-енергетичний комплекс як прерогатива діяльності органів СБ, Прикордонної Служби та Прокуратури України	129
5.2. Безпекове управління інвестиційним ризиком в антикорупційному праві	135
5.3. Валютна політика Національного Банку України	144
5.4. Антикорупційна політика світового порядку	146
<i>Контрольні запитання</i>	155
<i>Теми рефератів</i>	155

**РОЗДІЛ 6. АНТИКОРУПЦІЙНЕ ПРАВО У СУЧАСНОМУ КІБЕР-
ПРОСТОРІ 156**

6.1. Воєнна безпека як нормативно-правове забезпечення людського капіталу у кіберпросторі	156
---	-----

6.2. Кібербезпека як космічна фрактальність у світовому процесі	158
6.3. Дипломатія як шляхетний образ освіти та науки	166
6.4. Постфілософія як ентропійний вимір у міждисциплінарних дослідженнях: час, простір, розвиток	168
<i>Контрольні запитання</i>	170
<i>Теми рефератів</i>	170
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	171
ДОДАТКИ	180

ПЕРЕДМОВА

Таке деструктивне явище, як корупція, потребує протидії не лише з боку окремих членів суспільства, а й державних та правоохоронних органів. Виникнувши на тлі дисфункції влади, вона нівелює прагнення побудови суспільства на демократичних засадах, зводить роль державного апарату до споживчих відносин, порушує принцип рівності громадян та юридичних осіб перед законом, каталізує організовану злочинність і перешкоджає інтеграційним процесам у світі.

В Україні високий рівень корумпованості наявний як у системі органів державної влади та органів місцевого самоврядування, так і в інших сферах публічної діяльності. Корупція становить значну небезпеку для державно-владних і приватних інтересів, щороку завдаючи значної матеріальної та репутаційної шкоди державно-владним органам, спричинюючи їх неефективність, а також деградацію правового суспільства. Тому обов'язком держави є застосування заходів щодо протидії корупції та її негативним наслідкам.

Протидія корупції в Україні — найважливіше державне завдання. З моменту здобуття нашою державою незалежності корупція розглядалась як пряма загроза національній безпеці, підтримці стабільності та злагоди в країні. Її негативні наслідки полягають у тому, що вона розмиває такі найважливіші конституційні принципи консолідації нашого суспільства, як принцип соціальної справедливості та рівності всіх перед законом. Корупція підриває довіру народу до влади, дискредитує ринкові механізми конкуренції та запобігання монополізму в економіці, сприяє лобіюванню законодавчих і нормативних актів, а також масштабним зловживанням та злочинності. Отже, держава потребує рішучих дій, спрямованих на протидію корупції.

Одне з центральних місць у загальнодержавному механізмі протидії корупції посідають правоохоронні органи. Корупції, що глибоко проринкнула в державний апарат та структуру правоохоронних органів, громадяни й громадянські інституції не спроможні

належним чином протистояти, тому виникла необхідність у фундаментальному перегляді доктринальних і прикладних підходів до розуміння і формування нової системи суб'єктів протидії корупції.

З огляду на викладене, держава створює відповідні центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом та правоохоронні органи з протидії корупції. Проте діяльність цих органів стикається з низкою проблем, пов'язаних з відсутністю якісної законодавчої бази, зокрема законодавчого закріплення координації їх діяльності, таких як визначення особи, яка має здійснювати керівництво протидії корупції в Україні, з тим, що не розроблені системні підходи стосовно діяльності суб'єктів протидії корупції у державі та їх взаємодія з громадянським суспільством у цій сфері, відсутнє концептуальне бачення організаційно-правового забезпечення протидії корупції. Особливої актуальності вирішення зазначених проблем набуває у процесі підготовки висококваліфікованих фахівців для правоохоронних органів, орієнтованих на боротьбу з організованою злочинністю і тісно пов'язаною з нею корупцією.

Ефективна та оперативна протидія корупційним виявам на всіх рівнях є одним з основних зобов'язань, взятих Україною у межах співпраці з міжнародними фінансовими та іншими організаціями. Саме тому оцінка та покращання ефективності протидії корупційним виявам постає найактуальнішим питанням держави й громадянського суспільства у наш час.

Отже, проблема протидії корупції є актуальною з огляду на значну увагу суспільства до цієї діяльності, високий рівень недовіри до суб'єктів владних повноважень та високу латентну корумпованість службових і посадових осіб.

За офіційними статистичними даними, правоохоронними органами за січень-липень 2016р. складено і направлено до суду 2030 протоколів про адміністративне корупційне правопорушення (проти 1682, або + 20,7 %, за аналогічний період 2015р.) та викрито 1205 корупційних кримінальних правопорушень (проти 1613, або — 25,3 %, за аналогічний період 2015р.).

Особливо на сьогодні питання неефективної протидії корупції зумовлює політичну, соціальну та економічну нестабільність,

подолати яку можна, вибудувавши ефективну систему державного управління. Своєю чергою, здійснити це неможливо без значних змін у системі протидії корупції. Таким чином, соціально-правові передумови вказують на потребу розроблення науково обґрунтованої концепції адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні, у якій визначаються теоретико-методологічні засади та механізм діяльності суб'єктів протидії корупції.

Забезпечити системний підхід та ефективну організацію діяльності суб'єктів протидії корупції, реалізацію державної політики щодо запобігання та протидії корупції можливо за наявності комплексної, науково обґрунтованої концепції, яка має бути використана органами публічної адміністрації та на підставі якої формуються інші концептуальні документи: доктрина, стратегія, планування тощо, і в кінцевому підсумку це надасть можливості суб'єктам боротьби з корупцією скоординовано та практично впливати на реальний стан протидії корупції в Україні.

Вказані аспекти вимагають нагального врахування та вирішення. Це дає можливість говорити про наукову доцільність і практичну корисність постановки і вирішення актуальної науково-прикладної проблеми — розроблення концепції адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні, визначення науково обґрунтованих методологічних засад та формування дієвої системи протидії корупції, а також розроблення та впровадження практичних рекомендацій щодо здійснення заходів суб'єктами боротьби з корупцією, шляхом узагальнення світової та вітчизняної науки і практики.

Від авторів

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Ця Концепція розроблена та спрямована на виконання Законів України: «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р., «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., «Про засади антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14 жовтня 2014 р., «Про очищення влади» від 27 січня 2015 р.; Указів Президента України: «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» від 14 жовтня 2014 р. № 808, «Про стратегію сталого розвитку «Україна 2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015, «Про утворення Національного антикорупційного бюро України» від 16 квітня 2015 р. № 217; «Стратегію Національної безпеки України» від 26 травня 2015 р. № 287/2015; Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки» від 29 квітня 2015 р. № 265, «Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 25 березня 2015 р. № 171, «Деякі питання відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції» від 23 березня 2015 р. № 170.

1.1. Сутність адміністративно-правової протидії корупції: загальні положення

1. Корупція (у широкому значенні) — соціальне явище, що охоплює всю сукупність діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами наданої їм влади та посадових повноважень з метою задоволення власних інтересів чи інтересів третіх осіб, а

також інших правопорушень, що створюють умови для вчинення корупційних діянь або їх приховування.

2. Корупція (у вузькому значенні) — протиправна діяльність, що полягає у використанні посадовими особами своїх прав і можливостей з метою одержання особистої вигоди. З точки зору морального стану, корупція означає підкупність та продажність посадових осіб.

3. Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції — це механізм упорядкування суспільних відносин, що охоплює адміністративно-правове регулювання, реалізацію юридичних норм і встановлених ними відповідних правових гарантій, які здійснює держава в особі уповноважених на це органів щодо створення потенційно несприятливих умов для здійснення корупційних діянь, подолання та викорінення корупції з державно-владного апарату.

4. Рівні адміністративно-правової протидії корупції — це виокремлена горизонталь системи державних органів та органів місцевого самоврядування, чия юрисдикція охоплює певне коло суспільних відносин та поширюється на всю територію держави чи її частину, між якими існують адміністративно-правові відносини координації з приводу заходів запобігання та виявлення корупції, стосовно яких відповідні органи мають суміжні повноваження, що створює потенційно несприятливі умови для здійснення корупційних діянь, обмежує можливість розвитку корупції, виявляє наявну корумпованість державних органів та окремих чиновників, сприяє подоланню та викоріненню корупції з державно-владного апарату шляхом усунення наслідків корупції, притягнення винних у корупційних правопорушеннях до юридичної відповідальності, поновлення прав та інтересів особам, які їх втратили внаслідок корупційної діяльності інших осіб.

5. Суб'єкти протидії корупції (антикорупційне безпекове середовище) поділені на десять груп:

- перша група включає суб'єктів протидії корупції, яким належить прерогатива визначення внутрішньої і зовнішньої політики держави, складовою якої є антикорупційна політика і забезпечення її здійснення (Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України);

- друга група суб'єктів здійснює ініціювання прийняття законів, спрямованих на забезпечення протидії корупції (відповідно до Конституції України суб'єктами законодавчої ініціативи є: Президент України, Кабінет Міністрів України, народні депутати України);
- третю групу суб'єктів складають відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції — органи прокуратури. Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;
- четверта група — суб'єкти безпосередньої правоохоронної діяльності у сфері протидії корупції, які здійснюють свої повноваження відповідно до чинного законодавства (органи прокуратури, у т. ч. антикорупційна прокуратура, Національна поліція, Служба безпеки України, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань (за умови його створення), інші правоохоронні органи України);
- п'ята група суб'єктів — це суди загальної юрисдикції, до компетенції яких належить здійснення судового розгляду справ про корупційні правопорушення;
- шосту групу утворюють суб'єкти, діяльність яких пов'язана із запобіганням корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування (Національне агентство з питань запобігання корупції, Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики, антикорупційні підрозділи (уповноважені з антикорупційної діяльності) міністерств та інших центральних органів виконавчої влади);
- сьому групу складають суб'єкти, які здійснюють координацію антикорупційної діяльності (розглядаючи корупцію як загрозу національній безпеці України у сфері державної безпеки, відповідну координацію суб'єктів забезпечення національної безпеки у протидії загроз та небезпек здійснює Рада національної безпеки і оборони України);
- восьму групу суб'єктів протидії корупції утворюють органи, які відповідно до ст. 61–64 Закону України «Про запобігання корупції» запобігають корупції у діяльності юридичних осіб

(уповноважений з антикорупційної діяльності, професіонал з антикорупційної діяльності);

- дев'ята група суб'єктів протидії корупції — це насамперед спеціалізовані суди, а також антикорупційні прокурори, державні органи та органи місцевого самоврядування, які вживають заходи і ухвалюють конкретні рішення стосовно відшкодування заподіяної корупційними діяннями шкоди, поновлення порушених ними прав, а також Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами одержаними від корупційних та інших злочинів тощо;
- десята група суб'єктів протидії корупції включає в себе діяльність по науково-методичному та навчальному забезпеченню протидії корупції (Національна академія наук України, Національна академія правових наук України, Міністерство освіти і науки України та ін.).

Окрему групу з протидії корупції утворюють як вітчизняні, так і міжнародні громадські об'єднання, відповідно до чинного законодавства та своєї статутної діяльності (ГО «Професіоналів з національної безпеки, ГО «Антикорупційна ліга», МГО «Центр протидії корупції», МГО «Transparency International») та громадяни України відповідно до своїх конституційних прав.

6. Суб'єкти, які сприяють протидії корупції, — особи, організації (як державні, так і недержавні), що здійснюють всілякі заходи (соціального, політичного характеру) щодо викриття виявів корупції, ознайомлення громадськості з прикритими фактами корупції тощо.

7. Корупціонери (або особи, які вчиняють корупційні дії) — це громадяни України, іноземці, особи без громадянства, які своїми діями:

- порушують та обмежують конституційні права і свободи людини й громадянина;
- порушують принципи верховенства права;
- підривають авторитет держави, основи демократії в Україні, а також завдають шкоди будувannya та функціонуванню державного апарату;

- призводять до сповільнення або відхилення соціально-економічних реформ, перешкоджають розвитку ринкових відносин, передусім середнього та малого підприємництва;
- грубо порушують порядок здійснення повноважень державними службовцями;
- незаконно надають привілеї обмеженому колу осіб, корумпованим групам, підпорядковують інтереси держави цим особам;
- пробуджують злочинність, здійснюють глобальний вплив на криміногенну обстановку загалом;
- розширюють тіньову економіку, що призводить до зменшення податкових надходжень до Державного бюджету та місцевих бюджетів;
- порушують конкурентні механізми ринку праці;
- уповільнюють появу ефективних приватних власників насамперед через порушення під час приватизації, а також здійснення штучних банкрутств;
- спричиняють неефективне використання бюджетних коштів; підвищення ціни на товари та послуги за рахунок «корупційних витрат»;
- сприяють погіршенню інвестиційного клімату;
- призводять до зменшення ефективності їхньої роботи, тобто знижують ефективність економіки країни загалом;
- ускладнюють відносини з іншими державами, міжнародними організаціями та ін.

8. Форми корупційних діянь:

- зловживання владою або посадовим становищем, перевищення влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб; розкрадання державного, колективного або приватного майна з використанням посадового становища;
- незаконне одержання матеріальних або інших благ, пільг та інших переваг;
- одержання кредитів, позичок, допомоги, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням пільг

чи переваг, не передбачених законодавством, або на які особа не має права;

- хабарництво;
- здійснення безпосередньо та через посередників або підставних осіб підприємницької діяльності з використанням влади чи посадових повноважень, а також пов'язаних з ними можливостей;
- сприяння з використанням посадового становища фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької та іншої діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних або інших благ, пільг та інших переваг;
- неправомірне втручання з використанням посадового становища у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкоджання виконанню ними своїх повноважень чи домагання прийняття неправомірного рішення;
- використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах, необґрунтована відмова у наданні відповідної інформації, або несвоєчасне її надання, або надання недостовірної чи неповної службової інформації;
- надання необґрунтованих переваг фізичним або юридичним особам шляхом підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи управлінських рішень;
- протегування з корисливих або інших особистих інтересів у призначенні на посаду особи, яка за діловими і професійними якостями не має переваг перед іншими кандидатами.

9. Результати реалізації цієї концепції — мінімізувати умови, що створюють як стимул, так і можливість схилення особи до здійснення корумпованих дій.

1.2. Система правового забезпечення запобігання та протидії корупції

З точки зору забезпечення дієвості та ефективності антикорупційної політики держави, для досягнення поставленої мети та виконання основних завдань надзвичайно важливим є чітке визначення суб'єктів системи забезпечення запобігання та протидії

корупції, а також засад реалізації цієї політики. Крім того, Конвенціями ООН та Ради Європи з боротьби проти корупції критеріями ефективності спеціалізованих антикорупційних органів визначено: незалежність, спеціалізацію, належну професійну підготовку та адекватні ресурси.

Як свідчить зарубіжний досвід, найбільших успіхів у реалізації антикорупційного законодавства вдалося досягти в тих країнах, де були створені незалежні спеціалізовані органи з боротьби з корупцією. Найефективнішою їх функцією було проведення розслідування і кримінального переслідування високопосадовців-корупціонерів, викриття та ліквідація їхніх зв'язків із кримінальними структурами.

Реформування системи забезпечення протидії корупції — один із визначальних напрямів на шляху до її подолання. З метою реформування системи забезпечення протидії корупції необхідно провести такі заходи:

- створити багатоцільову систему протидії корупції;
- налагодити роботу Національного агентства із запобігання корупції;
- здійснити «запуск» Державного бюро розслідувань, яке буде протидіяти корупції в структурах правоохоронних органів;
- вдосконалити діяльність фінансової розвідки (фінмоніторингу), що передбачає втілення таких завдань: припинення злочинних дій у фінансовому секторі та створення банку даних для всіх компетентних державних інститутів, які протидіють використанню нелегальних джерел доходів;
- остаточно відмовитися від негрошових форм розрахунків у господарському комплексі України;
- спростити процедури податкової звітності та сплати податкових і неподаткових платежів;
- підвищити вимоги до діяльності контрольно-наглядових органів, подальше скорочення кількості необхідних ліцензій, дозволів, патентів;
- розмежувати повноваження органів державної влади щодо надання адміністративних послуг та виконання контрольно-наглядових чи інспекційних функцій;

- розвинути електронне урядування;
- реформувати державну службу та служби в органах місцевого самоврядування з метою забезпечення її професійності;
- забезпечити прозорість процесів приватизації, а також здійснення державних закупівель та проведення тендерів і аукціонів;
- залучити населення до створення громадських організацій у протидії корупції;
- сформувати систему підготовки фахівців з антикорупційної діяльності та забезпечити антикорупційну освіту в системі підготовки фахівців незалежно від вибраної спеціальності.

У продовжити роботу над формуванням антикорупційної культури населення України.

З огляду на актуальність проблеми протидії корупції, одним із головних завдань сучасності для багатьох держав світу є перегляд комплексу організаційно-правових та інших заходів на національному рівні з метою їх удосконалення, підвищення рівня взаємодії на двосторонньому та регіональному рівнях, а також активізація діяльності в межах міжнародних організацій у сфері боротьби з корупцією та організованою злочинністю. Саме досконалість нормативно-правового забезпечення протидії вказаному явищу та наявність ефективної системи протидії йому на національному й міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного вирішення зазначеного питання.

1.3. Фундаментальні основи діяльності суб'єктів протидії корупції

Відповідно до загальних положень і мети діяльності щодо протидії корупції має здійснюватися на принципах, які умовно можна поділити на такі групи:

- загальні (притаманні всій системі права);
 - міжгалузеві (характерні кільком галузям права);
 - спеціальні (галузеві);
 - виключні (властиві лише діяльності суб'єктів протидії корупції).
- Загальні принципи протидії корупції:*
- верховенства права;

- пріоритету та захисту прав людини;
 - наукової обґрунтованості; законності;
 - гуманізму;
 - рівності всіх перед законом і судом;
- Міжгалузеві принципи протидії корупції:*

- системності;
- комплексності;
- гласності;
- економічності;
- ефективності та ін.

Спеціальні (галузеві) принципи протидії корупції:

- демократизації управління суспільством, побудови та організації державної влади і місцевого самоврядування, що забезпечує оптимальну відкритість для населення, діяльності посадових осіб;
- зміцнення доброчесності у відносинах державного апарату і службовців усіх категорій з населенням;
- взаємодії владних структур з інститутами суспільства і населенням;
- удосконалення порядку та нормативного регулювання організації службово-трудової діяльності посадових осіб;
- забезпечення чіткої правової регламентації діяльності державних органів, законності і гласності такої діяльності, державного і суспільного контролю за нею;
- удосконалення структури державного апарату, кадрової роботи й процедури вирішення питань, що посягають на права та законні інтереси фізичних і юридичних осіб;
- визнання допустимості обмежень прав і свобод державних посадових осіб, а також прирівняних до них осіб у випадках, передбачених законом;
- неприпустимості делегування повноважень на державне регулювання підприємницької діяльності фізичним і юридичним особам, що здійснюють таку діяльність, а також на контроль за нею;
- встановлення заборони для державних посадових осіб і осіб, прирівняних до них, на заняття підприємницькою діяльністю,

зокрема на заняття оплачуваних посад в органах управління суб'єктів господарювання;

- підконтрольної й підзвітності суспільству та визначеним законом державним органам;
 - відкритості для демократичного цивільного контролю.
- Виключні або специфічні принципи протидії корупції:*
- практичної спрямованості та стратегічності заходів;
 - входження до міжнародної системи боротьби з корупцією та розвитку всебічного співробітництва з іноземними державами;
 - спільність, тобто участь у протидії корупції, крім правоохоронних органів, усіх інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та окремих громадян;
 - дотримання морального імперативу;
 - відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, ліквідації і відвернення шкідливих наслідків корупційних правопорушень;
 - забезпечення особистої безпеки громадян, що сприяють у боротьбі з корупційними правопорушеннями;
 - захисту державою прав і законних інтересів державних посадових осіб і осіб, прирівняних до них, установлення цим особам заробітної плати (грошового утримання) і пільг, що забезпечують цим особам і їхнім сім'ям гідний рівень життя;
 - неприпустимість покладення на одного й того самого суб'єкта антикорупційної політики відповідальності за розроблення, реалізацію та контроль над реалізацією заходів антикорупційної політики;
 - неприпустимість обмеження доступу до інформації про факти корупції, корупціогенні фактори та заходи реалізації антикорупційної політики;
 - політичної нейтральності і позапартійності.

1.4. Стратегічні вектори (напрями) та механізми протидії корупції

Напрями протидії корупції — це спрямованість адміністративно-правової діяльності органів державної влади та органів міс-

цевого самоврядування щодо протидії корупції та її негативним наслідкам у конкретно визначених аспектах.

Протидія корупції має здійснюватися за такими напрямками:

- формування державної політики з протидії корупції з відповідними органами;
- реформування виборчого законодавства та процедури виборів в Україні (зокрема в аспекті фінансування їхньої діяльності);
- реформування інституту взаємодії громадськості з органами державної влади щодо протидії корупції;
- реформування законодавства, що стосується державної служби та служби в органах місцевого самоврядування;
- реформування представництва приватних інтересів в органах державної влади, створення прозорої системи лобіювання;
- забезпечення програм відкритою доступу до публічної інформації та створення ефективних умов щодо її отримання;
- реформування існуючої системи електронного урядування;
- часткове реформування інституту державних органів, які займаються питанням конфіскації майна, набутого шляхом вчинення корупційних діянь;
- сформованої освітянської системи підготовки фахівців з антикорупційної діяльності, впровадження в систему підготовки фахівців (незалежно від спеціальності) обов'язкових навчальних програм з антикорупційної діяльності та запобігання виявам корупції;
- реалізації державних програм з формування антикорупційної культури у населення України.

Механізмами забезпечення реалізації концептуальних заходів у практичній площині є:

1) політичний — наявність політичної волі до подолання корупції усіма можливими демократичними методами, в тому числі морально-ідеологічними; формування та реалізація чіткої державної антикорупційної політики; об'єднання та компромісна співпраця щодо питання подолання корупції усіх політичних сил;

2) економічний — обов'язкове врахування щорічних видатків на фінансування заходів, передбачених Концепцією, із державного бюджету та місцевих бюджетів; залучення коштів від вітчиз-

няних та міжнародних донорських громадських організацій шляхом підготовки проектів, спрямованих на реалізацію заходів, узаконених у Концепції;

3) нормативно-правовий — підготовка та прийняття Верховною Радою України, центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в межах їх компетенції нормативно-правових актів антикорупційного характеру і таких, мета і зміст яких співзвучні з концептуальними;

4) організаційний — Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України формують законодавче та нормативно-правове забезпечення реалізації заходів, передбачених Концепцією; центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень забезпечують виконання законодавчих та нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію концептуальних морально-ідеологічних антикорупційних заходів; інші органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують досягнення тактичних цілей (пріоритетних завдань) Концепції;

5) кадровий — залучення до реалізації Концепції фахівців у сферах юриспруденції, педагогіки, психології, соціології, PR-технологій, маркетингу, політології, державного управління та місцевого самоврядування тощо.

1.5. Діяльність суб'єктів протидії корупції

Діяльність щодо протидії корупції має здійснюватися у таких напрямках:

- притягнення до відповідальності корумпованих державних службовців та звільнення їх у зв'язку з цим із займаних посад;
- встановлення жорсткого контролю за витратами державних службовців, проведення їх аналізу та задекларованих доходів;
- призначення в органи державної та місцевої виконавчої влади порядних та чесних професіоналів;
- жорсткий публічний контроль використання бюджетних коштів;
- скорочення зайвих, насамперед дублюючих, управлінських структур;

- створення державним службовцям належних умов праці та забезпечення їх гідною заробітною платою;
- прийняття Кодексу честі державного службовця, забезпечення його неухильного дотримання;
- запровадження механізму аналізу судових рішень щодо їх відповідності Конституції та законам України;
- забезпечення однакового застосування судами законів України, удосконалення законодавчого регулювання;
- посилення ролі відповідних державних органів та органів суддівського самоврядування у запобіганні корупції в судах, здійснення заходів реагування на факти корупційних та інших діянь, пов'язаних з корупцією, притягнення до відповідальності суддів, які вчинили такі діяння;
- забезпечення суддям гідної заробітної плати;
- зміцнення правової бази діяльності державної виконавчої служби, зокрема з метою усунення законодавчих прогалин, які, дають можливість боржникові уникати відповідальності за несвоєчасне виконання своїх зобов'язань;
- удосконалення діяльності державних установ судової експертизи з метою усунення будь-якої можливості зовнішнього втручання в їх діяльність;
- створення єдиної системи реєстрації права власності на всі види нерухомого майна;
- формування сучасної системи освіти з формування у майбутніх фахівців (незалежно від обраної спеціальності) знань щодо недопущення корупційних виявів, формування антикорупційної культури у населення та виокремлення підготовки фахівців з антикорупційної діяльності.

Заходи запобігання та протидії корупції поділяються на невідкладні короткострокові, у тому числі надзвичайного характеру, довгострокові та постійного характеру, а саме:

- обмеження щодо використання службового становища;
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- обмеження щодо одержання дарунків (пожертв);
- обмеження щодо роботи близьких осіб;

- обмеження стосовно осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування;
- спеціальна перевірка стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- фінансовий контроль
- кодекси поведінки;
- урегулювання конфлікту інтересів;
- антикорупційна експертиза нормативно-правових актів;
- вимоги щодо прозорості інформації;
- заборона на одержання послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

1.6. Усунення негативних чинників, які сприяють вчиненню корупційних діянь

Передумовою зниження рівня корупції є усунення негативних чинників, які призводять до вчинення корупційних діянь.

Загальнодержавними чинниками є:

1. Нерівномірність розвитку ринкового господарства. Під час посилення кризового стану економіки такі негативні явища, як інфляція, безробіття тощо, стають сприятливими умовами для збільшення обсягів тіньової економіки. Тобто за таких умов зменшується ефективність регулюючої ролі держави, що призводить до зростання корумпованої.

2. Розшарування українського суспільства на бідних і багатих. За рахунок державного майна збагатилася невелика група населення, яка мала безпосередній доступ до нього. Олігархами в Україні стають через тіньову приватизацію державної власності. Кожна людина хотіла б стати власником частки державного майна, але ж не кожен мав змогу долучитися до нього через розпорядників. Більша частина населення є бідною, змушена виживати у складних економічних умовах, коли повністю відсутні принципи соціальної справедливості.

3. Суперечність між швидкозмінними умовами ринкового господарства та чинним законодавством. Прогалини, які створюю-

ються завдяки такій суперечності, заповнюються тіньовими «правилами гри». Навіть у високорозвинених ринкових країнах економічні процеси випереджають чинне законодавство, тому вдосконалення правової бази повинно мати перманентний характер.

4. Суперечність між законодавчою та морально-етичною нормами підприємництва. Загалом закони, що представляють інтереси держави, повинні мати морально-етичну складову. Однак через слабкість сприйняття сучасним підприємцем такої складової він не завжди підтримує державні інтереси, а іноді вони перебувають навіть у протистоянні. Це стає підставою для виходу підприємців у «тінь» через хабар і т. ін.

5. Суперечності в політичній системі, які представлені владою і бізнесом. Відомо, що поєднання влади і бізнесу — це олігархія, яка посилює дію тіньової економіки. Негативним наслідком існування олігархії є не лише лобіювання інтересів бізнесменів у владі через прийняття «потрібних» їм законів з метою створення сприятливих умов для їхнього бізнесу, а й недоодержання державною казною величезних коштів. А це, своєю чергою, не дає можливості державі виконувати свої прямі обов'язки — вирішувати соціальні проблеми. Слабкість політичної влади — одна з причин існування корупції.

6. Потреба у виживанні населення у складних умовах становлення ринкових відносин. Підприємець, який планує розпочати власний бізнес, повинен мати стартовий капітал, якого, зазвичай, у нього немає і який він не може заробити, що і стає поштовхом до використання позаекономічних методів — через політичний вплив, через «своїх» чиновників. Законотворчість як світоглядна цінність поки що не стала природним чинником для підприємця.

7. Створення штучного дефіциту ресурсів. Така ситуація приносить вигоду посадовим особам у вигляді хабара як необхідного інструменту щодо отримання необхідних для виробничої діяльності ресурсів.

8. Адміністративні бар'єри породжуються не лише непрофесійністю чиновників, а й штучно створюються для отримання контролю над підприємствами. Такі бар'єри виштовхують підприємця в тіньову економіку, оскільки формальні правила не-

можливо виконувати, тому що постійно здійснюється контроль за підприємницькою діяльністю і докладаються відповідні санкції. За таких умов підприємці змушені шукати неформального державного захисту завдяки корупційним відносинам. Результатом є те, що українські підприємці у своїй більшості вже не уявляють своєї економічної діяльності без хабарництва.

1.7. Напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції

Першим напрямом удосконалення протидії корупції є формування державної політики з метою протидії їй. При цьому має відбуватися урахування усіх рекомендацій міжнародних інституцій та створення належної нормативно-правової бази. Наразі до такої системи належать:

- Конституція України;
- Закони України: «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р., «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., «Про засади антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14 жовтня 2014 р., «Про очищення влади» від 27 січня 2015 р.;
- Укази Президента України «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» від 14 жовтня 2014 р. № 808, «Про стратегію сталого розвитку «Україна 2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015, «Про утворення Національного антикорупційного бюро України» від 16 квітня 2015 р. № 217, «Про стратегію Національної безпеки України» від 26 травня 2015 р. № 287/2015.
- Постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки» від 29 квітня 2015 р. № 265, «Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»

від 25 березня 2015 р. № 171, «Деякі питання відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції» від 23 березня 2015 р. № 170.

Звісно, процесом для повної оптимізації буде початок дії реєстру декларацій працівників органів публічної адміністрації, який наразі ще не діє. В організаційно-функціональному плані прискорення діяльності такого реєстру стало б поштовхом для проведення ефективних реформ у сфері протидії корупції. Оскільки заповнення декларацій здійснюватиметься шляхом заповнення їх електронної форми на офіційному сайті Національного агентства з питань запобігання корупції, то варто прискорити створення такого електронного ресурсу. Для цього на рівні Міністерства юстиції має бути створена Робоча група, яка змогла б розробити проект сайту, програму його діяльності, а також схему приведення у дію реєстру, який функціонуватиме на основі даних, взятих з нього.

Другим напрямом удосконалення протидії корупції є реформування виборчого законодавства. Потрібно урегулювати процес фінансування партій та його прозорість, запровадити належний аудит поточної та передвиборчої звітності партій, запровадити норми у законодавстві щодо виникнення конфлікту інтересів у осіб з виборними посадами. Доцільною є заміна положення у проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо фінансування діяльності політичних партій» (далі — Законопроект) на таке, що буде зазначати про фінансування усіх політичних партій, представлених у парламенті.

Також необхідно змінити положення статті 14-2 Законопроекту, де зазначається, що фінансування партій залежить від кількості громадян, які входять до неї, на положення, які будуть зазначати, що таке фінансування залежатиме від кількості виборців, які за неї проголосували.

Необхідно включити зміни до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро», де б зазначалося про «здійснення контролю за використанням політичними партіями фінансової підтримки з державного бюджету», адже покладання таких функцій на Рахункову палату України суперечить положенням Кон-

ституції України у межах контрольних функцій цього органу. Додатково внести зміни до частини 2 ст. 1 вказаного Закону, де зазначити, що до завдань Національного антикорупційного бюро також належить «протидія адміністративним порушенням у сфері виборчого права», що забезпечить змогу цього органу накладати штрафні санкції згідно з КУпАП на партії, які на своєму сайті (якщо слідувати логіці Законопроекту) оприлюднили неправдиві звіти щодо свого фінансування. Національне антикорупційне бюро необхідно закріпити як орган досудового розслідування у питаннях кримінального порушення фінансування політичних партій, закріпивши це положення в Законі України «Про Національне антикорупційне бюро» та до Законопроекту.

Третім напрямом удосконалення протидії корупції в Україні є оптимізація органів, які здійснюють боротьбу та протидію корупції. Разом з Національною радою антикорупційної політики було утворено Національне агентство з питань запобігання корупції, яке є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом і на який покладено реалізацію антикорупційної стратегії України. Доцільність існування обох органів викликає сумніви. По суті, Національне агентство з питань запобігання корупції здійснює більше повноважень, ніж Національна рада антикорупційної політики, проте і дублювання повноважень щодо здійснення моніторингу та доступу до інформації теж є. Актуальним залишається питання створення єдиного у своєму роді органу, який би був незалежним від усіх гілок влади та здійснював роботу зазначених органів. Доцільність існування при Президентові України ~~у~~ Національної ради з питань антикорупційної політики є сумнівною: такий орган не повинен існувати у той час, як в Україні діє Національне антикорупційне бюро, ключовий вплив на яке здійснює Президент. Функції цієї Ради за зразком Південної Кореї може цілком здійснювати Національне антикорупційне бюро, лише потрібно включити положення з Указу Президента «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» у Закон України «Про Національне антикорупційне бюро», при цьому розширивши штат відповідних працівників, які працюватимуть поза межами діяльності детективів.

Четвертий напрям удосконалення протидії корупції складається також з ефективної державної служби, яка потребує реформування. Для удосконалення механізму протидії корупції необхідним є проведення реформи публічної служби, концепція якої остаточно не доопрацьована (на основі державної служби і реформи державної служби), та вдосконалення механізму протидії корупції і посилення ролі інститутів громадянського суспільства в державі. Зокрема, поширення просвітницької інформації про негативний вплив корупції та про права особи у сфері протидії їй, підвищення правосвідомості та правової культури; надання будь-якій фізичній особі права звертатися до спеціалізованих антикорупційних органів зі зверненнями про виявлені факти корупції; запровадження звітності та інформування населення про стан протидії корупції в Україні; впровадження реальних «важелів» контролю з боку громадськості за станом корупції, в тому числі наділення правом збору підписів за звільнення корумпованих чиновників з обов'язковим відкриттям відповідного провадження проти цього публічного суб'єкта; посилення ролі засобів масової інформації у сфері протидії корупції (сприяння в їх незалежності) тощо.

Відповідно до засад Антикорупційної стратегії в Україні необхідно оновити або прийняти новий Закон «Про державну службу» та узгодити його з Законом «Про службу в органах місцевого самоврядування». Реформування державної служби має проходити з метою удосконалення її прозорості, відкритості інформації та встановлення відповідальності за порушення етичних правил. Спираючись на викладене, можна зазначити, що в Україні не було досі створено прозорості діяльності державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування.

Для ефективної діяльності державної служби необхідно запровадити: позбавлення пенсійного забезпечення державних службовців, які притягалися до юридичної відповідальності за хабар чи зловживання службовим становищем; конфіскацію незаконно надбаного майна; відміну умовних покарань та амністії за корупційними статтями; переатестацію державних службовців щодо перевірки їх на предмет придатності та належності до

державних структур; розроблення стандартів якості державних послуг, які надаються чиновниками населенню.

В Україні досі діє Указ Президента «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів публічної влади» від 1 серпня 2002 р., більшість положень якого є актуальними, адже вони запроваджують, хоча і розмито, принципи відкритості публічної інформації та включають в себе початкові принципи взаємодії громадськості та органів державної влади у вигляді обговорення прийнятих рішень. Щоб удосконалити систему відкритості діяльності державної служби та органів місцевого самоврядування, має бути запроваджена єдина система «електронного урядування» на рахунок програми OPEN у Південній Кореї.

Також доцільним є розширення повноважень Національного агентства з питань державної служби (Нацдержслужба), надавши йому, крім консультативних повноважень, ще й повноваження контролюючого характеру за діяльністю службовців у органах місцевого самоврядування, а також необхідно покласти на неї моніторинг та реагування за дотримання службовцями правил етичної поведінки шляхом включення їх у положення ст. 3 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національне агентство з питань державної служби» від 1 жовтня 2014 р. До завдань Нацдержслужби у відповідній статті Постанови необхідно додати четвертий пункт, який зазначатиме: «...4) здійснює контроль за діяльністю службовців у органах місцевого самоврядування і моніторинг та реагування за дотримання службовцями правил етичної поведінки».

Окремого ухвалення потребує Закон України «Про єдині правила етичної поведінки», адже втрата чинності Закону «Про правила етичної поведінки» та включення певних його положень до Закону «Про запобігання корупції» є недостатніми для врегулювання питання поведінки представників органів публічної адміністрації. Такі правила слід розробити з урахуванням рекомендацій програми SIGMA та за участю громадськості. Положення відповідного Закону, окрім регламентації питань проходження служби, мають стосуватися прийняття подарунків на робочому місці та протидії незаконному збагаченню за рахунок зловживання служ-

бовим становищем, питанням доповідання про здійснення корупційних діянь колегами або громадянами, питанню надання відомостей про особистий майновий та майновий стан членів сім'ї.

Для виявлення корупційних діянь у системі публічної адміністрації необхідно розробити та створити окремий Закон України «Про проведення перевірок на доброчесність працівників органів публічної адміністрації». Основним завданням прийняття такого нормативно-правового акту має стати створення системи внутрішніх перевірок в органах державної влади та місцевого самоврядування з метою виявлення потенційних корупційних порушників. Доцільно встановити адміністративну та дисциплінарну відповідальність для осіб, які будуть виявлені при проведенні подібних перевірок, а їх проведення доручити Національному агентству з питань запобігання корупції.

Важливо запровадити систему фінансування органів публічної адміністрації та підвищення прожиткового мінімуму для населення.

П'ятим напрямом удосконалення протидії корупції є питання лобізму в Україні через тісний зв'язок влади та бізнесу. Концепція лобізму в Україні не розроблена. Для створення ефективного механізму адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в нашій державі необхідно створити окремий закон щодо цього.

Новий закон має чітко врегулювати саму процедуру лобіювання, дати визначення поняттю лобізму та окреслити коло суб'єктів, які мають право цим займатися.

Затягування процесу прийняття відповідного нормативно-правового акту буде і далі плутати концепцію лобіювання приватних інтересів з корупцією та створювати проблеми у прозорості діяльності Верховної Ради України та місцевих органів самоврядування.

Шостий напрям удосконалення протидії корупції. У сфері доступу до публічної інформації щодо протидії корупції державним органам слід забезпечити: внесення змін до законодавства з метою вільного доступу до даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців через мережу

Інтернет та доступ до їх статутних документів, кінцевих бенефіціарів та фінансових звітів; розкриття даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Державного земельного кадастру через вільний доступ в Інтернеті, у тому числі доступ до даних про об'єкти і суб'єкти прав, про їх обтяження; проведення інвентаризації публічних реєстрів, які містять суспільно важливу інформацію, та передбачення їх розкриття з урахуванням вимог щодо захисту персональних даних, спрощення доступу (у тому числі здешевлення доступу) до публічних реєстрів; створення нормативно-правової та організаційної основ для запровадження доступу до інформації у формі «відкритих даних» та повторного використання інформації; активної участі України в міжнародних ініціативах прозорості та досягнення високого рівня відповідності стандартам міжнародних ініціатив, зокрема впровадження стандартів ініціатив з прозорості видобувних галузей, будівельного сектору та Індексу відкритості бюджету.

Необхідним є створення реєстру юридичних осіб, які були причетні до корупційних діянь, та запровадження щодо них санкцій у вигляді виключення можливості їх участі у виконанні державних замовлень і контрактів, одержання державних кредитів, пільг з оподаткування, субсидій і субвенцій та забезпечити доступ до такого реєстру через мережу Інтернет. Це уможливить імплементацію додатково і квазі-відповідальність юридичних осіб за скоєні ними злочини та допоможе протидії корупції. Достатньо прийняти Кабінетом Міністрів України окреме Положення «Про затвердження реєстру фізичних та юридичних осіб, причетних до вчинення корупційних діянь».

Сьомим напрямом удосконалення протидії корупції є реформування проблеми з майном, набутим шляхом вчинення корупційних діянь. У нашій державі наразі не існує окремого органу, який би займався розшуком та конфіскацією майна, яке було набуто та приховане внаслідок вчинення корупційних дій. Також відсутнє врегулювання конфіскації майна осіб, які ухиляються від правосуддя або яке набуто внаслідок злочинної діяльності. Така проблема вимагає внесення змін до чинного кримінального та кримінально-процесуального законодавства.

Так, ст. 368-2 Кримінального кодексу України повинна містити у своїх примітках вказівку на конкретний орган, який має право здійснювати конфіскацію майна. Доцільним є доповнення примітки положенням з вказівкою про те, що органом, який буде займатися конфіскацією майна у таких випадках, є орган досудового розслідування відповідного корупційного діяння.

Восьмим напрямом удосконалення протидії корупції є функціонування некорумпованої судової системи. Положення про утворення Тимчасової спеціальної комісії з перевірки суддів судів загальної юрисдикції потрібно видалити із Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та замінити цей орган Вищою радою правосуддя.

Окремою є проблема затвердження питання громадського контролю в забезпеченні протидії корупції, впровадженні окремого розділу в Антикорупційну стратегію, який стосувався б діяльності громадськості у протидії корупції. У ньому мають бути відображені такі положення: 1) активне залучення усіх громадських інституцій до обговорення рішень органів публічної адміністрації та залучення суспільних інститутів до протидії корупції; 2) створення спеціальних комісій при органах публічної адміністрації з представниками громадськості, інтелігенції з метою протидії корупції; 3) залучення підприємців до розроблення антикорупційних законів та вчинення антикорупційних заходів; 4) проведення інформаційних та навчальних заходів для підприємців та представників громадськості про причини виникнення корупції і її наслідки, а також щодо заходів її протидії; 5) розроблення системи матеріальних винагород для осіб, які сприяють протидії корупції.

Дев'ятим напрямом удосконалення протидії корупції є впровадження системи підготовки фахівців з антикорупційної діяльності. Основою для цього може бути введення спеціалізації «Антикорупційна діяльність» для магістрів спеціальності 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою». Для кваліфікації 2414.2 «Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки» пропонується спеціалізація «Аналітичне забезпечення антикорупційної діяльності» з вивченням таких дисциплін:

1. Організаційно-правові засади протидії корупції.
2. Антикорупційний аудит.
3. Методологія та аналіз корупційних злочинів.

Для кваліфікації 2414.2 «Професіонал з фінансово-економічної безпеки» пропонується спеціалізація «Технології діяльності з протидії корупції» з обов'язковим вивченням таких дисциплін:

1. Організаційно-правові засади протидії корупції.
2. Антикорупційний менеджмент.
3. Технології розслідувань корупційної діяльності.

Такий підхід дає можливість випускникам обіймати посади: відповідно до визначеної ДК 003:2010 назв робіт/посад за № 2414.2 «Уповноважений з антикорупційної діяльності», «Професіонал з антикорупційної діяльності», які введені відповідно до чинного законодавства України.

Десятим напрямом протидії корупції є вдосконалення системи антикорупційної підготовки майбутніх фахівців з професійно-технічною та вищою освітою незалежно від обраної спеціальності. Доцільним є обов'язкове введення до галузевих стандартів освіти, освітніх програм підготовки (ОПП) обов'язкового вивчення дисципліни «Антикорупційна діяльність та антикорупційна культура майбутніх фахівців».

Одинадцятим напрямом протидії корупції є впровадження національної програми щодо неприйняття корупції населенням України. Йдеться про всебічне інформування та навчання населення щодо протидії корупції та формування захисного імунітету до її виявів. Така програма «Стоп корупції» розробляється відповідно до реалізації законів України «Про запобігання корупції» та «Про засади державної антикорупційної політики України (Антикорупційна стратегія на 2014–2017 роки)».

Дванадцятим напрямом протидії корупції є утворення системи здійснення антикорупційної експертизи, у т. ч. для забезпечення антикорупційної діяльності юридичних осіб. Розроблення та впровадження методології, проведення та рекомендації щодо її здійснення для юридичних осіб. Розроблення та впровадження типової антикорупційної програми для юридичних

осіб. Розроблення та впровадження рекомендацій з метою забезпечення змісту діяльності Уповноваженого з антикорупційної діяльності (професіонала з антикорупційної діяльності) юридичних осіб щодо:

- розроблення антикорупційної програми юридичної особи;
- проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів юридичної особи;
- здійснення внутрішнього моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб юридичної особи;
- надання методичних роз'яснень стосовно проведення спеціальної перевірки, процедури заповнення декларацій, у т. ч. е-декларацій, посадових осіб юридичної особи;
- типових рекомендацій щодо проведення службових (внутрішніх) розслідувань з питань виявлення корупційних дій у персоналу юридичної особи;
- методичні рекомендації щодо здійснення заходів із забезпечення антикорупційної діяльності юридичної особи тощо;
- утворення реєстру уповноважених з антикорупційної діяльності юридичних осіб, формування дієвих механізмів їх взаємодії із спеціалізованими суб'єктами протидії корупції.

Утворення в структурі Секретаріату КМУ центру координування та моніторингу діяльності спеціально уповноважених суб'єктів протидії корупції та уповноважених у цій сфері.

Тринадцятим напрямом протидії корупції є формування дієвих, сучасних механізмів функціонування електронного декларування, невідворотність його впровадження у систему державного управління.

1.8. Система реалізації Концепції

Реалізація цієї Концепції має здійснюватися шляхом:

- формування та реалізації державної політики з протидії та запобігання корупції відповідними органами;
- реформування виборчого законодавства та процедури виборів в Україні (зокрема, в аспекті фінансування їхньої діяльності);

- реформування інституту взаємодії громадськості з органами державної влади щодо протидії корупції;
- реформування законодавства, що стосується державної служби та служби в органах місцевого самоврядування;
- реформування представництва приватних інтересів в органах державної влади, створення прозорої системи лобіювання;
- забезпечення програм відкритого доступу до публічної інформації та створення ефективних умов щодо її отримання;
- реформування існуючої системи електронного урядування;
- створення інституту (агентства), яке б займалося питанням пошуку та конфіскацією майна, його управлінням, набутого шляхом вчинення корупційних діянь;
- реформування прокуратури, вилучення у неї функцій розслідування та утворення окремої антикорупційної прокуратури, не залежної від Генеральної прокуратури;
- утворення національної системи оцінювання діяльності правоохоронних органів — суб'єктів боротьби з корупцією щодо ефективності їхньої діяльності та взаємодії.

Строк реалізації цієї Концепції зумовлюється особливостями політичного, демократичного, соціально-економічного і правового розвитку України та формуванням громадянського суспільства на сучасному перехідному етапі. Вагомий внесок у процес реалізації Концепції протидії корупції здійснюють не лише органи державної влади на загальнодержавному, регіональному та місцевих рівнях, а й громадяни особисто.

Правовий напрям. Під час удосконалення законодавства про відповідальність за корупційні діяння вкрай необхідно дотримуватись таких принципів:

- верховенства права;
- законності;
- рівності всіх перед законом;
- взаємної відповідальності особи й держави;
- презумпції невинуватості;
- забезпечення чіткої правової регламентації діяльності державних органів, законності і гласності такої діяльності, державного і суспільного контролю за нею;

- вдосконалення структури державного апарату, кадрової роботи і процедури вирішення питань, що посягають на права і законні інтереси фізичних та юридичних осіб;
- пріоритету захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також соціально-економічної, політико-правової, організаційно-управлінської систем держави;
- визнання допустимості обмежень прав і свобод державних посадових осіб, а також прирівняних до них осіб у випадках, передбачених законом;
- відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, ліквідації і відвернення шкідливих наслідків корупційних правопорушень;
- імплементація міжнародних антикорупційних стандартів;
- поєднання конспіративних заходів боротьби з корупцією з гласними;
- забезпечення особистої безпеки громадян, що сприяють у боротьбі з корупційними правопорушеннями тощо.

Заходи, спрямовані на вдосконалення законодавства про відповідальність за корупційні діяння:

- перейняти досвід Данії у системі створення неурядових організацій щодо протидії корупції;
- врегулювати та систематизовано закріпити підстави, принципи та порядок притягнення посадових осіб правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції до юридичної відповідальності;
- розширити перелік фактичних підстав притягнення до адміністративної відповідальності суб'єктів протидії корупції, якими виступають адміністративні правопорушення;
- посилити службову дисципліну в системі суспільних відносин, що складаються в правоохоронних органах;
- вдосконалити та привести відповідно до міжнародних стандартів і сучасних реалій життя чинні нормативно-правові акти, які регулюють питання дисциплінарної відповідальності суб'єктів протидії корупції, що зумовлено відсутністю норм, які конкретизують стадії дисциплінарного провадження, юрм, які містять перелік обставин і виключають залучен-

ня співробітників до дисциплінарної відповідальності, обставин, що пом'якшують і обтяжують дисциплінарну відповідальність, перелік принципів дисциплінарної відповідальності;

- гарантувати виконання обов'язку з відшкодування шкоди, завданої особі органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органами дізнання, прокуратурою на державу у повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб цих органів;
- встановити у нормативно-правових актах цивільного законодавства поняття вини органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органами дізнання, прокуратури;
- встановити спеціальні норми, які б регулювали питання застосування матеріальної відповідальності до працівників правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції;
- встановити застосування матеріальної відповідальності до винних — посадових осіб правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції, що здійснюється на загальних підставах, які визначені в Положенні про матеріальну відповідальність робітників і службовців за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації та Кодексі законів про працю.

Організаційний напрям. Оптимізація діяльності органів щодо виявлення корупційних діянь та притягнення винних до відповідальності є найважливішою передумовою переходу до ефективніших моделей боротьби з корупційними злочинами в Україні. Такими напрямками оптимізації діяльності суб'єктів протидії корупції є:

1. Перший напрям — перерозподіл основних та другорядних завдань і функцій в антикорупційній сфері — низка функцій передається системі існуючих правоохоронних органів, включно з органами контролю та аудиту, інститутом омбудсмана, органами виконавчої влади, спеціалізованими службами і підрозділами із запобіганні корупції.

2. Другий напрям оптимізації — реординаційні зв'язки, пов'язані з функціями контролю, узгодження рішень і програм, налагодження надійного зворотного зв'язку між суб'єктами протидії корупції нижчого й вищого рівнів, тобто підвищення ролі координації у відносинах між різними уповноваженими органами.

3. Третій напрям оптимізації функціональної структури суб'єктів протидії корупції — перерозподіл предметної юрисдикції уповноважених органів; створення єдиних органів з протидії корупції і боротьби проти економічних злочинів та організованої злочинності.

4. Четвертий напрям оптимізації наявної функціональної структури суб'єктів правоохоронних органів — питання обов'язкової юрисдикції, яке слід вирішувати за рахунок застосування критерію маг означушості.

5. П'ятий напрям оптимізації функціональної структури суб'єктів протидії корупції — спеціалізація повноважень таких суб'єктів за сферами корупційних виявів (державні закупівлі, зловживання та перевищення повноважень, неправомірне збагачення та ін.).

Отже, реалізація запропонованих напрямів оптимізації функціонально-організаційної структури суб'єктів протидії корупції можлива за рахунок:

1. Наділення Національного антикорупційного бюро України повноваженнями щодо перевірки виконання іншими органами влади та місцевого самоврядування обов'язків у сфері протидії корупції з можливістю застосування санкцій до керівників відповідних органів.

2. Упровадження галузево-предметної спеціалізації працівників правоохоронних органів за окремими напрямками, серед яких: фінансовий, податковий, економічний тощо та забезпечення досудового розслідування відповідних корупційних правопорушень винятково за сферами спеціалізації.

3. Підвищення ролі реординаційних та координаційних відносин всередині організаційної структури відповідних суб'єктів за рахунок наділення Національного антикорупційного бюро повноваженнями з узгодження кримінальних проваджень з іншими правоохоронними органами, а також органами виконавчої влади.

4. Забезпечення нормативного врегулювання розсуду в діяльності антикорупційних органів за рахунок визначення чітких критеріїв застосування відповідальності, стягнень та інших заходів реагування.

1.9. Моніторинг реалізації Концепції

Моніторинг реалізації Концепції відбувається шляхом:

- унормування та впровадження системи періодичної самооцінки з питань протидії корупції у державних установах;
- упровадження єдиної методики оцінки корупційних ризиків в органах державної влади та самоврядування. Розроблення відомчих планів дій з укріплення доброчесності на основі результатів такої оцінки;
- здійснення на щорічній основі та із залученням громадськості досліджень щодо сприйняття корупції, довіри населення до органів, відповідальних за запобігання та протидію корупції, готовності населення брати участь у запобіганні корупції, поширеності та видів моделей корупційної поведінки. Корупційогенних ризиків у відповідних сферах;
- проведення щорічних слухань у Верховній Раді України щодо національного звіту про стан справ з корупцією та оприлюднення звіту разом із висновками та рекомендаціями парламентських слухань;
- забезпечення ефективної діяльності Національної антикорупційної Ради при Президентові України з моніторингу впровадження Концепції та розроблених на її основі інших документів стратегічного планування.

1.10. Оцінка реалізації Концепції

Оцінювання стану реалізації Концепції та перевірку її ефективності здійснює Національна антикорупційна рада при Президентові України.

На Національну антикорупційну раду при Президентові України покладається обов'язок щодо забезпечення доступу громадськості до оцінки ефективності реалізації Концепції.

Оцінка ефективності реалізації Національної антикорупційної стратегії ґрунтуватиметься на результатах проведення національної системи оцінювання рівня корупції, результатах моніторингу України з боку міжнародних організацій, соціологічних дослідженнях.

1.11. Фінансове забезпечення реалізації Концепції

Фінансове забезпечення реалізації Концепції здійснюватиметься за рахунок державного, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Щорічна перевірка ефективності витрачання коштів державного бюджету на реалізацію Концепції шляхом виконання відповідної Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2016–2020 роки з подальшим розглядом її результатів на засіданнях Національної антикорупційної ради при Президентові України проводитиметься Рахунковою палатою.

Контрольні запитання:

1. Визначте сутність адміністративно-правової протидії корупції.
2. В чому полягає система адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції?
3. Які стратегічні вектори та механізми протидії корупції?
4. Розкрийте основні напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції.
5. Надайте правову оцінку фінансового забезпечення реалізації Концепції.

Теми рефератів:

1. Сфера антикорупційної діяльності в Україні: причини, стан, прогнози.
2. Передумови виникнення Антикорупційного Суду в Україні.

Список літератури до першого розділу

1. Литвиненко В.І. Поняття адміністративно-правового забезпечення протидії корупції / В.І.Литвиненко // Наука і правоохорона. — 2014. — № 4 (26). ч. 2. — С. 84–89.
2. Литвиненко В.І. Напрями адміністративно-правової протидії корупції в Україні / В.І.Литвиненко // Наук. вісн. Акад. муніципального упр. — 2015. — Вип. 1, ч. 1. — К. : Акад. муніципального упр. — С. 152–158. — (Серія «Право»).
3. Литвиненко В.І. Організаційні засоби забезпечення протидії корупції / В.І.Литвиненко // International Scientific Journal

- EURO- AMERICAN SCIENTIFIC COOPERATION: research articles / Responsible editors: Tonkyh S., Pryhodko N., Mintz A. — Hamilton, Canada : «Accent Graphics Communications», 2015. — Volume 10. — P. 60–64.
4. Литвиненко В.І. Мета та принципи діяльності суб'єктів протидії корупції [Електронний ресурс] / В.І.Литвиненко // Форум права. — 2015. — № 4. — С. 162–168. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_4_30.pdf
 5. Литвиненко В.І. Поняття і класифікація завдань правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції в Україні / В.І.Литвиненко // Наук, пр. Одес. юрид. акад. — 2015. — Т. 16. — С. 118–124.
 6. Литвиненко В. Негосударственная система безопасности предпринимательства как одна из основ инновационного построения современной архитектуры национальной безопасности Украины / П.Прыгунов, В.Литвиненко, К.Карпова / Humanities and Social Sciences. — Vol. XVIII. (Республіка Польща). — 20 (3/2013). — P. 153–161.
 7. Литвиненко В.І. Методологія дослідження адміністративно-правового забезпечення протидії корупції / В.І.Литвиненко // Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ: об. матеріалів круглого столу, (м. Київ. 14 трав. 2015 р.). — К., 2015. — С. 50–54.
 8. Литвиненко В.І. Совершенствование концепции административно-правового обеспечения противодействия коррупции в Украине / В.І.Литвиненко // Visegrad journal on human rights (Республіка Словаччина). — 2015. — № 3. — P. 117–121.
 9. Литвиненко В. / Досвід європейських країн щодо організації та діяльності суб'єктів протидії корупції / В.І.Литвиненко // Актуальні пробл. держави і права. — 2015. — 77. — С. 85–41.
 10. Литвиненко В.І., Пригунов П.Я., Колесник В.Т. та ін. Інформаційно-аналітичний огляд впливу корупції на соціально-економічний стан українського суспільства та заходи боротьби з нею / В.І.Литвиненко, П.Я.Пригунов, В.Т.Колесник [та ін.]. — К. : МП Леся, 2014. — 80 с.

11. Литвиненко В.І. Ретроспективи протидії корупції в Україні: адміністративно-правові аспекти підвищення ефективності антикорупційного процесу / В.І.Литвиненко // Право UA. — 2016. — № 2. — С. 151–158.
12. Пригунов П.Я. Формування теоретико-методологічних підходів дослідження проблем економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності у напрямі «Національна безпека» / П.Я.Пригунов // Наук. пр. МАУП. — К. : ДП «Вид. дім «Персонал». 2013. — Вип. 4 (39). — С. 160–168.
13. Пригунов П.Я., Карпова К.В. Концептуальні підходи до визначення методологічної функції законодавчого забезпечення національної безпеки України / П.Я.Пригунов, К.В.Карпова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: наук. журн. — ISSN 1028–7507. — 2015. — № 4 (81). — С. 13–26 — (Серія «Юридичні науки»).
14. Пригунов П.Я., Карпова К.В. Корупція у сфері державного управління як загроза національній безпеці України (політичний аспект) / П.Я.Пригунов, К.В. Карпова // Наук. пр. МАУП. — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2014. — Вип. 43 (4-2014). — С. 21–34.

РОЗДІЛ 2. АНТИКОРУПЦІЙНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ЗАКОННОГО КАПІТАЛУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

2.1. Передумови виникнення антикорупційного права: соціогенні корені маніпуляції свідомістю

Причиною виникнення феномену маніпуляції свідомістю є перманентний характер людської діяльності, в результаті якої здійснюються певні суспільні відносини. Основою формування маніпулятивних форм взаємодії в суспільстві є відчуження людини від людини.

Питання про природу феномену маніпуляції можливо розв'язати лише за умови, якщо він розглядається як «тиск» на структуру свідомості. Тому соціально-філософське питання про природу маніпуляції свідомістю тісно взаємопов'язане з проблемою буття. Неможливо зрозуміти феномен маніпуляції свідомістю та його місце в світі поза аналізом способу людського буття та його сенсу, який він у собі має. Оскільки ж маніпуляція свідомістю з'являється у сфері буття людини, то і його осмислення ґрунтується на аналітиці людського буття. При цьому останнє має розглядатися не лише у специфічних рисах, які відрізняють його від інших різновидів сутнісного, але і як процес, який посідає особливе місце у зв'язках та розвитку світу саме людиною. Людське буття — не лише спосіб утвердження людини у світі, але й форма відкриття світу особистістю. Особливе місце людини в «системі світобудови» зумовлене тим, що її формою буття найповніше розкривається змістовність світового цілого, тобто людське буття водночас є і формою саморозкриття буття як такого [11, с. 14].

Ця обставина набуває принципового значення при аналізі соціального буття в контексті розв'язання питання щодо природи маніпуляції свідомістю. Розгляд буття, який є єдиним змістовним підґрунтям філософського осмислення маніпуляції свідомістю, передбачає звертання до феномена буття як такого й лише «ви-світлює» його зміст крізь призму людського способу бути у світі.

«Зміст буття та його характер визначається через характер соціальної діяльності. І якщо, таким чином, говорити про людське буття як про передумову визначення духу, то про соціальну діяльність слід говорити як про передумову духовності особистості. При цьому мають значення не лише відмінні властивості буття, соціальної діяльності, але й усі їх характеристики, а також механізми їх взаємозв'язку та дії на процес зміни духу, розвитку духовної особистості» [11, с. 14].

Суттєвими на зазначену проблематику є погляди Н.Андрєєнкової, в якій висловлено думку про соціально-антропологічну роль свідомості, що визначає виділення людини зі світу тварин [103, с. 63]. Тут варто згадати дослідника Є.Кузьмина, який вважав, що головним у процесі соціалізації є входження особистості в групу на основі таких механізмів, як наслідування, навіювання, конформізм, свідоме дотримання зразків, вплив масових засобів комунікації й культури [102, с. 183].

Проблема соціалізації в координатах маніпуляції свідомістю є міждисциплінарною й перебуває на стику політології, соціології й психології, внаслідок чого наука отримала значну кількість варіантів її постановки й розв'язання. Дефініцію узагальненого поняття «соціалізація» намагалась дати велика кількість дослідників. Одну з перших спроб комплексного підходу до вивчення феномену соціалізації в 60-х роках XX століття здійснив Б.Паригін. Йому належить чітке визначення соціалізації як багатогранного процесу «олюднення людини», який містить і біологічні передумови, безпосередньо, входження індивіда в соціальне середовище й передбачає соціальне пізнання, соціальне спілкування, оволодіння навичками практичної діяльності, включаючи предметний світ і всю сукупність соціальних функцій, ролей, норм, прав і обов'язків, активну перебудову навколишнього світу», зміну і якісне перетворення самої людини, її всебічний і гармонійний розвиток [100, с. 78].

І.Кон також розглядає соціалізацію «як процес засвоєння індивідом соціального досвіду, певної системи соціальних ролей і відносин» [32, с. 98].

Процеси і наслідки соціалізації наприкінці XX століття особливо гостро поставили питання подальшого духовного розвитку

людини як вияву її соціального статусу. Індивід усвідомлює себе як особистість, перебуваючи у взаємозв'язках з іншими індивідами в соціальній групі, етнічних, національних, державних об'єднаннях, в яких відбувається її становлення та розвиток, починаючи з періоду ранньої соціалізації в певному культурному середовищі і закінчуючи процесом актуалізованої діяльності теперішнього часу. Тому в цьому розрізі свідомість індивіда відображає всю сукупність його суспільних зв'язків, культурних горизонтів, які освоюються індивідом у процесі його діяльності.

У свідомості окремої людини карбується характерний спосіб буття індивіда у певній спільноті як «інтенціональність, спрямованість на предмет» [26, с. 315]. Саме феноменологічна концепція свідомості суттєво зводиться до аналітичної оцінки відношень між переживаннями і предметами. Бо свідомість належить відповідному предмету тільки через зміст як певна копія об'єктивно суцільних речей. Крім того, сам процес свідомості не позбавлений національної специфіки актів світосприйняття, колоритності мислимих понять, образів, ідей, ставлення до світу та оцінки. У свідомості відбиваються характерні риси конкретного національного як на індивідуальному, так і на колективному рівні. З одного боку, характер мислення, світосприйняття і світорозуміння («образ світу», етичні уподобання) формують визначеність усвідомлення «свого» народу і культури. А з іншого боку, вони об'єктивно дані індивіду матеріалізованими в речах матеріальності і духовної культури, підсвідомо формують особу, надаючи їй певних рис, які є загальними для представників спільноти і які диференціюють їх від інших соціальних спільнот та їхніх представників. Деякі з цих рис можна пов'язати з соціальним характером спільноти, інші зумовлені чинниками, які важко безпосередньо пов'язати з особливостями та елементами соціального буття.

Розмаїтні процеси, які формують організацію індивідів, груп і інших соціальних одиниць, перетворюють їх взаємодії в ієрархічність соціальної системи. Адже людина в процесі буттєвого життя створює соціальні норми, відповідно з якими вона організує свою поведінку.

Саме аналіз соціальних систем ініціює в собі створення такої ієрархічної системи понять, що окреслює системні ознаки суспільства і вказує на точки перетинання особистісних і соціальних систем і зразків культури.

Як вважає Парсонс, «соціальна система, з одного боку, — це інтеграція внутрішньо самої соціальної системи і інтеграція соціальної системи з культурними зразками, а з іншого боку — інтеграція соціальної і особистісної систем» [78, с. 112]. Для того, щоб така інтеграція могла відбутися, повинні здійснюватися дві функціональні вимоги:

1. Соціальна система повинна розміщувати достатню кількість складових «акторів» відповідно з дією її ролей.

2. Соціальна система не повинна «притримуватись таких зразків культури», що не спроможні надати визначення хоча б мінімального порядку, або застосовують людям абсолютно нездійсненні вимоги, і тим самим породжують аномалії і конфлікти.

Тут Парсонс намагається створити таку концептуальну схему, котра б відображала ієрархію взаємодії соціальних систем суспільства, що виникають в точках перетину культурних і особистісних систем з соціальними. В цій концепції соціалізації як ієрархічної системи в координатах маніпуляції свідомістю постає основне поняття інституціоналізації як тривалої моделі взаємодії «акторів» з відповідним соціальним статусом. Такі моделі регулюються нормативно і зливаються з культурними зразками як поєднання цінностей, де, по-перше, норми, що регулюють рольову поведінку, спроможні відображати загальні культурні цінності і погляди, а, по-друге, культурні цінності і інші зразки можуть інтеріорізуватися в системі особистості і, відповідно, впливати на структуру потреб в цій системі, яка в свою чергу визначає бажання «актора» виконувати певні ролі в соціальній системі.

З абстрактної точки зору механізми соціалізації розглядаються Парсонсом в якості засобів, за допомогою яких культурні зразки — цінності, погляди, мова і інші символи — інтеріорізуються в системі особистості. Завдяки такому процесу у «акторів» виникає бажання затратити на виконання відповідної «ролі» свою мотиваційну енергію (в даному разі, підлягати нормам) і, таким

чином, здійснюється певна особистісна майстерність з метою виконання своєї ролі.

Інша функція механізмів соціалізації полягає в тому, щоб забезпечити надійність міжособистісних зв'язків. Саме механізми соціального контролю свідомістю містять в собі способи, за допомогою яких в соціальних системах організуються ролі статусу з метою послаблення напруги. Тут існує множина відповідних механізмів контролю свідомістю, включаючи: а) інституціоналізацію, за допомогою яких рольові очікування постають чіткими і прозорими; б) міжособистісні санкції і жести, які застосовуються «акторами» з метою взаємної згоди санкцій; в) ритуальні дії, завдяки яким «актори» символічно впливають на джерела напруги як вияву руйнівної дії; та сприяють зміцненню пріоритетних культурних зразків. Така інституціоналізація системи спроможна застосовувати насилля і примус.

Як вважає Парсонс, деякі «компоненти культури», наприклад, мова мозку, є основними «ресурсами» для певної соціальної взаємодії, бо, на наш погляд, комунікація неможлива без ресурсів «символами».

Таким чином, є можливість стверджувати, що структура свідомості включає групу стійких об'єктивних та суб'єктивних соціальних якостей індивіда, що виникають й розвиваються в процесі його різноманітної діяльності під впливом соціального середовища, в котре об'єктивно входить людина.

Варто зазначити, що сучасний світ є складним і багатоманітним. Ця соціокультурна обставина набуває принципового значення при аналізі *інформаційного контролю свідомості*. Саме ієрархія інформаційного контролю свідомості, в якому культура визначає межі соціальної системи, що управляє системою особистості, а особистість інформаційно управляє системою організму (в даному випадку на засадах маніпуляції особистістю). Кожна система в цій ієрархії забезпечує «енергетичні умови», необхідні для діяльності системи більш високого рівня, тобто організм забезпечує енергію, необхідну для системи особистості; а система особистості забезпечує енергетичні умови для соціальної системи, де організація особистісних систем в соціальну забезпечує

умови, необхідні для системи культури. Іншими словами, зв'язки на вході — виході систем дії носять взаємний діалектичний характер, причому системи обмінюються інформацією і енергією. Бо системи більш високого інформаційного рівня накладають обмеження на використання енергії системами більш низького рівня, тоді як кожна із низьких систем забезпечує умови і механізми, необхідні для дії більш високої системи.

Таким чином, розглядаючи чотири системи дії — організм, особистість, суспільство і культуру — в якості інформаційної ієрархії контролю свідомістю, отримаємо можливість зрозуміти зміни в системі особистості (відсутність інформаційної регуляції енергії), дисгармонію цінностей, порушення інтеграції соціальних систем як неадекватність інформаційного контролю.

Таким чином, подібно до того, як схеми соціальної організації управління розглядаються в поточному стані потенційної зміни завдяки інтерпретації оцінки, свідомість повинна розглядатися як рефлексований процес, а не «жорстка» структура, що механічно визначає певну лінію поведінки. Тут основними напрямками розвитку соціалізації як соціальної системи в координатах маніпуляції свідомістю є вироблення єдиної концепції, що дозволить створити адекватні пояснювальні схеми змін свідомості.

В соціалізації, де активно засвоюються індивідом ідеологічні цінності і норми у визначеному суспільстві, відбуваються причини виникнення і форми прояву *обману*, які стають предметом вивчення філософів, юристів, психологів та педагогів. Починаючи з початку ХХ століття увагу дослідників привернули теоретичні та практичні аспекти застосування так званого «детектора обману», тобто «поліграфа».

Для визначення обману використовуються різноманітні категорії. У буденній свідомості обман часто асоціюється з негативною, соціально деструктивною дією — оманом, що визначають або як синонім обману, або як процес, що детермінує обман. Більше того, в мовних словниках обман трактується не тільки як неправда та викривлення істини, але і як «видумка, вимисел, фантазія, жарт, розіграш [73, с. 565; 94, с. 798].

Відомо, що істину можна викривити ненавмисно, і це буде не обман, а введення в оману, бути ошуканим. Що стосується вимислу, фантазії або жарту, то, при їх правильному використанні є ненавмисне нанесення «збитку» у відношенні об'єкта застосування.

«З психологічної сторони, — пише Т.Сахнова — обман характеризується усвідомленим створенням неправдивої уяви про ті чи інші обставини дійсності у свідомості іншого суб'єкта. Той, хто обманює, не тільки передає неправдиву інформацію (або «замовчує» будь-що), але і приховує свої істинні наміри» [25, с. 154].

У психологічній літературі підкреслюється те, що «обман — це форма поведінки, що полягає в навмисному викривленні дійсності задля здійснення бажаної мети або прагнення уникнути небажаних наслідків. В таких випадках, коли обман стає звичною формою поведінки, він закріплюється і перетворюється в якість особистості» [107, с. 343].

Аналізуючи поведінку підлітків, В.Зеньковський пише: «Під обманом ми повинні завчасно розуміти ілюзійні вислови з метою будь-кого ввести в оману: ми маємо тут три основні моменти, необхідні для того, щоб була можливість говорити про обман, — неправдиве висловлення, усвідомлення того, що це висловлення ілюзійне, і надає заздалегідь неправдивості» [25, с. 155].

Відомо, що більш ефективно, ніж словами, вводять в оману за допомогою жесту, міміки або косметики, гриму, одягу і інших засобів перевтілення і маскування, створюючи ілюзійний образ або додаючи таким чином зміст викривленої інформації невербальними компонентами спілкування. Французький дослідник Ж.Дюпра вважав, що обман — це «психо-соціологічний акт гіпнозу, за допомогою якого прагнуть здійснити позитивні або негативні вірування» [25, с. 156].

Ще з давніх часів визначились два основні підходи до виправдання обману. Платон, Гегель, Макіавеллі вважали оману задля суспільства допустимою і навіть необхідною. Ще більш категорично про можливість обману писав Вольтер в XVIII столітті, що воно є «вищим доброчинством, якщо обман творить добро, причому необхідно обманювати сміливо і завжди» [25, с. 157].

Протилежна позиція коріннями сягає в християнську мораль і розглядає обман як нанесення шкоди, а не як форму поведінки людини. Єпископ Аврелій Августин ігнорував будь-яку форму обману, вважаючи, що вона «підриває довіру між людьми» [7, с. 118]. Кант не допускав права суб'єкта на обман навіть тоді, коли необхідно дати відповідь на питання зловмисника «чи дома той, кого він надумав вбити» [43, с. 265]. Разом з тим, Фома Аквінський намагався поєднати виправданість різних видів обману з моральним фактором, передбачаючи, що «гріх обману тяжіє, якщо суб'єкт намагався обманом спричинити шкоду іншому, і це є шкідливим обманом, гріх обману зменшується, якщо він спрямований на добро або розвагу, і тоді ми маємо справу з жартівливою брехнею, або на користь, і тоді це слугуюча кривда, задля якої суб'єкт прагнув допомогти іншій людині або врятувати її від шкоди» [25, с. 158].

Російський філософ В.Соловйов також вважав можливим обман «во спасіння» [98, с. 240]. Таким чином, думки з цієї проблеми різноманітні і сучасні дослідження показують, що існує діапазон оцінок людьми допустимого обману в різних сферах життєдіяльності людини, де відбувається викривлення інформації і введення в оману іншої людини з певних мотивів. Адже людина постійно зустрічається з ситуаціями, коли вирішує дилему — говорити їй те, що вона дійсно думає чи ні. Навмисне «мовчання» в певних ситуаціях, наприклад, відносно думки про іншу людину, може мати ті ж наслідки, що і обман, але, в залежності від обставин, це може називатися тактом, дипломатією, а може кваліфікуватися як хитрощі або лицемірність.

При цьому недостатньо використовувати лише критерій свідомого наміру введення в оману іншої людини, щоб говорити про обман в негативному розумінні або, як писав Фома Аквінський про «шкідливість обману». Дружній розіграш або жарт не передбачає причинити збитки об'єкту їхньої спрямованості, хоч за критерієм усвідомлення дії і методам впливу на об'єкт, в різних випадках вони подібні з обманом. Іншими словами, визначення обману в негативному розумінні містить в собі наступні компоненти: намір (усвідомлення) дії; викривлення реальності (дійснос-

ті, фактів, інформації); соціально недоброчинну, а саме корисну мету, в результаті здійснення якої примножується перевага однієї людини або групою осіб над іншою людиною або групою осіб, яким наноситься шкода.

З позицій логіки при оцінці істини не має значення психологічна оцінка відвертості суб'єктів спілкування і, навпаки, — людина, що говорить невідверто, може, навіть сама того не бажаючи, висловлювати істинні речі. Це, на перший погляд, парадоксальне твердження не є протиріччям, якщо взяти до уваги семантичні аспекти категорій «правда» і «істина». Перший термін включає в себе суб'єктивне відзеркалення, тобто елемент особистісного ставлення до транслуючої інформації. Термін «істина» як категорія логіки і юриспруденції відображає реальний стан речей. Тому людина, що прагне ввести в оману іншу людину і повідомляє заздалегідь неправдиву інформацію (але при цьому сама не володіє правильною уявою про певні події), здатна говорити істину або бути близькою до неї. З огляду на це існують різні підходи у розмежуванні кривди та обману. Коли ми говоримо про обман, то маємо на увазі процес, дію. Що стосується понять «кривда», «неправда», то вони використовуються в якості оцінок інформації, що не викликає довіри.

Дослідник В.Знаков відносить обман до спростованої форми кривди. Він розглядає обман як «напівправду», де може і не бути неправдивих фактів, бо достатньо свідомо приховати частину інформації, що сприятиме викривленню об'єктивної дійсності [25, с. 159]. Більше того, можна ввести в оману людину, не даючи їй достовірної інформації, але подаючи її певним чином, враховуючи психічний стан об'єкта, особистісні якості, обмежуючи можливості отримання додаткової інформації. Тому ключовим моментом визначення обману, на наш погляд, не є кількість і якість використаної інформації, коли йдеться про різні форми цілеспрямованого викривлення суб'єктом дійсності, а в сукупності методів, що дезорієнтують об'єкт соціального впливу. При цьому, перш ніж звернутися до історії, спробуємо визначити основне значення «іронії» як елементу інакомовлення, хитрощів або обману. Словник синонімів української мови дає таке визначення:

«Іронія (грецьке *eironia* — удавання, нещирість) — маталогічна фігура прихованого змісту тексту, побудована на основі розбіжності змісту як об'єктивно наявного й змісту як задуму. Виступає в якості прихованої насмішки, чим відрізняється від сатири й пародії з їх експліцитно ідентифікованим статусом» [93, с. 808].

Загальновідомо, коли про якусь людину говорять, що вона «іронізує», то під цим розуміють, що вона говорить не чисту правду, а в якійсь мірі обдурює, вводить в оману. Але цілком очевидно, що ніякий обман сам по собі не є ще іронією. Іронія, на відміну від обману, не просто приховує істину, але й виражає її, тільки особливим, інакомовним способом. Іронія виникає тоді, коли я, бажаючи сказати «ні», кажу «так», і в той же час це «так» я кажу для вираження й виявлення мого щирого «ні». Уявимо собі, що тут є тільки перше: я кажу «так», а насправді думаю про інше. Цілком природно, що це буде тільки обманом, неправдою. Сутність же іронії полягає в тому, що я, кажучи «так», не приховую свого «ні», а саме виражаю, виявляю останнє. Моє «ні» не залишається самотійним фактом, але воно залежить від висловленого «так», потребує його, утверджує себе в ньому й без нього не має ніякого значення. Отже, іронія удавано розхвалює ті властивості, які по суті заперечує, тому вона має подвійний смисл: прямий, буквальний і прихований, зворотний. В іронії прямий смисл мови суперечить її зворотному смислу.

Історія розвитку філософської думки показує, яким чином формувалося розуміння іронії. Філософське значення іронія отримує лише у Платона, з діалогів якого ми дізнаємося про іронію Сократа. Сократівська іронія — це та історична форма, в якій іронія вперше виникає як певний стиль мислення — імітація незнання задля досягнення знання. Сам Сократ ніколи не вживав поняття «іронія» по відношенню до себе, тобто не означав свою філософську або життєву позицію як іронічну. Поняття «іронія» стає значно більш позитивним і глибоким. Це вже не просто обдурювання й пустослів'я, але те, що є обдурюванням тільки з зовнішнього боку і що по суті виражає повну протилежність зовнішньому. У цьому розумінні оцінюється іронія в ряді риторичних трактатів. Не менш глибоке розуміння іронії знаходимо у

Арістотеля. Якщо раніше іронія співпадала з «хвастунством», то Арістотель, навпаки, трактує іронію як деяку протилежність «хвастунствам». Подальший розвиток Арістотелевого розуміння іронії набуває у працях Теофраста. Основні моменти в понятті іронії, як вони окреслені у Теофраста, наступні: приховування власної ворожості, ігнорування ворожих намірів супротивника, заспокійливий вплив на скривдженого, відсторонення настирливого, збереження власних вчинків у невідомості.

Відома ще одна концепція іронії, що належала перипатетику Аристону Кеоському. Іронія тут є підвидом «хвастунства», а «хвастунство» — підвидом «зарозумілості», надмірної впевненості у собі [108, с. 388].

В античній філософії Сократа, Платона, Арістотеля, Теофраста та інших іронія, по-перше, є свідомість, яка застосовує прийоми, протилежні висловленій ідеї: форма, яка виражає, є протилежною ідеї, яка виражається. По-друге, вказана протилежність ніколи не залишається пустою і безцільною. Вона має визначену мету — виразити або породити більш високу ідею. Антична іронія обов'язково безкорислива, має високоідейну спрямованість. По-третє, ця позитивна цільова настанова іронії не заважає іронії бути в античній свідомості чимось грайливим, чимось близьким до самовдоволення й певною мірою сприяє естетичному самовдоволенню іроністів. По-четверте, вся античність розуміла іронію як сократівську іронію, виключаючи, звичайно, ті випадки, коли іронія мислилась як дещо аморальне, низьке або неповноцінне.

Тут необхідно відзначити, що стосовно причин формування здатності до обману в контексті маніпуляції свідомістю, одним із перших філософів, який розробив у філософській течії питання політики державного устрою, також був Платон У трактаті «Держава» філософ стверджує, що головна причина регресу суспільств і держав полягає в «пануванні корисливих інтересів», які зумовлюють вчинки і поведінку людей. Відповідно до цього головного недоліку серед усіх існуючих форм правління Платон вирізняє чотири «викривлені» їх різновиди в порядку збільшення, зростання «корисливих інтересів» в суспільно-політичному устрої, а саме: тимократія, олігархія, демократія, тиранія як сут-

теві моменти атрибутивного зв'язку спекулятивної маніпуляції свідомістю.

Докладно розглядаючи причини колізій і метаморфоз, філософ один з перших у світовій філософській традиції порушує питання про маніпуляцію свідомістю, застерігаючи від небезпеки соціальної брехні, за якої політика стає лише засобом індивідуального й колективного савмоствердження. «Трутні, що мають жало», існують за всіх політичних режимів, а за умов демократії вони дістають, на думку філософа, найбільших можливостей щодо захоплення влади і фальсифікованого маніпулювання масовою свідомістю. Саме вони потребують того «меду», який забирають у інших [81, с. 9].

Негативні форми державної влади Платон протиставив «ідеальному» суспільному устрою. На його думку, ідеальною є така держава, в якій кожен громадянин рівноправний у своїх інтересах суспільному цілому, не претендує на індивідуальну самоцінність і безмежну автономію у вчинках.

Існування чітких законів — це, згідно з Платоном, умова появи політика як державного діяча й досконалого політичного устрою загалом. Та попри неодмінність правильності закону, який має виражати божественну мудрість і справедливість, філософ визнав потребу здійснення ефективної, ініціативної політики. Він підкреслював, що найкраще здійснюватиме правління той, хто володіє найвищим «царським мистецтвом». Філософія політики у Платона — це діалектичний синтез загальнолюдських і національних інтересів і цінностей. Наполягаючи на її гуманістичних засадах, філософ шукав можливості перемоги добра як загальної ідеї блага над злом, брехнею, здорового глузду — над демагогією і плутаниною, справедливості — над розбещенням, що сьогодні є нагальною потребою у філософському дослідженні методів протистояння спекулятивним технологіям маніпуляцій.

Згідно із заповітом Платона, головне призначення держави, права, філософсько-політичного мистецтва, всієї соціальної культури полягає у протидії бездуховному песимізму та стихійному вандалізму мас, а також безвідповідальності й тиранії влади. Тому, політичну філософію Платона слід розглядати в контексті

соціальної філософії та філософії історії, використовуючи її потенціал для філософського аналізу політичної сфери життя суспільства в дослідженні методів протистояння спекулятивним технологіям маніпуляцій свідомістю.

Основні ідеї Платона стосовно народних мас розвивав Г.Лебон, який зазначав, що досвід Великої французької революції показав, що «навіть його обранці не могли навести його на розум. Вони управляли ним доти, доки розпалювали його пристрасті... Вони були тільки слугами; рабами натовпу... Він і згубив свободу у Франції, привів до терору, а потім — до військової диктатури» [60, с. 169]. Бо, власне кажучи, у масі (пересічній людині) будь-яка індивідуальність розчиняється у морі несвідомих якостей. Г.Лебон пише: «У натовпі всіляке почуття, всіляка дія заразні, і до того ж у такій мірі, що індивід дуже легко приносить у жертву свої особисті інтереси інтересові колективному» [60, с. 170]. Серед головних почуттів мас Г.Лебон називає імпульсивність, мінливість і дратівливість, податливість до впливу і легковажність, нетерпимість і консерватизм.

Щодо уяви натовпу, на думку Лебона, першість належить тому, що найбільше вражає — неймовірному. Адже людина вибудовує уявні світи і проектує в них свою поведінку. Досить заангажованому оратору кинути певну неймовірну думку, навіть хибну за своїм змістом, — і це відразу ж викличе збудження до відповідної дії. Отже, Лебон вважає, що: «Хто володіє мистецтвом мати вплив на уяву натовпу, той володіє мистецтвом ним управляти» [60, с. 171]. Бо, справді, на наш погляд, ніхто не забороняє правомірно маніпулювати (управляти, керувати) свідомістю на етично-гуманізаційних засадах.

Г.Лебон писав про своєрідну діалектику змінного, мінливого і постійного, усталеного в масовій свідомості. Так, він вважав, що всі ідеали рівноцінні, бо вони становлять лише тимчасові символи. Ідеали — лише назви, що легко міняються, тоді як сутності, які стоять за ними, змінюються вкрай повільно. Ідеї, які керують натовпом, Лебон поділяв на два розряди: ідеї тимчасові й скоро минущі, такі, що зароджуються під впливом хвилини, та «основні» ідеї, які становлять відповідну тривалу основу, на яку наша

ровуються рухливі думки. Цю незмінну основу Лебон пропонував уважати за характер народу, а пізніше змінні думки — за його вірування [60, с. 172].

Якщо такий поділ розглянути крізь призму виявлених Лебонем закономірностей взаємодії індивідів у натовпі, то можна зробити висновок, що основні ідеї народу як джерела влади або іншої спільноти істотно ґрунтуються на базових, первинних ідеях, притаманних усім або більшості індивідів. Саме інтегративна ідея ініціює в собі відповідний спектр ідей, пріоритетний зміст яких є спільним, або однаковим, або подібним у різних осіб. Натомість ідеї вторинні, нашаровані відзначаються набагато більшою різноманітністю та міжіндивідною неузгодженістю.

Історичний екскурс у дослідження витоків маніпуляції свідомості показує, що домінантними вважалися результати спекулятивних технологій маніпуляції свідомістю під час Першої світової війни та їх використання у військових та політичних цілях і після неї. В цей період у Західній Європі та Північній Америці дослідження маніпуляції свідомістю розвивалося стрімкими темпами.

У 40-х — на початку 50-х років XX століття дослідження маніпуляції свідомістю набуло підвищеної уваги у США. Президентські вибори 1940 і 1948 рр. вперше стали предметами емпіричного дослідження у працях П.Ф.Лазарсфельда, Б.Берельсона, Г.Годе. На початку 50-х років у Сполучених Штатах розпочинається інтенсивно розвиватися така наукова галузь, як міжнародна комунікація. Увага до неї зростає під час «холодної війни» і дедалі посилюється «з огляду на питання впливу американських мас-медіа на третій світ» [95, с. 38]. У головних наукових центрах були зібрані кращі сили американської науки та видатні вчені, які емігрували до США під час Другої світової війни [95, с. 39].

У цей час окреслюються важливі лінії дослідження феномену маніпуляції свідомістю. Продукування маніпуляції свідомістю як вияв «комунікації аналізувалося швидше як організаційний, а не міжособистісний процес», позаяк маніпулятори вважалися «дійовими особами» відповідного організованого процесу, а не «відправниками» повідомлень [76, с. 241].

У 40-х роках ХХ ст. було переглянуто саму систему маніпулятивних стратегій: «Якщо до цього вчених цікавило питання, як ЗМК (засоби масової комунікації) маніпулюють аудиторією, то відтепер виявився інтерес до того, як сама аудиторія оцінює комунікацію» [62, с. 173].

Із вище зазначеного випливає, що природна думка (ідея) як розвиток людського цілком реалізується через соціальне. При цьому всі згадані форми природного вияву людського співіснують у органічній єдності, взаємодії, взаємопроникненні. В такому розрізі індивід усвідомлює себе як особистість, перебуваючи у взаємозв'язках з іншими індивідами. Адже свідомість індивіда відображає всю сукупність його суспільних зв'язків, культурних горизонтів. Тому суттєвою ознакою за зазначеною темою дослідження є розпізнавання та розмежування наміру (мети, цілі) модифікацією людського (індивіда, суб'єкта, особистості, громадянина) в міжособистісних стосунках: коли людина говорить правду, а коли «обовдурює». Виходячи з цього, «дурман» є основною зброєю влади, яка прагне до існування ієрархічного суспільства, побудованого на спекулятивних цінностях.

2.2. Новий критеріальний погляд адміністративної юстиції в антикорупційному забезпеченні правової держави

За сучасних умов адміністративно-процесуального порядку актуальне місце в антикорупційному забезпеченні інформаційного капіталу посідає міжнародна міграція. Тому кожна держава визначає свій спосіб реагування на зростаючу кількість іммігрантів та виробляє відповідні адміністративно-правові механізми регулювання проблем імміграції та адаптації іммігрантів. Оскільки Україна відносно недавно стала реципієнтом значної кількості мігрантів, то варто спиратися на оцінку адміністративного права. Так, Конституція України у ст. 3 проголошує головним обов'язком держави утвердження і забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також встановлює принцип, згідно з яким саме ці права і свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Саме ця конституційна формула мудрості

означає підпорядкування усіх державних і правових інститутів суспільства потребам реалізації та захисту прав людини, їх пріоритетність перед іншими цінностями правової держави.

Проблемам міжнародної міграції та інтеграції мігрантів, теоретико-прикладним аспектам удосконалення системи інформаційного капіталу присвячено праці відомих українських вчених: Авер'янова В.Б., Власюка О.С., Гайдуцького П.І., Лібанової Е.М., Макогона Ю.В., Пирожкова С.І., Садової У.Я. тощо.

Особливої гостроти і актуальності набуває означена тематика у світлі останніх подій конфліктогенного характеру як у вітчизняній практиці, так і в світовому процесі, оскільки, зокрема перед окремими регіонами нашої держави виникла правова необхідність вирішення проблеми соціокультурної адаптації внутрішньо переміщених осіб. Вивчення та аналіз загальнотеоретичних підходів та світового досвіду антикорупційного ведення в системі інформаційного капіталу, в якому мігранти є необхідною передумовою розробки ефективних механізмів адаптації як імігрантів з інших країн, так і вимушених внутрішніх переселенців в Україні, в зв'язку з анексією Криму та тимчасово окупованих територій Донбасу.

В сучасних умовах інтеграції та глобалізації світової антикорупційної політики серед наукового кола термін «інтеграція» значиться дискусійним за змістом. Це складне поняття набуває різнопланового значення в лексико-семантичному правовому полі. Достатньо поширеним і припустимим є визначення, затверджене Європейською радою: інтеграція є динамічним, двостороннім процесом взаємного пристосування імігрантів та мешканців країн-членів [69, с. 23].

На наш погляд, інтеграційна модель вважається як сукупність взаємопов'язаних ідей та практик, котрі слугують основою для адаптації, пристосування новоприбулих мігрантів до певного суспільства. Аналізуючи світові тенденції «іміграційної експансії», дослідниця Юдіна Т.Н. такі моделі взаємодії приймаючого суспільства з імігрантами [110, с. 198]:

1. *Модель повного виключення* — це відмова приймати імігрантів як найпростіша форма вирішення проблеми етнокультур-

них непорозумінь і конфліктів. Однак, в умовах глобалізації модель повної відмови від імміграції в країну практично не можливо реалізувати. Крім того, заборона легальної імміграції веде до нелегальної.

2. *Модель сегрегації* (диференційного виключення) в основному орієнтована на дозвіл тимчасового в'їзду мігрантів у країну з метою включення їх в окремі підсистем суспільства (ринок праці) і виключення з інших сфер суспільства (політичного життя, соціального забезпечення, громадянства). Виключення може відбуватись як за допомогою юридичних механізмів (відмова у громадянстві, суттєві відмінності у правах громадян і не громадян), так і через неофіційні методи (расизм і дискримінація).

3. *Модель асиміляції* передбачає включення мігрантів у приймаюче суспільство на основі одностороннього процесу зміни їх культурних, соціальних, мовних характеристик. Очікується, що мігранти згодом в фінансовому плані не відрізнятимуться від більшості населення. Для цього держава створює сприятливі умови для адаптації іммігрантів, трансформації їх мовних та культурно-ментальних цінностей в силу наполегливості.

4. *Модель мультикультуралізму* ґрунтується на забезпечення мігрантам різних прав у всіх сферах суспільства при збереженні ними власної ідентичності, самобутності (мови, культури, традиції тощо), активно використовуючи правову поведінку в суспільстві.

Антикорупційна оцінка політики інтеграції мігрантів

Важливим засобом для антикорупційної оцінки політики інтеграції мігрантів є Індекс політики інтеграції мігрантів, який розраховують у країнах ЄС, Швейцарії, Норвегії, США та інші. Метою інтеграційної політики, зокрема Швеції є забезпечення рівних прав, обов'язків і можливостей для всього населення країни, не залежно від етнічної, національної приналежності. Інтеграція пов'язана з різними сферами державної політики і включає відповідні на ринку праці, у сфері політики та протидію дискримінації. Відповідно, кожне міністерство, кожен державний орган певною мірою є відповідальний за інтеграцію мігрантів у рамках своїх повноважень. Це реалізується за допомогою таких основних заходів як: трирічна програма інтеграції для біженців, яка містить на-

вчання шведській мові та допомогу у працевлаштуванні; державне субсидування публікацій мовою етнічних меншин і фінансування закупівлі відповідної літератури бібліотеками; програма викладення рідною мовою у школах для дітей для іммігрантів як законодавче дотримання мовного закону для національних меншин.

Належний показник індексу політики інтеграції мігрантів має також Португалія як наслідок реформування міграційної політики цієї держави. Так, із прийняттям Імміграційного закону 2001 року вперше уряд на постійній основі почав видавати щорічний звіт про вакантні робочі місця в Португалії. У зв'язку з цим було запроваджено спрощену процедуру отримання легального статусу тими іммігрантами, які перетнули кордон на законних підставах, а потім не залишили країну в призначений термін. Тому сьогодні належним чином є розвиненою система соціального забезпечення, контролю над дотриманням прав мігрантів.

Крім того, сучасна імміграційна політика Канади має дві антикорупційні складові: програми для іммігрантів — переселенців, програми для тимчасових мігрантів. Відповідно до закону про іммігрантів і захист біженців від 2002 р. виділяють три класи претендентів на отримання статусу постійних мешканців Канади: економічний клас, сімейний і біженці. Для мігрантів у Канаді діє ціла низка спеціальних програм, серед яких варто назвати інтеграційну програму.

Антикорупційна інтеграція України у світовій банківській системі на міграційному ринку капіталу

Антикорупційна інтеграція України у світовій банківській системі на сучасному міграційному ринку капіталу потребує врахування тенденцій розвитку банківського контролю та нагляду з метою ефективної діяльності вітчизняних фінансових, товарно-сировинних, паливно-енергетичних систем в їх правовому полі. Згідно з чинним законодавством, наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки, їхні підрозділи, афілійовані й споріднені особи банків на території України та за кордоном. Установи іноземних банків в Україні, а також інші юридичні та фізичні особи в частині дотримання вимог банківського законодавства.

Відповідно до Стратегії інтеграції України до ЄС, адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність з європейськими стандартами. Таким чином, банківське законодавство повинне розглядатися як один із пріоритетних напрямків процесу адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Саме антикорупційна інтеграція України як фінансово-економічної співдружності на світовому міграційному ринку потребує інноваційних підходів до вивчення законодавчого поля її діяльності. Проаналізувавши у цьому змісті нормативну базу вторинного законодавства Європейського Союзу, можна виокремити три підгалузі:

- вимоги до кредитних установ;
- вимоги до надання послуг;
- нагляд за діяльністю кредитних інститутів.

Означені підгалузі складаються з дванадцяти основних інститутів: ліцензування; заходи щодо відновлення платоспроможності; ліквідація; структурні підрозділи; власні кошти; коефіцієнт платоспроможності; великі ризики; банківські операції; вклади; перекази; належний нагляд та звітність.

Також окремим інститутом банківського права ЄС можна назвати відносини з третіми країнами, що не виділяються в окрему підгалузь, оскільки відносини з третіми країнами пронизують всі вищевикладені підгалузі.

У країнах Європейського Союзу значна увага приділяється безвиїзному нагляду. Що стосується виїзного інспектування, то в європейських країнах інспекційні перевірки банків здійснюються зовнішніми аудиторами, що мають відповідні «сертифікати». За таких умов банківські наглядові органи визначають сферу. Напрями проведення та методика аудиторських перевірок, форму та зміст аудиторських організацій, що здійснюють аудит банків.

Так, наприклад, в Італії статус органів регулювання та нагляду за банківською діяльністю та процедури їх здійснення визначено в Законі Італії «Про банки» (1993 р.), в якому визначено, що крім Центрального банку Італії, регулювання та нагляд за банківською діяльністю здійснює Міжміністерський комітет, який несе

відповідальність за дотримання законності у сфері кредитної політики і стан захисту ощадних банків.

У свою чергу, в Німеччині до 2002 року існувало три органи нагляду на ринку фінансових послуг: Федеральне управління банківського нагляду, Федеральне управління нагляду за страховою діяльністю та Федеральне управління нагляду за діяльністю на ринку цінних паперів. Однак, незважаючи на створення єдиного наглядового органу, Бундесбанк усе ж таки не втратив ряду повноважень у сфері банківського нагляду.

У Франції сфера здійснення банківського регулювання має такі органи: Комітет банківського і фінансового регулювання; Комітет кредитних установ та інвестиційних компаній; Банківська комісія; Національна рада з кредиту і цінних паперів. Банк Франції активно співпрацює з цими організаціями. На нашу думку, за фінансовим ринком Франції на сучасному етапі здійснюють три організації: Банківська комісія, що відповідає за нагляд за банківською діяльністю; Комісія з контролю за страховою діяльністю, до повноважень якої входить нагляд за діяльністю на ринку страхових послуг. Комісія з контролю за страховою діяльністю, до повноважень якої входить нагляд за діяльністю на ринку страхових послуг. Комісія з операцій на фондовій біржі, що здійснює нагляд за операціями на фінансових ринках. Проте Франція також рухається в напрямку антикорупційної діяльності як створення єдиного наглядового органу. При цьому розглядається можливість і необхідність проведення реформи, в результаті якої були б створені два органи, один з яких здійснюватиме регулюючі функції за всіма напрямками фінансових ринків, інший — виключно функції пруденційного нагляду.

Безперечно, важливим у проведенні антикорупційної діяльності є приклад Великобританії, в якій застосовується модель нагляду за фінансовим ринком єдиним регулятором. Таким органом виступає Управління фінансових послуг в сфері регулювання банківської системи.

В Україні функції антикорупційного нагляду за банківською діяльністю закріплені за одним органом — Національним банком України. На наш погляд, саме антикорупційне право має здійсню-

вати на державному рівні комплекс заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам.

Судова практика антикорупційної діяльності як законність апеляційної скарги

За змістом законного капіталу, проявом моральної шкоди стосовно фізичної особи є душевні страждання, яких вона зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою завдавала шкоди щодо потерпілого. Оскільки підставою виникнення обов'язку про відшкодування моральної шкоди є правопорушення, а у справі достовірно встановлено, що роботодавець вчинив правопорушення відносно позивача, то завжди є і моральні страждання з приводу порушення прав фізичної особи.

За означених умов, доводи апеляційної скарги про те, що суд першої інстанції дійшов висновку про наявність моральної шкоди без встановлення факту такої шкоди, не дали підстав для перегляду оскаржуваного рішення. Крім того, відповідач не заявив у суді першої інстанції клопотання про медичний огляд позивача, для встановлення факту заподіяння йому моральної шкоди.

Відповідно до ч.ч.3–5 ст. 23 ЦК України моральна шкода відшкодовується грошми. Іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вини є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню. Та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом. Позовна давність не поширюється на вимогу про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю (п. 3 ч. 1 ст. 268 ЦК України).

Окремо варто зупинитись на конкуренції понять «перегляд» та «перевірка», яка є предметом наукових обговорень. Доводиться, що зміст діяльності судів з перевірки та перегляду судових актів істотно різняться. Для перевірки характерні наступні ознаки: здійснюється судом вищої інстанції контроль законності і обґрунтованості судового акту, як правило, з метою виявлення та виправлення судової помилки, що не пов'язано з відновленням провадження у справі. Перегляд же здійснюється тим судом, котрий прийняв спірний судовий акт з метою виявлення таких обставин, котрі впливають на результат початкового вирішення справи, а не з метою виявлення та виправлення судової помилки, що призводить до скасування раніше прийнятого акту та відновленню провадження у справі і закінчується прийняттям судового акту [15, с. 8].

На нашу думку, основне призначення перегляду є гарантійним, оскільки перегляд включає в собі той процесуальний засіб, що гарантує справедливий, законний та обґрунтований розгляд і вирішення справи.

Антикорупційне право як інформаційна кодифікація в законному капіталі

В сучасному кіберпросторі антикорупційна інформація про управління правами — це кодифікована (цифр, символів, схем тощо) інформація, в тому числі в електронній (цифровій) формі, що ідентифікує об'єкт інформаційного капіталу. При цьому використовується такий носій інформації як комп'ютерна програма: системний набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером. Саме така антикорупційна дія завдяки комп'ютерного засібу є досягненням певної мети або результату, оскільки це охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах [24, с. 451].

При цьому, 1 березня 2018 року Верховна Рада України в першому читанні ухвалила законопроект № 74-40 про Антикорупційний Суд України як вищої спеціалізованої судової установи, склад якої має містити Вищу Кваліфікаційну Комісію з чис-

ла незалежних професійних міжнародних експертів, забезпечуючи реалізацію державної політики у життєво необхідних сферах, передбачених законом. Адже згідно статті 6. «Права іноземних осіб та осіб без громадянства» іноземні особи та особи без громадянства, відповідно до міжнародних договорів чи на основі принципу взаємності, мають однакові з особами України права. Передбачені цим Законом [24, с. 460].

Таким чином, сучасне антикорупційне судочинство має регулярно здійснювати систему процесуальних форм перегляду судових актів, в основі якої має бути ідея диференціації функціонального призначення окремих процесуальних форм та інстанційна структура юрисдикції. Саме сучасна концепція антикорупційного судочинства є гарантом розбудови правової держави як протиборства зі спекулятивними маніпуляціями.

2.3. Вища освіта як протидія корупційним маніпуляціям

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні невід'ємною складовою світового інтеграційного процесу є європейська правова інтеграція. У цьому відношенні Європейський Союз існує як співробітництво держав, об'єднаних на основі права, оскільки вперше в історії Європи її намагаються об'єднати не силою, а виключно правовими нормами. Адже право здобуває перемогу там, де «кров і залізо» зазнавали поразки за поразкою протягом століть. Лише союз, заснований на вільному волевиявленні його членів, може сподіватися на тривале існування, в якому важливими цінностями є свобода і рівність, що впроваджуються в життя та гарантуються правовими засобами. Усе це знайшло відображення в установчих договорах, на основі яких було створено Європейський Союз як єдиний інтелектуальний простір освіти.

Тому існування саме Європейського Союзу постає можливим лише завдяки створенню спільної системи освіти та контролю її якості в адміністративно-правовому аспекті.

Теоретичним осмисленням освіти України в законодавчому полі світової та європейської інтеграції займається значна кіль-

кість дослідників. Автори звертають увагу на публікації таких науковців та аналітиків як:

- у світовій та європейській інтеграції як цивілізаційної проблематики — З.Бжезинській, Ю.Габермас, М.Кастельє, Н.Луман, Ю.Павленко, М.Курко, В.Курило, С.Хантінгтон, В.Глушков та ін.;
- з аналізу проблем світового розвитку української освіти, його сучасного етапу та історичних перспектив — Т.Андрущенко, М.Головатий, М.Недюха, В.Баранівській, М.Попович, В.Ткаченко, П.Саух тощо;
- досліджень проблем вищої освіти — В.Андрущенко, М.Згуровський, В.Кремень, Ю.Зінковський та ін.;
- зарубіжних досліджень проблем університетської освіти — Дж.Вос, Г.Драйден, Б.Кларк, Д.Ньюмен, Б.Ріддінгс та ін.;
- проблем світогляду, ціннісно-правових орієнтацій — В.Гриценко, Л.Губерський, А.Ковальчук, В.Заросило, А.Подолька, К.Муравйов та ін.

Сьогодні існує значна кількість концепцій освіти України як правової суб'єктності людини. Адже в сучасному стані розвитку України як ціннісно-демократичної та правової держави особливої актуальності набуває саме освіта як протидія корупційним маніпуляціям свідомістю на рівні особистості, держави та суспільства. Такий підхід обумовлений ефективною правовою культурою та обізнаністю громадян розвиватися швидше та якісніше. При цьому належний рівень (якість, ефективність) реалізації державної політики у сфері освіти обумовлюється сукупністю умов та факторів, серед яких відповідне місце займає контроль як важливий інструмент впливу на організаційно-управлінську діяльність правової свідомості.

Контроль якості освіти

За цих умов варто з'ясувати в сукупній матриці щодо визначення поняття «контроль» (англ. «control» та франц. «contrôle»), в якій «адміністративно-правовий контроль» відіграє особливу роль. У тлумачних словниках української мови до терміну «контроль» наводяться наступні визначення:

- перевірка відповідності чого-, кого-небудь встановленим вимогам;
- перевірка, облік діяльності кого-, чого-небудь, нагляд за кимось, чимось;
- установа або орган, що здійснює перевірку, нагляд за ким-, чим-небудь [17, с. 243].

Оскільки соціальний контроль є сукупною матрицею впливу на діяльність особистості, держави та суспільства, то варто акцентувати окрему увагу на зміст соціального контролю. У свою чергу, Г.В. Осіпов тлумачить соціальний контроль як систему процесів і механізмів, що забезпечують підтримування соціально прийнятих зразків поведінки та функціонування соціальної системи в цілому [99, с. 78].

У Радянському енциклопедичному словнику [96, с. 1020] соціальний контроль визначено як механізм, за допомогою якого суспільство і його підрозділи (групи, організації) забезпечують дотримання системи обмежень (умов), порушення яких завдає шкоду функціонуванню соціальної системи.

Як вважає дослідник Б.А.Буйвол, що «соціальний контроль слід розуміти як цілісну систему соціальних регуляторів (державних або суспільних інститутів, права, моралі, звичаїв, традицій, установок)» [16, с. 3].

З огляду В.М. Пальченкової соціальний контроль — це механізм, за допомогою якого суспільство та його складові елементи (групи, організації) забезпечує дотримання певних умов (обмежень), порушення яких завдає збитків функціонуванню соціальної системи. В якості таких обмежень виступають правові та моральні норми, звичаї, адміністративні рішення... Однозначно соціальний контроль користується й заохоченням за дотримання соціальних норм [56].

Отже, у широкому розумінні, на наш погляд, соціальний контроль містить у собі низку соціокультурних, політичних, економічних, правових механізмів впливу на структуру свідомості окремої особи, держави та суспільства відповідно їх потребам та інтересам. При цьому, завдяки контролю у поведінці правової суб'єктності людини (особи, групи, членів суспільства) виявля-

ються відхилення від встановлених норм та правил, що у свою чергу сприяє підтримці стабільності та злагодженості функціонування відповідних осіб, груп, класів, етносів.

Особливим проявом соціального контролю є державний контроль, який має різнобічний понятійно-категоріальний апарат, оскільки функція контролю — це спостереження відповідним підконтрольним об'єктом з метою отримання достовірної інформації про стан законності.

Втім, О.Ф.Скакун, Д.А.Бондаренко розглядають державний контроль «як діяльність уповноважених суб'єктів (державних органів і посадовців) з перевірки фактичних даних про відповідність (невідповідність) контрольованих об'єктів формально-визначеним нормативам (стандартам)» [99, с. 143].

З огляду Т.В.Маматової державний контроль як правова складова — це «реалізація функції втручання держави в діяльність організацій будь-яких сфер діяльності у разі виникнення загрози безпеці (людини, держави, навколишнього середовища; це процес «вироблення коригувальних дій, що базується на порівнянні фактичного та заявленого стану об'єкта відповідно до визначених критеріїв; державний контроль (інформаційний компонент) — це виявлення фактів або намірів, що можуть призвести до виникнення загрози безпеці (людини, держави, навколишнього середовища)» [64, с. 25].

Прозорість та якість української освіти в світлі вимог європейської освітньої інтеграції

Реформування системи освіти в Україні пов'язані з пошуком істини як нових ідей щодо інтеграції у світовий освітній простір. Це запровадження основних положень Болонської декларації, що передбачає врахування національних підходів до організації навчання змісту освіти. Принциповим є те, як здійснюються в правовому полі на практиці новітні документи щодо освіти. Серед них варто назвати, насамперед, такі як Міжнародна стандартна класифікація освіти версій 2011 та 2013 років (у галузевій частині), принципи та інструменти Болонського процесу для вищої освіти (охоплюючи стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості).

У цьому аспекті запропонований провідними науковцями НАПН проект Національної стандартної класифікації освіти дав змогу на правових засадах осмислити загальну архітектуру національної освіти, обґрунтувати концептуальні пропозиції до оновлення ст. 53 Конституції України, законопроектів «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійну освіту» тощо.

Прийнятий новий Закон «Про вищу освіту» є системним проектом змін, що підготовлений у результаті прозорого демократичного діалогу всіх зацікавлених соціальних груп, який здатний вивести вищу освіту України на європейський шлях розвитку, при цьому зміцнити позиції вищого навчального закладу на світовому ринку освіти та інновацій.

Аналізуючи новації Закону, основними його положеннями, на нашу думку, є розширення автономії ВНЗ. Це право розпоряджатись заробленими коштами на власний розсуд, визнавати вчені ступені, отримані в іноземних ВНЗ, самостійно визначати організацію навчального процесу тощо. Адже зовнішнє незалежне тестування (ЗНО) законодавчо закріплено як основний критерій при вступі до ВНЗ. Кожен сертифікат повинен становити не менш як 20 відсотків конкурентного балу; встановлюються такі освітньо-кваліфікаційні рівні і ступені молодший спеціаліст, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук.

Доступ до Єдиної державної електронної бази з питань освіти має здійснюватись через офіційний веб-сайт МОН. До неї вносьється вся інформація про видані дипломи; створено Національне агентство з якості вищої освіти, яке проводитиме ліцензійну експертизу, а також акредитацію спеціальності.

Як і раніше, статус національного відповідному вищому національному закладу присвоює Президент, але за поданням Національного агентства з якості вищої освіти; визначено розмір мінімальної стипендії для бакалаврів і магістрів — не менше прожиткового мінімуму, а для молодшого спеціаліста не менше третини; закон «Про вищу освіту» не передбачає норми щодо відпрацювання для студентів ВНЗ, які навчаються за рахунок державного чи місцевого бюджетів; надані широкі демократичні права; трудовий колектив сам обирає ректора, а МОН підпи-

суватиме з ним контракт; значно розширені в новому законі свободи студентського самоврядування [35].

Моніторинг якості системи освіти

Управління якістю освіти не може бути ефективним без наявності правової контрольованої системи, що дозволяє отримати своєчасну достовірну інформацію. На сучасному етапі контролю та якості освіти здійснюється запровадження різноманітних методів технологій збирання і обробки здобутої інформації, що вимагає налагодження моніторингу як правової інформаційної системи.

Загальновідомо, що моніторинг — це відстеження, діагностика, прогнозування результатів діяльності, що попереджає неправомірну оцінку події, факту за даними одиничного виміру (оцінювання).

Основна мета моніторингу якості системи освіти — це створення інформаційних умов для формування цілісного уявлення про правовий стан системи освіти, про якісні та кількісні зміни в ній, а також і доступ до цієї інформації громадськості, різних суб'єктів (користувачів) освітніх послуг.

У державній політиці система моніторингу регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2011 року № 1283 «Про порядок проведення моніторингу та оцінки якості освіти». Стосовно цієї правової норми основними завданнями моніторингу є: отримання об'єктивної інформації і про якість освіти, стан системи освіти, а також прогнозування її розвитку, оцінювання правового стану системи освіти відповідно до завдань державної політики в сфері освіти, правового забезпечення структурних підрозділів державної влади статистичною та аналітичною інформацією про якість освіти.

Основними методами проведення моніторингу є: достовірність (об'єктивність) оброблення інформації про якість освіти; системність оцінювання якості освіти в законодавчому полі її діяльності; оперативність доведення до відома управлінських структур освітою та громадськості результатів моніторингу.

Таким чином, органіторинг є правовим інструментом оперативного отримання даних про явища (події, факти) і процеси, що

відбуваються в освітній діяльності вищих навчальних закладів. Це надає правову змогу до оперативного (мобільного, швидкого) реагування та координування за якістю освітнього процесу. Саме у цьому контексті імплементація закону «Про вищу освіту» є нормативно-правовим удосконаленням зовнішніх інститутів забезпечення якості вищої освіти.

Компетентність як запорука якості освіти

Традиційно завдання освіти визначається низькою знань, умінь та навичок, які повинна опанувати людина як правова суб'єктність у законодавчому полі діяльності. У цьому відношенні саме компетентність відповідає необхідному усвідомленню сучасних завдань освіти.

У світовій освітній практиці поняття компетентності є визначальним. Центральні компетенції, визначені на симпозіумі «Ключові компетенції для Європи» (1996 р., м. Берн), ознаменували загальноосвітню тенденцію оновлення освітнього процесу.

Необхідно вважати, що компетентнісний підхід — це один із факторів, що сприяє модернізації змісту освіти, оскільки доповнює сукупність освітніх інновацій. Молодь завдяки освіті має опанувати міжкультурні компетенції: прийняття відмінностей, повага до інших і здатність жити з людьми інших культур, мов і релігій. Адже компетентність надає здатність вчитись навчатись в інформаційному суспільстві, в якому безперервне навчання є нормою особистого, професійного та правового життя.

Саме така матрична формула комплектності (універсуму) є вільною ідеєю для єдиного правового поля світової та європейської освіти, що передбачає володіння усною та письмовою комунікацією.

Нормативно-правова інформація в системі освітньої ентропії

У сучасних межах високоорганізованих цілісних систем функціонують специфічні механізми контролю та якості освіти. При цьому логічним є вивчення нормативно-правової інформації у взаємозв'язку із ентропією як теорії випадкових подій (фактів, ситуацій тощо) у системі їх невизначеності, що загалом становить закономірний процес. Така міра невизначеності, непоряд-

кованості правової системи є її тлумаченням як виразник інформаційних можливостей освітньої сфери діяльності.

Крім того, необхідно зауважити, щоб зберегти власну (кожного, всіх) якісну визначеність освіти, цілісна високоорганізована система не повинна бути занадто визначальною метою убезпечення її контрольного впливу.

Безперечно, не повною мірою нормативно-правова інформація здатна виконувати функцію усунення невизначеності у правових утвореннях освіти. Такого роду інформація призводить до зростання ентропії в освітній системі. В результаті нелінійності навколишньої інформації може відбуватися негадана зміна стану системи — біфуркація як вияв нового життєвого циклу.

Саме така структура «правової системи визначає траєкторію її еволюції у напрямі щодо досягнення стану аттрантора, досягнувши якого система еволюціонує навколо свого стану рівноваги... Це видається можливим виключно за умови долання процесу структурних змін, викликаних або потужним зовнішнім впливом, або накопиченням внутрішнього хаосу, що призводить до незворотних змін та відхилення від стану рівноваги [77, с. 122].

Таким чином, існує значний науковий інтерес до вивчення ентропійних процесів, що відбуваються в сфері освіти, оскільки сутнісні характеристики цих процесів є малодослідженими. На наш погляд, саме це і є випадкова закономірність, оскільки невизначеність, що внутрішньо відповідає процесам структурних змін, в даному разі освіти, викликає ризикові процеси у реальній правовій дійсності. Тому нормативно-правова інформація в системі освітньої ентропії є критерієм якості упорядкування законодавчого поля, що артикулює загальні закономірності та її наукове прогнозування.

Шляхи протидії корупційним маніпуляціям у вищій освіті України

Як відомо, корупція має прояви на різних рівнях суспільства. Тому деструктивний вплив цього явища може спричинити шкоду як стосовно окремих осіб, так і системи в цілому. З огляду юридичного оформлення заходів у боротьбі з корупцією має відбуватися шлях імплементації відповідних положень до чинних норма-

тивно-правових актів. Наприклад щодо функціонування субсистеми спеціального антикорупційного громадського моніторингу в системі вищої освіти України з внесенням відповідних поправок до кримінально-виконавчого кодексу України.

За цих умов нагальним є питання щодо блокування ініціатив у сфері освіти, що спрямовані на дискредитацію і нейтралізацію викривачів корупції. Подібне блокування носить значною мірою політичний характер, оскільки матрицею для корупційного середовища виступає корупційна діяльність саме у політичному середовищі країни, що дозволяє реалізувати неправомірні ініціативи з корупційним елементом.

Необхідно зазначити, що корупція стала звичайним явищем у багатьох цивілізованих державах, матеріальний добробут й сталі політичні традиції яких дають змогу приховати розмах величезного збитку, який корупція завдає соціальній і гуманітарній сферам. Тому на належному рівні в освітній сфері України має працювати громадський нагляд за розслідуванням справи про корупційне діяння. Саме такий громадський контроль у якості експертної комісії повинен стежити за негативними корупційними явищами. Для цього повинен створюватись на робочих місцях моральний клімат у боротьбі з хабарництвом.

Прикладом цьому може слугувати Великобританія як країна менш корумпована порівняно з іншими країнами Європи. «В юриспруденції Великобританії не існує загально визначеного терміну «корупція», закріпленого в нормативно-правових актах, але існує велика кількість дефініцій цього поняття» [3, с. 271]. При цьому, суб'єктами корупційних правопорушень у Великобританії є публічні посадові особи, хоча у певних випадках ними можуть бути й інші державні службовці та будь-які особи, у тому ж числі юридичні. Проти них законодавством Великобританії застосовуються порівняно «м'які» санкції за вчинення корупційних правопорушень.

Таким чином, саме сприятливий моральний клімат у вищій освіті України, ефективні умови для інтелектуального розвитку між суб'єктами права різних країн можуть бути створені лише за наявності демократично-ціннісної узгодженості національних

правових систем партнерів. Серед них мовний закон має бути важливим елементом у міжнародному паритеті. Для цього повинен здійснюватися єдиний європейський інтелектуальний простір, що забезпечуватиме гармонізацію та зближення законодавств окремих країн у сучасних умовах мультикультуралізму. Таке існування спільного освітнього ринку повинно досягатися завдяки правовим нормам та світовим і загальноєвропейським стандартам.

Контрольні запитання:

1. Які передумови виникнення антикорупційного права?
2. Сутність критеріального погляду адміністративної юстиції в антикорупційному забезпеченні правової держави.
3. Назвіть основні напрями протидії корупційним маніпуляціям у вищій освіті України.
4. Значення законного капіталу в контексті антикорупційного права.

Теми рефератів:

1. Антикорупційне право як запорука успіху в протидії спекулятивним маніпуляціям свідомістю: теорія і практика.
2. Роль законного капіталу в антикорупційному праві.

РОЗДІЛ 3. КОНСТРУКТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНТИКОРУПЦІЙНОГО ПРАВА

3.1. Концептуальна модель контррозвідувальної діяльності в контексті антикорупційного права

Сьогодні надзвичайно актуальною є концептуальна модель контррозвідувальної діяльності у вирішенні правових інтересів України, оскільки контррозвідувальна система слугує феноменальною основою для переходу на принципово новий, ефективно діючий правовий захист інтересів України. Потреба та необхідність обраної теми обумовлена формуванням незалежних (автономних) структурних організацій, підрозділів та відповідних служб (керівних центрів, відділів, секторів тощо) на правових засадах структурно-функціональної методології. Це забезпечує нові правові механізми управління і планування як якість ефективного прогнозування та превентивного реагування на зміни суспільних обставин на рівні окремої особи, держави та суспільства, а також виконання нових завдань за рахунок інтелектуального перерозподілу наявних правових сил. Відповідно до цього контррозвідувальна діяльність передбачає: якісне формування організаційно-штатних структур у правовому полі персоналу на основі аналізу реальної обстановки; перекваліфікацію працівників; проведення комплексу заходів із психологічної перебудови та адаптації персоналу до нових реалій і умов працездатності; перегляд і приведення у відповідність до сучасних правових вимог, форм і методів атестації працівників.

Оскільки означена тематика в правовій державі досить складна і не потребує в широкому обсязі оприлюднення, а обмеженого характеру, то варто апелювати до публікацій таких сучасних дослідників та аналітиків як: З.Бжезинського, В.Бриля, З.Гом'єн, Б.Кларка, П.Лісовського, В.Остроухова, К.Шрідхара, О.Фармагея, С.Гордієнка тощо.

При цьому, особливої ваги набуває аналіз проблем вищої освіти — В.Андрущенко, Л.Губерський, В.Кремінь, М.Курко,

М.Згуровський, І.Стеценко, О.Рябека тощо, що певною мірою торкаються означеної теми.

У сучасних умовах інформаційного суспільства контррозвідувальна діяльність є одним з важливих напрямків роботи спеціалізованих служб, органів та різних форм організацій. Саме компетентний підхід контррозвідки, форми та засоби її діяльності закріплюються рішеннями керівництва, що в цілому ефективно як надійний юридичний захист створює правову базу.

Інтерес як правове коріння контррозвідувальної діяльності

У цьому аспекті варто зазначити поняття «інтерес», що рухає суспільство вперед. Як наголошує дослідник А.Г.Здравомислов: «інтерес» є вихідний момент окремого явища, окремої події, певної послідовності подій, основа ідеології, важливий стимул розвитку наукового пізнання [39, с. 178]. За таких умов в українській науковій думці знайшов поширення мотиваційний підхід до поняття «інтересів», який має досить універсальне поняття та різнобарвний зміст як «спонуки людської діяльності, зумовлені об'єктивними потребами. Мотиви безпосередньо передують конкретній поведінці людини і фактично пов'язані з нею» [85, с. 244]. Адже мотиви передбачають не лише задоволення тієї чи іншої потреби, а й вибір засобів для цього, оскільки виявляються у конкретних вчинках і поведінці людей як здійснення певної мети.

В системі контррозвідувальної діяльності необхідно озвучити специфіку саме закону інтересу, що полягає в його класифікації на інтереси розвитку, функціонування і гальмування. Інтереси розвитку пов'язані саме з тим, що коренями всякого розвитку є протиріччя. Взаємопритягіння і взаємовідштовхування, взаємопроникнення і взаємовиключення альтернативних протилежних шляхів, форм, методів і засобів розв'язання протиріч між умовами, цілями, ідеалами і умовами існування правових суб'єктів веде до удосконалення системи суспільних зв'язків і правових відносин, її оновленню.

Але не треба забувати про органічну цілісність процесів розвитку, функціонування і гальмування, що простежуються в життєдіяльності як окремих осіб, так і класів, націй, народів. Не мож-

на випускати із виду відносну самостійність правових процесів розвитку, функціонування і гальмування.

Іншими справами, закони інтересу як фундаментальної основи контррозвідувальної діяльності належить особливе місце в системі законів суспільного розвитку, оскільки нічого не відбувається без інтересу у зрушенні розвитку продуктивних сил, зокрема у правових відносинах державної політики, ідеології тощо.

У свою чергу, запровадження концептуальної моделі контррозвідувальної діяльності спрямовано на оптимізацію структурних підрозділів контррозвідки і системи її діяльності. Означення концептуальна модель базується на положеннях Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів у сфері національної безпеки, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, а також нормативних документах України.

Структурна організація контррозвідувальної діяльності

Контррозвідувальна діяльність є особливим видом діяльності, підпорядкованим вирішенню завдань забезпечення безпеки, оскільки спрямована на адекватну (юридично надійну) протидію реальним та потенційним загрозам безпеці, що виникають внаслідок розвідуванню підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав (розвідки, контррозвідки), недержавних розвідувальних і контррозвідувальних структур, організацій та окремих осіб проти України у формах агентурної, технічної розвідки і розвідки з використанням легальних можливостей по території України і за її межами, об'єктами зацікавленості яких є інформація з грифами обмеження, що належать Україні) та безпосередньому підриву (терор, диверсія, шкідництво).

Крім того, структурний зміст контррозвідувальної діяльності полягає в попередженні, виявленні та припиненні розвідувально-підривної діяльності іноземних держав з використанням спеціальних сил і засобів, форм і методів, які сприяють вирішенню національних інтересів України, своєчасному прийняттю заходів, адекватних характеру та масштабам загроз цим інтересам, що ґрунтуються на принципах правової демократичної держави, оперативної та ідеологічної доцільності у відповідності з чинним законодавством.

У концептуальній конструкції контррозвідувальної системи відповідно до визначених напрямів варто закласти такі критеріальні елементи як: конституційні, соціально-політичні, основні, спеціальні, оперативно-тактичні та організаційні. При цьому акцентуємо увагу на структурну організацію, яка визначається:

1. Діяльністю органу, яка спрямована на досягнення результату, визначеного його головним функціональним завданням.

2. Структура органу відповідає характеру його діяльності і будується з урахуванням направленості на конкретні об'єкти.

3. Елементи цієї структури можуть об'єднуватися для створення підрозділів за принципом подібності об'єктів діяльності та методів і засобів, які при цьому використовуються.

4. Підпорядкованість і взаємодія елементів у контррозвідувальній системі забезпечується як результат діяльності кожного з них, що є керуючою інформацією для структурних елементів наступного рівня ієрархії (знизу — вгору і навпаки).

Отже, структурна організація контррозвідувальної діяльності як вияв методологічної основи є системою ідей, поглядів, цілеспрямувань на діяльність контррозвідки з метою убезпечення особистості, держави та суспільства від протиправної діяльності спеціальних служб іноземних держав, окремих організацій, груп та осіб, що пов'язані з ними в інформаційній сфері життєдіяльності суспільства. Така здатність системи контррозвідки як суспільних відносин є забезпеченням оптимального функціонування її інститутів у суспільстві країни і за його межами у вирішенні життєво-важливих інтересів.

Основні критерії оцінювання контррозвідувальної діяльності

1. Адекватність реагування на будь-які загрози.
2. Конституційність.
3. Захист пріоритетних інтересів, посягання на які може призвести до значної матеріальної чи політичної шкоди.
4. Легальні можливості, спрямовані на одержання відомостей з грифами обмеження на об'єктах.
5. Освіта, наука та виховання як формула академічної мудрості в протидії корупційним маніпуляціям.

6. Аерокосмічні канали зв'язку.
 7. Правова дисперсія та ентропія.
 8. Ментально-ціннісні орієнтири.
 9. Компетенція. Безперечно, саме розподіл компетенції як важливого критеріального конструкту в системі контррозвідки здійснюється на підставі їх ментально-професійної спеціалізації в силу екстралінгвістичних здібностей певних осіб, груп, класів, етносів, спільнот.
 10. Дипломатія як шляхетність переговорів.
 11. Мудрість як якість переосмислення життєво важливих інтересів.
 12. Конфіденційність інформації.
 13. Ризики у системі превентивних заходів, що визначаються низкою засобів і методів захисту інформації та ймовірністю завдання шкоди і розмірами можливої шкоди, яка наноситься ресурсам інформаційної системи.
 14. Фрактальність як правова безпека інформації.
- Термін «фрактальність» використовується із сучасного природознавства, в якому фракталами йменуються такі утворення, що при зміні масштабу їх розгляду повністю відтворюють свою структуру як якість правового суб'єкта людини. Іншими словами, для національної безпеки фрактальність складає особистісну ідентичність, що є правомірним на ексклюзивність, оригінальність, специфічність. При цьому, засновник теорії фракталів Б.Мендельброт запропонував теоретичне обґрунтування закону Ціпера, якщо «порівнювати мову тексту з кодуванням, що може бути використано для визначення стратегії правової поведінки» особи, держави та суспільства [67, с. 112].

Механізми реалізації системи контррозвідки

Концептуальна модель контррозвідувальної діяльності реалізується на основі послідовного впровадження в діяльність кожного співробітника контррозвідувального підрозділу визначених основних положень і засад, пріоритетних напрямків та завдань щодо забезпечення національної безпеки України відповідно до правових інтересів сучасних життєвих реалій. Це здійснюється за такими методиками:

1. Проводиться аналіз загроз і ризиків інформації конкретно-го компонента інтелектуальної системи з використанням адаптивних засобів оперативної інформації.

2. Необхідність об'єктивно-орієнтованого підходу в моделі захисту інформації, яка полягає в побудові образу системи, оцінюючи її загальний стан, уразливість або рівень захищеності інформації в ній. Такий підхід використовує об'єктну декомпозицію, коли поведінка системи описується в термінах взаємодії об'єктів. При цьому, основним інструментом боротьби зі складністю в об'єктно-орієнтованому підході є інкапсуляція — це приховування реалізації об'єктів (їх внутрішньої структури і деталей реалізації методів) з наданням зовні тільки певних інтерфейсів.

3. Правовий захист конфіденційної інформації в Україні. Слід зазначити, що рівень захищеності інформації, зокрема конфіденційної інформації, визначається рівнем демократії в суспільстві, дотриманням міжнародних стандартів прав людини та основних свобод. Одним з основних видів захисту інформації в державі є правовий захист. Так, відповідно до статті 30 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. конфіденційна інформація — це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні та розпорядженні окремих фізичних або юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Що стосується держави, то види конфіденційної інформації, її склад визначаються законами або внутрішніми регуляторними актами, що видаються відповідними державними органами. Головна спрямованість таких актів — це захист, збереження, недоступність інформації, що визначається як державна таємниця або інформація з обмеженим доступом. Можна сказати, що держави та її органів застосовується принцип «дозволено лише те, що зазначено в законі».

Так, відповідно до статті 30, частини 2 Закону України «Про інформацію» громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійною, діловою, виробничою, банківською, комерційною та іншого характеру, одержаною на власні кошти, не порушує передбачені законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії кон-

фіденційності та встановлюють для неї систему (способи) захисту [36, с. 338].

У цьому зв'язку варто проаналізувати зміст інструкції щодо порядку зберігання й використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1892 від 27 листопада 1998 р.) У даному регуляторному акті термін «конфіденційна інформація, що є власністю держави» не розтлумачений, але на підставі цього акту Кабінет Міністрів надав право державним органам визначати Перелік конфіденційної інформації, що є власністю держави, на який надається гриф обмеження доступу «для службового користування».

Адже варто означити, що такі переліки не потребують реєстрації в Міністерстві юстиції України, а, отже, не підлягають обов'язковій публікації.

Проте, враховуючи ту обставину, що переліки охоплюють широку сферу щодо обмеження доступу до інформації, на їх підставі практично можна обмежити конституційне право громадян України на отримання інформації всупереч діючій статті 34, частині 3 Конституції України, в якій йдеться про обмеження інформаційних прав громадян України лише на підставі Закону.

У цьому зв'язку відповідно до статті 37 Закону України «Про інформацію» [36, с. 413] не підлягають обов'язковому наданню для ознайомлення за інформаційними запитами офіційні документи, які містять у собі: інформацію, визнану у встановленому порядку державною таємницею; конфіденційну інформацію; інформацію про оперативну та слідчу роботу органів прокуратури, МВС, СБУ, роботу органів дізнання та суду у тих випадках, коли її розголошення може зашкодити оперативним заходам, розслідуванню чи дізнанню. Установа, до якої направлено запит, може надавати для ознайомлення документ, що містить відповідну інформацію, яка не підлягає розголошенню на підставі нормативного акту іншої державної установи, а та державна установа, яка розглядає запит, не має права вирішувати питання щодо її розсекречування і інформацію фінансових установ, підготовлену для контрольно-фінансових відомств.

З огляду на існуючі міжнародні стандарти прав людини, закріплені в нормах міжнародного та європейського права, такий підхід значно обмежує права громадян України на отримання всебічної, правдивої, неупередженої інформації, а також породжує протиріччя між конституційними та галузевими нормами права України, яке потребує негайного усунення.

4. Національний вимір загрози транснаціональної злочинності. Національний вимір загрози транснаціональної злочинності пов'язаний із природою організованої злочинності, що здатна порушувати державні кордони. Хоча в сучасних умовах глобалізації кордони стають прозорішими. Проте наявність і регулювання кордонів залишаються одними з невід'ємних атрибутів державності. Протиріччя між державою та кримінальними організаціями в цій царині складають основу конфлікту між правом держави на здійснення функцій охорони та моніторингу своєї території та правом групи осіб на охорону та задоволення інтересів своїх членів, що можуть не збігатись з інтересами держави [70, с. 25].

За цих умов основним практичним напрямком наукових пошуків у дослідженні проблем транснаціональної злочинності може стати аналіз ролі організованої злочинності в контексті міжнародних відносин. Науковим підходом у практичній площині, що максимально віддзеркалює міжнародний характер явища, має стати системний підхід.

Цей підхід розглядає організовану злочинність в якості складного системного явища, в основі якого знаходиться соціально-політичний і економічний конфлікт, а його транснаціональний вимір характеризується розвитком процесів глобалізації та природним продовженням зв'язків, що виникають внаслідок транснаціонального промислового виробництва.

Таким чином, діяльність органів контррозвідки провадиться як на стратегічному, так і тактичному рівнях. При цьому, види, форми, методи, сили і засоби системи контррозвідувальної діяльності спеціальних служб іноземних держав тощо; попередженням і припиненням протиправної діяльності спеціальних служб іноземних держав тощо. Форми системи контррозвідки визначаються за: цільовим призначенням; силами і засобами, що

використовуються; характером здійснення; територією, на якій проводяться превентивні заходи, та рівнем ухвалення рішення про проведення означених заходів. Саме на базі системного методу діяльність контррозвідувальних підрозділів міністерств, відомств та підприємств із захисту інформаційних ресурсів в майбутньому надає гарантію їх збереження від заволодіння ними будь-якого противника.

3.2. Кадрове забезпечення та захист антикорупційних прав людини та громадянина

На сучасному етапі розвитку демократичного суспільства, коли визначені основні положення правової реформи та нова модель державної політики, є кадрове забезпечення як формування корпусу з незалежних професійно-компетентних юридичних осіб. Саме демократизація державної політики зумовлює встановлення оптимальних меж адміністративно-правового регулювання. Це «передбачає діяльність органів і установ усіх гілок державної влади з вироблення та здійснення регулюючих, організуючих та координуючих впливів на всі сфери суспільства з метою задоволення його потреб, що змінюється» [27, с. 225].

У даний час прослідковується зростання розриву між фактичними вимогами ринку праці та професійними компетенціями персоналу в державній політиці, що негативно позначається на сучасному розвитку країни. Тому набуває актуальності правовому розвитку державної політики проблема кадрового забезпечення як професійним персоналом. Так, зокрема, у Законі України «Про службу в органах місцевого самоврядування» професіоналізм, компетентність, відданість справі виділяються як одні з основних принципів служби в органах місцевого самоврядування» [37].

У сучасній державній політиці питання щодо кадрового забезпечення та його захисту варто розглядати міжгалузевим підходом, що потребує на будь-яку додаткову аргументацію. Серед сучасних вітчизняних дослідників, які займалися означеною проблематикою, необхідно озвучити: Л.В.Гапоненко як «незалежність кадрового забезпечення»; В.Б.Пчеліна щодо «кадри пер-

спективні»; Н.П.Матюхіна «управління таперсоналом»; Ю.П.Битяк «формування кадрів державного управління»; М.В.Чічкань «соціальний захист як система гарантій»; І.І.Ярошенко «ризики в соціальному захисті» тощо. Це має нагальне значення в сучасних умовах невизначеності правової суб'єктності людини, які склалися в Україні.

Необхідно дослідити міжгалузевий підхід на підставі незалежності та компетентності окремих правових осіб (груп, класів, етносів, спільнот) як ціннісних пріоритетів сучасної концептуальної моделі державної політики, а саме: кадрового забезпечення та його захисту. Саме в такому відношенні розглядається сутнісна характеристика кадрового забезпечення та основні механізми реалізації адміністративно-правових аспектів у біотичній безпеці.

У свою чергу якщо вважати в правовій державі компетентність вищим проявом професіоналізму, то саме ці принципи мають забезпечити єдність професійних можливостей людини та умови їх реалізації, які відповідають компетенції займаної посади [84, с. 74].

Сутнісна характеристика кадрового забезпечення

Безперечно, для ефективної діяльності державної політики необхідне незалежне та компетентне кадрове забезпечення. Як заявляє Л.В.Гапоненко, що для повноцінного виконання завдань, поставлених перед органами влади, держава повинна сприяти належному кадровому забезпеченню. Це заохочуватиме до плідної праці працівників і гарантуватиме належний рівень діяльності органу державної влади в цілому [23, с. 107].

Адже, не дивлячись на досить розповсюджене використання категорії «кадри», сьогодні існує різноманітне лексико-семантичне навантаження цього терміну. В одному випадку кадри визначаються як всі працездатні громадяни України. Зокрема дослідник А.А.Пилипенко в праці, що присвячено правовим та організаційним засадам формування й функціонування персоналу митних органів України, дійшов до висновку щодо розуміння сутності «кадри» [79, с. 25].

При цьому зазначається позиція стосовно недоцільності розкриття вищенаведеної категорії, оскільки конструктивною є

думка В.Б.Пчеліна, який під час з'ясування сутності кадрів у системі кадрового забезпечення адміністративно-правового судочинства України наголошує на тому, що не можна розглядати всіх працездатних громадян як «кадри», оскільки ці громадяни можуть ніколи й не вступити в такі правовідносини. У такому випадку вони можуть розглядатися лише як кадри перспективні» [91, с. 129].

Значним вкладом є підхід до визначення кадрів як працівників відповідної установи, підприємства, організації. З огляду семантики в загальному значенні сутність поняття «кадри» розкривається як основний склад працівників якої-небудь організації, підприємства, установи тощо [17, с. 513].

Необхідно зазначити, що в юридичній науці сутність досліджуваної категорії «кадри» було проаналізовано та розкрито доволі повною мірою. За цих обставин вдалим підходом щодо усвідомлення наведеної категорії вважається авторський колектив монографії «Управління персоналом органів внутрішніх справ України (Теоретичні та прикладні аспекти)», на думку яких «кадри містять у собі штатних кваліфікованих працівників, що пройшли попередню професійну підготовку та мають спеціальні знання, трудові навички або досвід роботи у вибраній спеціальності» [65, с. 10].

Оскільки сьогодні в Україні почав діяти новостворений Верховний суд, то його незалежність та компетентність відіграє, безперечно, визначну роль. Так, досліджуючи специфіку, структуру та механізм кадрового забезпечення органів правосуддя, О.В.Красноборов дійшов висновку, що кадрове забезпечення «містить у собі цілеспрямовану діяльність спеціально уповноважених посадових осіб державних органів щодо процесів професійної орієнтації, прогнозування та планування кадрових потреб, відбору, підготовки, розстановки й вивільнення персоналу» [58, с. 183].

Зокрема, Ю.П.Битяк під час дослідження проблем, становлення, розвитку та функціонування державної служби в Україні зазначає, що «формування кадрів державного управління полягає, в першу чергу, в їх підготовці, підборі та розстановці» [13, с. 183].

Соціальний захист як ціннісно-правова проблема гуманізації в кадровому забезпеченні

В адміністративно-правових аспектах кадрового забезпечення державної політики важливим ціннісним пріоритетом виступає соціальний захист як проблема гуманізації. Так, у ст. 17 Конституції України зазначено, що держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі в Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. Адже відповідно до ст. 46 вищенаведеного нормативно-правового акта громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ та організацій, а також бюджетних та комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом [55].

У свою чергу, проаналізувавши положення Конституції України щодо соціального захисту, М.В.Чічкань вважає, що його сутність можна трактувати як загальну міру свободи та рівності, яка об'єктивно обумовлена життєдіяльністю та розвитком кожної людини окремо та держави в цілому, а також висловлює таку пріоритетну цінність правової суб'єктності людини як вимогу справедливості. У цьому відношенні соціальний захист розглядається «як система правових, економічних та соціальних гарантій, котрі певною мірою забезпечують права, серед яких право на достатній рівень життя, охорону здоров'я, освіту, працю тощо» [105, с. 20].

Зазначається, що серед науковців розповсюдженим є підхід щодо визначення сутності соціальних заходів. Як вважає дослідниця Ж.А.Дробот, соціальний захист — це «сукупність правових, соціально-економічних, організаційних, фінансових заходів, спря-

мованих на забезпечення відповідного рівня життя населення країни при настанні соціальних ризиків» [30, с. 18].

Крім того, у контексті означеної теми, варто звернути увагу на більш всебічні підходи до визначення сутності соціального захисту як міжгалузевого дослідження. Так, І.І.Ярошенко зазначає, що соціальний захист — це діяльність держави, яка спрямована на запобігання ситуаціям соціального ризику в нормальному житті особи, що забезпечує підтримання оптимальних умов життя й закріплена в системі правових норм щодо регулювання суспільних відносин, які складаються при задоволенні потреб особи в належному матеріальному забезпеченні із спеціальних фондів через індивідуальну форму розподілу, замість оплати праці чи як доповнення до неї, у випадках, передбачених законодавством, у розмірі, не нижчому від гарантованого державою мінімального рівня» [111, с. 8].

Окремої уваги в соціальному захисті потребує саме адміністративно-правовий захист, що забезпечує безпеку окремих осіб, державу та суспільство.

У свою чергу, в ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 16 квітня 1991 визначено, що аудіовізуальна інформація — це будь-які сигнали, що сприймаються зоровими та слуховими рецепторами людини й ідентифікуються як повідомлення про події, факти, явища, процеси, відомості про осіб, а також коментарі (думки) про них, що передаються за допомогою зображень і звуків» [89, с. 49]. На наш погляд, має бути стійкий юридичний припис стосовно правового захисту в законодавчому відображенні нормативно-правових актів.

Захист прав людини в сфері біобезпеки

Сьогодні питання про етичність клонування правової суб'єктності людини обговорюється вченими, лікарями і фахівцями з біоетики вже не один рік. Тому вважається, що українському законодавцеві необхідно прийняти закон, який би заборонив спекулятивні маніпуляції з ембріонами та використання їх для отримання стовбурних клітин. Одночасно треба вирішити на законодавчому рівні питання про здійснення клонування клітин хворого для вирощування для нього ж необхідних біологічних матеріа-

лів, а саме: органів для трансплантації. Таким чином, в біотично-му кодексі і в окремій новій редакції закону про клонування має бути визначено, який саме його вид можна здійснювати в Україні. При цьому, доцільніше передбачити клонування органів із клітини із самого суб'єкта(реципієнта), правового здійснення клонування для терапевтичних цілей тощо.

Адже незалежна поінформованість населення, а також продаж на території країни значної кількості продукції, отриманої саме внаслідок застосування методів генної інженерії, зокрема продукції з ГМО — усе це негайно потребує запровадження відповідних заходів. Отже, необхідно прийняти новий закон про біобезпеку, який не просто легалізує обіг нової продукції з ГМО, що надходить до України, а й тимчасово припинити продаж такої продукції. Це стосується особливо сільськогосподарської продукції (сорти рослин, породи тварин), яка заборонена в країнах ЄС або має відповідне маркування, однак вже введена в обіг у нашій країні до остаточної її перевірки на безпечність для людини та навколишнього середовища усіх тих видів продукції, що в країнах ЄС заборонена, або має маркування.

Відповідно до нового законопроекту про біобезпеку торговельні та природоохоронні угоди, які укладає Україна за міжнародними стандартами біобезпеки, мають доповнювати одна одну з метою досягнення сталого розвитку. Для належного практичного застосування такого проекту, спрямованого на виконання усіх міжнародних зобов'язань України в сфері біобезпеки, в ньому варто прогнозувати відповідні адміністративно-правові заходи.

Одержання будь-яких живих, змінених організмів, їх обробка, транспортування, використання, передача і вивільнення мають здійснюватись із мінімальним ризиком для усього біологічного різноманіття, а також здоров'я та життя людини.

У проекті слід використовувати термінологію, уніфіковану для європейських країн у сфері біобезпеки. Так, наприклад, біотехнологія в міжнародних актах з питань біобезпеки визначається як застосування методів з використанням нуклеїнової кислоти, в тому числі рекомбінантної дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) і прямої ін'єкції нуклеїнових кислот в клітини або

«органели», або «методи, які ґрунтуються на злитті клітин із різним таксономічним статусом, що дозволяє подолати природні фізіологічні репродуктивні або рекомбінаційні бар'єри, не використовуються при традиційному виведенні та селекції. Тому, різночитання в термінології з посиланням на національну нормотворчу традицію, що є проблемою перекладу з огляду правової ментальності, а іноді не лише ускладнює спілкування з іноземними експертами з відповідних питань, а й навіть застосування самого міжнародного стандарту щодо відповідного міжнародного акту» [63, с. 94].

У законі про біобезпеку має бути розроблено і підтримано відповідні механізми, заходи та стратегію регулювання, контролю і оцінки ризиків у зв'язку з використанням, обробкою і транскордонним переміщенням живих змінених організмів.

Варто передбачити створення комплексу заходів, процедур та нормативний порядок їх вжиття, що ґрунтується на результатах оцінки ризиків і вживаються тією мірою, якого це необхідно для попередження негативного впливу живих змінених організмів на збереження і стале використання біологічного різноманіття, з урахуванням також ризиків для життя і здоров'я людини.

Таким чином, у межах міжнародного співробітництва з питань біобезпеки у проекті слід передбачити вимоги до супровідної документації:

- щодо живих змінених організмів, призначених для безпосереднього «використання як продуктів харчування, корму або продуктів для обробки». Чітке визначення, що вони «можливо містять» живі змінені організми і не призначені для умисної інтродукції в навколишнє середовище, із зазначенням контактного пункту для одержання додаткової інформації, детальне зазначення вимог щодо ідентифікаційних даних та будь-яких виняткових ознак, про які Україна, як і інші країни, має ставити до відома міжнародну компетентну інституцію [63, с. 47];
- щодо живих змінених організмів, призначених для безпосереднього використання в замкнених системах — чітке визначення «живі змінені організми» із зазначенням будь-яких ви-

мог, що стосуються безпечної обробки, зберігання, транспортування і використання, контактного пункту для одержання додаткової інформації (в тому числі імя та адреса особи і назва установи, якій направляються живі змінні організми) [63, с. 33];

- щодо живих і змінених організмів, призначених для умисної інтродукції у навколишнє середовище сторони імпорту, і будь-яких інших живих змінених організмів, на які поширюється дія Протоколу — чітке визначення «живі змінні організми» [63, с. 35] із зазначенням ідентифікаційних даних і відповідних ознак або характеристик, будь-яких вимог, що стосуються безпечної обробки, зберігання, транспортування та використання відповідної інформації. При цьому, має бути зазначено, що переміщення здійснюється відповідно до вимог Картахенського протоколу, які застосовуються до експортера. Саме ці положення мають враховувати вимоги, встановлені органами з питань біобезпеки.

3.3. Інформаційний капітал в антикорупційному праві

Сучасний етап розвитку адміністративного права в Україні потребує юридичного переосмислення в процесі критичного перегляду його основних інститутів, оскільки містить в собі внесення відповідних змін до законодавства, що регулює адміністративну відповідальність. За цих обставин виникає актуальне питання щодо становлення та розвитку законного капіталу як сукупного потенціалу особи, держави, суспільства. У визначальній основі такого капіталу постає адміністративна відповідальність юридичних осіб як інституція. Одні вчені наголошують, що така відповідальність не відображена в національній правовій системі, інші, навпаки, вважають, що такий інститут відповідальності вже існує в Україні [28, с. 74].

Важливим поштовхом до дослідження питання законного капіталу в контексті відповідальності саме юридичних осіб став розвиток ринкової економіки в Україні. Сьогодні значну кількість юридичних осіб засновано не на державній формі власності,

оскільки не перебувають у безпосередній підпорядкованості державних органів, що вимагає нагальну потребу пошуку нових механізмів притягнення юридичних осіб до відповідальності в публічно-правовому порядку.

У свою чергу, необхідно шукати правову модель притягнення юридичних осіб до відповідальності, про свідчить ціла низка факторів. По-перше, правопорушення, скоєне юридичною особою, спричиняє значну шкоду порівняно зі шкодою, яку може заподіяти фізична особа. По-друге, фахівці доводять, що існує певний позитивний ефект від методики колективної нейтралізації, коли особа розуміє, що її діяння можуть вплинути на весь трудовий колектив. Де вона працює. По-третє, не є таємницею те, що специфіка поділу праці дозволяє перекладати відповідальність за діяння з одних осіб, що працюють в колективі, на інших [18, с. 478].

Останнім часом законодавець прийняв цілу низку нормативно-правових актів, що стосуються відповідальності юридичних осіб. Стосовно цих актів значна кількість вчених їх актам про адміністративну відповідальність юридичних осіб, інші — актами про фінансову, податкову, економічну відповідальність. У цьому контексті пріоритетну конструкцію знайшов Конституційний суд України, назвавши таку відповідальність публічно-правовою.

Конструктивні підходи щодо адміністративної відповідальності:

- мають чітко бути визначені підстави адміністративної відповідальності у вигляді противоправного стану і цивільного правопорушення;
- адміністративний проступок є законно винним діянням з огляду визначення вини (психічної оцінки свого протиправного вчинку) юридичної особи;
- досі не існує чітко визначеної системи стягень, які накладаються в адміністративно-правовому порядку на юридичних осіб;
- відсутня єдина концепція поглядів на процедуру притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності.

Все це свідчить про те, що питання адміністративної відповідальності потребує уваги вітчизняного законодавця. Про останню обставину переконливо говорить той факт, що кількість змін,

які були внесені до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення, із часу його прийняття Верховною Радою Української РСР 7 грудня 1984 р. (до тексту було внесено понад 300 змін і доповнень), значно перевищує кількість статей самого Кодексу, на що цілком слушно звертають увагу В.Колпаков та В.Доненко [29, с. 122]. Цей кодифікований акт, на думку науковців, треба було б назвати «Кодекс законів України про відповідальність за адміністративні правопорушення». адже кодифікуються в даному документі не правопорушення, а правові норми, що спрямовані на боротьбу з цими негативними проявами [22, с. 61].

Адміністративна правосуб'єктність у законному капіталі

У сучасній науці прийнято поділяти суб'єкти адміністративного права на два види, а саме: індивідуальні і колективні, серед яких колективні суб'єкти поділяють на державні та недержавні організації.

Варто зазначити, що однією з характерних рис суб'єктів адміністративного управління є наявність у них суб'єктивних прав і обов'язків у сфері державного управління, які є складовими адміністративної правосуб'єктності. Дослідник В.К.Колпаков до основних носіїв суб'єктивних прав і обов'язків у сфері державного управління загалом і виконавчої влади зокрема відносить: 1) Президента України; 2) органи державної влади; 3) державних службовців як суб'єктів, у діяльності яких об'єктивізуються повноваження державних органів управління; 4) громадян України, іноземців, осіб без громадянства; 5) органи місцевого самоврядування; 6) об'єднання громадян; 7) суб'єктів підприємницької діяльності [52, с. 356].

Таке управління містить у собі діяльність уповноважених органів, спрямованих на досягнення конкретних завдань за допомогою управлінських методів, способів і функцій [80, с. 12]. Зважаючи на відсутність єдиного погляду на сутність відповідальності державного управління з цього приводу постійно ведуться дискусії.

Так, наприклад, В.Б.Авер'янов, під державним управлінням розуміє особливий і самостійний різновид діяльності держави, що здійснює окрема система спеціальних державних органів — органів виконавчої влади [27, с. 165]. На наш погляд, державне

управління в законному капіталі здійснюється всією системою органів виконавчої влади, яка не обмежується лише спеціальними державними органами. Крім того, не можна не враховувати й участь у державному управлінні Верховної Ради України та Президента України, оскільки при визначенні державного управління в законному капіталі не потрібно обмежуватися лише виконавчорозпорядчою діяльністю органів виконавчої влади, які відіграють у ньому домінуючу роль, а й генерувати креативно упереджувальні ідеї мудрості в законному капіталі, що забезпечують певні юридичні особи. державу, суспільство від будь-яких негативних посягань.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади від 17 березня 2011 року [90, с. 82], систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства України та інші центральні органи виконавчої влади. Система центральних органів виконавчої влади — це складова система органів виконавчої влади, вищим органом якої є Кабінет Міністрів України.

Адже міністерства забезпечують формування й реалізують державну політику в одній чи кількох сферах, інші центральні органи виконавчої влади виконують окремі функції з реалізації державної політики. Повноваження міністерств, інших центральних органів виконавчої влади поширюються на всю територію держави. Безперечно, згідно зі ст. 16 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», центральні органи виконавчої влади утворюються для виконання окремих функцій з реалізації державної політики як служби, агентства, інспекції. Діяльність центральних органів виконавчої влади спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через відповідних міністрів згідно із законодавством.

Таким чином, система державного управління персоналом (зокрема, юридичними особами), на нашу думку, охоплює Верховну Раду України, Президента України, загальний орган виконавчої влади — Кабінет Міністрів України та такі спеціальні міністерські відомства як: Служба Безпеки України, Міністерство Оборони тощо.

Питання цифрових інформаційних ресурсів

Сучасна ініціатива законного капіталу України — це достовірний доступ до європейських інформаційних ресурсів, які було створено у цифровому вигляді. Особливо це стосується окремих регіонів України, в яких розповсюдження Інтернет-мереж містить обмежений характер у силу певного сектора як географічної зони радіочастотним покриттям.

Разом із тим сучасний Уряд України на законодавчому рівні розглядає питання щодо цифрової інфраструктури, в якому основними пріоритетами є: сфера охорони здоров'я та освіти, особливо в аграрному секторі; пенсійне забезпечення в сфері соціальної політики; правила дорожнього упорядкування, а також цифрування об'єктів культури та науки.

У цьому сенсі, зокрема проект європейської цифрової бібліотеки «Еуроєана» розпочався ще у 2008 році. Було оцифровано понад 30 млн. різноманітних об'єктів культурної спадщини, при цьому нагальний інтерес сьогодні викликає інформація на сайті щодо дисертаційних авторефератів (відгуки опонентів у них) та самих дисертаційних робіт.

Законний капітал як протидія кіберзлочинності

Серед комплексу факторів законного капіталу, що впливають на внутрішню безпеку і кримінальний стан у державі, не можна обійти увагою сучасні інформаційні технології, які залучають Україну до глобалізаційних процесів. Саме інформаційна сфера включає в собі сукупність інформації та її інфраструктуру, суб'єктів, що здійснюють збір, обробку та розповсюдження інформації, а також систему правового регулювання відповідних суспільних відносин. Така інформологія як інноваційна методологія законного капіталу всебічно забезпечує політичну, економічну, військову, науково-технічну, кримінологічну та інші складові національної безпеки держави.

З метою забезпечення законного капіталу особи, держави та суспільства та протидії кіберзлочинності були прийняті Закони України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про зв'язок», «Про банки і банківську діяльність», «Про державну таємницю» тощо.

Разом з тим варто озвучити, що інформацію та інформаційними технологіями володіє не тільки держава, а й приватні структури та фізичні особи, в яких постала потреба у захисті інформації від злочинних правопорушень. Підтвердженням цьому є статистичні дані правоохоронних структур, які показують, що злочини у кіберсфері постійно зростають. Так, із 16 (2001 р.) ці злочини зросли до 190 (2010 р.), загальне зростання склало 1087,5 %. Стійка негативна динаміка загальної кількості зареєстрованих злочинів у сфері комп'ютерної інформації у 2005-2010 рр. визначалася переважно несанкціонованим втручанням у роботу комп'ютерної системи програмування (ст. 361 КК) — 46 злочинів (2005 р.) і 87 (2010 р.), зростання склало 89 % та несанкціонованими діями з інформацією, яка оброблялася в комп'ютерних системах (ст. 362 КК), відповідно — 13 злочинів (2005 р.) і 77 (2010 р.), зростання склало 492,3 %. Специфікою цих злочинів є незаконне отримання інформації для особистих цілей чи в інтересах третіх осіб. Крім того, означені злочини характеризуються корисливою спрямованістю суб'єктів, які в непоодиноких випадках зловживають своїм службовим становищем [41, с. 25].

Також значної небезпеки набуло незаконне копіювання та масове явище розповсюдження інформаційних баз даних телефонів, місць мешкання громадян, що полягає у порушенні конституційних прав громадян, законних інтересах підприємств, які зберігаються у програмно-комп'ютерному забезпеченні. Такі викрадені бази даних сприяють протизаконним діям.

Усі ці протизаконні дії обумовлені відповідними чинниками, зокрема підвищенням довіри до використання електронних засобів в обробці інформації, зростання кількості сервіс-послуг, впровадженням Інтернету в банківську діяльність тощо. Відповідно, зловмисниками фактично миттєво створюються спеціальні схеми, спрямовані на маніпулятивне введення в оману необізнаних Інтернет-користувачів та отримання їх коштів через різноманітні аукціони, Інтернет-магазини, сайти знайомств тощо. Шахрайство перейшло в цифровий світ мережевого характеру. Тому для такого запобігання уряди країн світу застосовують спеціальні заходи у вигляді відповідних програм, серед яких:

введення спеціальних вимог щодо авторизації всіх користувачів Інтернет; встановлення спеціальних додаткових вимог у діяльність провайдерів телекомунікацій і різних суб'єктів, які спеціалізуються на наданні доступу до мережі Інтернет; спрощення процедури документування органами правопорядку протиправної діяльності; блокування державними органами протиправного або шкідливого контенту тощо.

Звідси витікає, що актуальною вимогою законного капіталу в Україні є розробка та впровадження нових законодавчих актів, спрямованих на врегулювання інформаційних відносин соціальних суб'єктів в Інтернеті. Однак, поки що відсутній системний механізм спеціальних правових норм, які б зобов'язували суб'єктів економічної та політичної діяльності оприлюднювати результати своєї діяльності та надавати достовірну інформацію в Інтернеті, що потребує мобільної інтенсифікації. У протилежному разі до наявних недоліків суспільно-політичного життя (політичних, військових, економічних, соціальних, етнонаціональних, екологічних тощо) доєднуються інформаційні загрози, що матимуть загальнонаціональний характер як глобальної загрози майбутньому України.

Концепція правової держави як ідеал законного капіталу

Сьогодні людство прагне свого недосягнутого ідеалу — правової держави. Враховуючи те, що ідея побудови правової держави в Україні розрахована на майбутнє, а майбутнє визначається минулим, то створення української моделі правової держави, визначення шляхів до утворення потрібно шукати в минулому і сучасному стані національних державно-правових структур.

Аналізуючи сутність правової держави, Б.Кістяківський вимагав розмежування вимог суверенітету або верховенства народу і самодержавства народу, чіткого з'ясування змісту цих категорій, оскільки останнє часто тратувалося як повне не обмеження влади верховної народу, що рівнозначно автократії, або самовладдю народу, застерігаючи, що деспотизм народу може бути страшнішим за деспотизм окремої особи. Ідеї необмеженості народовладдя дослідник протиставляв принцип народності суверенітету, згідно з якими державна влада в правовій державі по-

в'язана з народом. який бере участь в організації державної влади і створених державних закладів.

При цьому, головними з них є народне представництво як співучасник державної влади через вибори на основі загального рівного виборчого права. Лише за умов підтримки та участі народу, опорі на нього державна політика у правовій державі залишається владою, зберігає своє власне і самостійне значення. створює певну єдність себе і народу. «Завдяки народному представництву і правам людини та громадянина, які гарантують політичну самодіяльність окремих осіб і суспільних груп, вся організація правової держави має суспільний або народний характер», — підкреслює Б. Кістяківський [47, с. 68].

Отже, єдність держави з народом є метою і основним прагненням будь-якої народної влади, правової держави. Проте, суперечливою є думка Кістяківського, що становлення правової держави неодмінно пов'язане з класовою боротьбою, оскільки правова держава покликана захищати особу і бути досягнутою мирним шляхом, а не ціною людських життів, причому, боротьба класів аж ніяк не мирна, а тому встановиться певною мірою диктатура.

За словами Б.Кістяківського, реальними є: «...система взаємовідносин, де всі члени певного суспільства мають велику свободу дій, а також право на самовизначення» [47, с. 87].

Перспективи на мабутнє сучасної юридичної науки

Сучасна юридична наука досить чітко сформулювала тезу про те, що будівництво правової держави варто розпочинати із розв'язання питання про забезпечення прав людини та громадянина. Права людини — це історично складене явище, яке має свій еволюційний розвиток, оскільки нові креативно вільні ідеї виступають спадкоємницями уявлень про право з огляду людини як активного учасника суспільного життя. На наш погляд, формулою успіху в побудові правової держави — це пошук мудрих рішень в гуманному забезпеченні пріоритету прав і свобод людини та громадянина. Адже система конституційних прав людини і громадянина становить основу всіх інших прав, які закріплюються нормами галузевого законодавства та своїм «духом мудрого

слова» має відповідати положенням Конституції України. В недалекому майбутньому створення ідеї Антикорупційного Суду в Україні стане логічним завершенням щодо якості кадрового забезпечення, а саме: її незалежності та компетентності як правової політики людського капіталу. Саме створення на державному та громадському рівні відповідних Кіберцентрів національного та світового рівня з метою вияву та упередження кібервірусів та захисту інформаційних ресурсів. Саме Національний Центр кібербезпеки при РНБО України зі своїми потужними інформаційними можливостями має постійно моніторити важливі сектори інфраструктури та екстренно виявляти кібератаки.

Контрольні запитання:

1. Чи має сьогодні контрозвідуальна діяльність суто обмежений характер оприлюднення в інформаційному світі?
2. В чому полягає кадрове забезпечення та захист антикорупційних прав людини та громадянин?
3. Що таке інформаційний капітал в антикорупційному праві?
4. Розкрийте сутнісну характеристику кіберкапіталу в антикорупційному праві.

Теми рефератів:

1. Антикорупційний захист інформаційного капіталу в Україні.
2. Кіберкапітал та боротьба з корупцією.

РОЗДІЛ 4. ЗАКОННІ ПРАКТИКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ПРАВА

4.1. Проблема комерційної торгівлі в сучасних інтернет-мережах

На сучасному етапі інформаційного розвитку особи, держави та суспільства Інтернет стрімко увійшов у життєвий світ і почав змінювати реальність людини. Саме ця стрімкість та масштабність змін, що внесли у суспільство сучасні інформаційні технології є актуальним з огляду правового поля як занепокоєння юристів і людської спільноти в цілому. Адже нові інформаційні технології породжують певні явища, зокрема комерційну торгівлю в Інтернет-мережах, які нерідко знищують основні ціннісно-сміслові критерії людського життя, а саме: честь, гідність, мораль, довіру, а також правову культуру. В силу розширення системи масового інформування, зростання кількості комунікативних потоків, прискорення інформативного обміну відбулись зміни уявлень окремої особи, держави та суспільства про реальну дійсність. Отже, Інтернет, який орієнтується на зростання можливості здійснення комунікації, є тим медіумом, що перетворює систему соціальних інститутів у своєрідну віртуальну реальність та неможливість людині достовірно оцінювати відповідну інформацію.

Сучасні мережі Інтернет використовують комерційний прийом фабрикації фактів лише при наданні недоступної інформації. Відбір подій реальності є одним із головних прийомів програмування мислення — контролю над інформаційним раціоном людини. Це відмова від цілісного, різнобічного надання інформації. Характерною ознакою прийому є приховування (замовчування) інформації і створення таким чином віртуальної реальності. Відповідним чином використовуються в Інтернеті також прийом напівправди, коли з метою забезпечити довіру користувачів об'єктивно та ретельно висвітлюють конкретні меншовартісні деталі і

водночас замовчують важливіші факти, або ж створюють загальну інтерпретацію подій.

Реклама як джерело фінансування Інтернет-компаній

В означеному дослідженні однією із провідних форм комерційної торгівлі в Інтернет-мережах є реклама. При цьому, основним джерелом фінансування Інтернет-компаній є рекламні оголошення, які розташовуються залежно від рейтингу відвідування певного сайту. Як правило, Інтернет-компанії беруть плату із замовників, які рекламують свої образи через його мережу. Суть реклами полягає в пропонуванні широкому колу потенційних споживачів певного товару (послуги), який або тільки з'являється на ринку і намагається «заявити про себе», або ж намагається розширити коло своїх споживачів шляхом «просування бренду». Проте це абсолютно неможливо без використання об'єктів авторського права, оскільки разом із торговельною маркою, фірмовим найменуванням чи географічним позначенням це формує оригінальність, неповторність та творчий характер як обличчя товару (послуги) Інтернет-компанії, що сприяє лояльності споживача тощо.

Згідно Закону України «Про рекламу», реклама — це інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких осіб товару. Для того, щоб створити якісну рекламу, необхідно прикласти певні творчі зусилля. Ці зусилля приводять до того, що реклама стає творчим добутком, вираженням у якій-небудь об'єктивній формі, а значить — об'єктом авторського права.

За цієї причини, відносини, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням творів, регулюються Законом України «Про авторське право і суміжні права». у даному випадку можна виділити два основних питання: питання захисту авторських прав на рекламу і питання використання в рекламі творів третіх осіб.

Відповідно до зазначеного Закону авторське право поширюється на твори науки, літератури і мистецтва, що є результатом творчої діяльності, незалежно від призначених намірів твору, а також від способу його ознака результату, що виражається в ори-

гінальності твору. Саме тому в рекламі, як і в будь-якому творі, авторським правом не охороняються ідеї, методи, способи, концепції, факти, а також інші неоригінальні елементи, що можуть з'явитися при рівнобіжній творчості.

Слід зазначити, що інформація в комерційній торгівлі Інтернет-мережах не є об'єктом авторського права, оскільки рекламне повідомлення не виражене в оригінальній формі, а лише повідомляє про гідні наміри товару, то воно не охороняється авторським правом.

Проте, згідно тієї ж ст. 13 Закону не вважаються рекламою:

- оприлюднення, виголошення у програмі, передачі імені, найменування спонсора, об'єктів права інтелектуальної власності;
- трансляція соціальної реклами за умов безкоштовного розповсюдження трансмедією;
- анонси власних програм, передач телерадіоорганізації.

У ст. 4 Закону України «Про рекламу» йдеться про використання у рекламі об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, що здійснюється відповідно до вимог законодавства України про авторське право і суміжні права [33, с. 5].

При цьому варто акцентувати увагу на тому, що реклама у будь-якій формі є об'єктом авторського права особи, яка її створила. Цей висновок випливає з аналізу ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», згідно з якою охороні за цим Законом підлягають всі твори, зазначені у ч. 1 цієї статті, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, Реклама, пропаганда, розваги тощо).

Таким чином, можна дійти висновку, що реклама після отримання об'єктивної форми (реklamного ролику, салогана, музичної фрази тощо), стає об'єктом авторського права за умови результату творчої праці фізичної особи (згідно із ст. 1 Закону України «Про авторське право» автор — фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір), яка містить у собі нове та оригінальне. Це дає підстави вважати, що реклама за умови наявності у відповідного об'єкта реклами таких ознак, підпадає під дію Закону України «Про авторське право». Іншими словами, в автора існує

єдиний обов'язок – довести, що його реклама — це оригінальний результат творчої праці порівняно з існуючими.

У цьому сенсі варто наголосити, що виникнення авторського права і виникнення реклами в даному випадку не є тотожними. Як відомо, авторське право виникає з моменту створення твору. У визначенні поняття реклами нової редакції Закону використовується дієслово завершеного виду «розповсюджена» замість «яка розповсюджується», а отже інформація про особу чи товар буде вважатись належною рекламою в силу її достовірного донесення до споживача.

Крім того, з метою створення нового рекламного продукту рекламодавці укладають відповідні угоди з приватними компаніями, що спеціалізуються на даному виді послуг — рекламними агентствами (виробник реклами). Згідно законодавства зазначається, що особисті немайнові права автора є невідчужуваними, за винятками встановленими законом (наприклад, у випадку смерті автора означені права переходять до спадкоємців або правонаступників). Отже, майнові права укладаються у виключному праві на використання твору в будь-якій формі і будь-яким способом. Тому ніхто не може використовувати рекламний твір або його частину, будь-то рекламний ролик, фото, малюнок, образ або який-небудь інший об'єкт без дозволу правовласника.

Серед об'єктів інтелектуальної власності можна виділити об'єкти, що представляються в рекламі (товарні знаки, фірмові найменування, об'єкти патентних прав), або використовуються при її виготовленні (твори науки, літератури і мистецтва).

Безперечно, саме рекламодавець є правовласником у відношенні товарного знаку, зареєстрованого у встановленому порядку. Однак в рекламі незаконно використовується товарний знак, що належить іншій особі. Найчастіше це відбувається тоді, коли рекламодавець не знає про наявність у третьої особи прав на представлене в рекламі позначення. При цьому, порушенням прав власника товарного знаку визнається будь-яке несанкціоноване ним введення в господарський оборот товару, позначеного точно таким же або подібним з ним до ступеня змішання позначенням,

або самого позначення у відношенні однорідних із зазначеними у свідоцтві товарами.

Закон України «Про рекламу» не допускає і несумлінну рекламу. Що вводить споживачів в оману щодо рекламованого товару за допомогою імітації (копіювання або наслідування) загального проекту, тексту, рекламних формул, зображень, музичних або звукових ефектів, використовуваних у рекламі інших товарів. Тому, в деяких випадках використання позначень (звукових, образотворчих тощо), що уже використовуються в рекламі іншими, не допускається.

Порушенням Закону України «Про рекламу» є також недостовірна реклама, в якій присутні відомості, що не відповідають дійсності, зокрема, у відношенні товарного знаку. Наприклад, виробник не вправі вказувати в рекламі за допомогою попереджувального маркірування (букви «R» у кружку) або іншим способом на те, що знак зареєстрований, якщо в дійсності не внесений до Державного реєстру товарних знаків.

У зв'язку з вищесказаним можна порадити виробникам використовувати тільки свої позначення і піклуватися про їхню охорону. Закон України «Про товарні знаки» надає потужні можливості для захисту законних інтересів у сфері реклами, оскільки як товарні знаки можуть виступати і реєструватися не тільки логотипи, назви, етикетки, але і рекламні салогани, звукові позначення. Це дозволяє виробникам ефективно просувати свій товар на ринок, використовуючи в рекламі товару оригінальні позначення. Що є об'єктами виключних прав. Наприклад, як товарний знак для кави був зареєстрований фрагмент твору Чайковського.

У рекламованих товарах часто втілюються об'єкти патентних прав: винаходи, корисні моделі, а також їхніх складових частин, промислові зразки. В Інтернет-мережній рекламі вбачаються лікарські препарати, медичні пристрої, що запатентовані як промисловий зразок.

Згідно до патентних законів патентовласникові належить виключне право на використання охоронюваних патентом винаходи, промислові зразки, корисні моделі.

Сама реклама продукту, що містить захищений патентним законодавством об'єкт, може порушенням виключних прав па-

тентовласника, якщо здійснюється без його дозволу. Дозвіл оформляється укладанням ліцензійного договору. якщо сторони вважають цю умову істотною. Практика реклами свідчить, що більшість реклами виробляється спеціалізованими юридичними особами, котрі здатні творчо працювати та мають необхідні знання для створення реклами певного виду.

Контроль якості та безпеки лікарської продукції

Контроль за обігом лікарських засобів у рекламних Інтернет-мережах є важливою потребою адміністративно-правового регулювання в сфері охорони здоров'я, оскільки значна частина ліків випускаються з порушенням діючих норм, є підробками, або такими, ефективність яких не відповідає заявленим виробниками показникам. З цією метою має діяти на належному рівні державна служба України щодо лікарських засобів. Основними завданнями держслужби України є:

- внесення пропозицій стосовно формування державної політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, медичних виробів, а також ліцензування господарської діяльності з питань виробництва лікарських засобів, імпорту лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами;
- реалізація державної політики у сфері державного контролю якості та безпеки лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами [88].

Крім того, поруч з трьома вище зазначеними об'єктами контролю у рекламних Інтернет-мережах необхідно виділити і протидію ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань. Така правомірна діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України — Міністра охорони здоров'я України.

Міжнародно-правові гарантії прав людини в Україні

Правова проблема повноти і гарантованості людини потребує в сучасному інформаційному світі глобального значення. Тому, зокрема щодо комерційної торгівлі в сучасних інтернет-мережах, світова спільнота намагається створити єдині правила соціальної та правової захищеності громадян, уніфікувати,

прийняти єдині стандарти і процедури, які б сприяли визнанню гідності та честі.

У цьому сенсі важливого значення в забезпеченні прав і свободи людини набувають міжнародно-правові гарантії, що передбачені міжнародними угодами, конвенціями, деклараціями та іншими міжнародними документами. Також у науковій літературі подано таку класифікацію міжнародно-правових гарантій як: ратифікація пакт і конвенцій про права людини, міжнародно-правовий контроль, міжнародно-правові санкції, міжнародно-правовий судовий захист прав людини, координація сумісних зусиль держав, міжнародно-правові наради і зустрічі з прав людини [72, с. 455].

На нашу думку, міжнародні нормативно-правові гарантії прав людини — це всебічна координована система, в якій міжнародно-правові акти містять правила та норми діяльності, формують права та обов'язки відповідних суб'єктів. Такими актами варто вважати конвенції, пакти, угоди, договори тощо, а також міжнародні документи, які не подають норм, правил поведінки (зокрема, декларації, заяви, меморандуми).

Крім того, згідно зі ст. 21, громадяни будь-якої сторони — учасники договору на території будь-якої іншої сторони не обкладаються іншими зборами, податками, митом або начисленнями будь-якого роду [31, с. 57].

Оскільки сьогодні весь світ переходить на цифровий вид економіки, то саме концептуальне впровадження інтерактивних форм підприємницької діяльності через інтернет-мережі є раціональним інтересом, на що, в першу чергу, мають цілеспрямувати свою ефективну діяльність митні служби. Проте, невизначеним постає актуальне питання криптовалюти як правової ентропії, що становить електронний вид в колообігу грошової одиниці в сучасному інформаційному соціумі.

Відповідно до цього варто додати, що правова держава делегує фактично функції правотворчості численним господарюючим суб'єктом. Тому услід за формуванням геоекономічної і геофінансової світових популяцій формується новітня модель світової правової системи, що опосередковує цей процес. Саме за цих

умов трансграничні фінансові потоки буквально захлеснули світ. При цьому виправдання традиційних правових моделей породжує застій у мисленні окремих правових суб'єктів, що спеціалізуються в економіці, фінансах, промисловій політиці тощо.

Отже, в сучасних умовах комерційних інтернет-мереж проблема правового регулювання мають чітко позначати три яруси: національне право, міжнародне право і глобалізоване право з особливим характером взаємодії між ними.

ООН як орган світової виконавчої влади в мережевому суспільстві

Сучасне мережеве суспільство — це сукупна матриця нових медіа, яка стверджує, що нові методи комунікацій у світі цифрових технологій дозволяють певним групам осіб збиратися разом online і ділитися думками, інформацією, продавати і обмінювати товари і інформацію. також дозволяє значній кількості людей мати право голосу у своєму співтоваристві і у світі в цілому. Найважливіша структурна особливість нових медіа — інтеграція телекомунікаційних технологій. Отже, мережеве суспільство може бути визначене як соціальне формування з інфраструктурою соціальних мереж і медіа мереж, що активує їх основний спосіб організації на усіх рівнях (на особистому рівні, груповому, колективному і громадському).

У зв'язку з цим необхідно зазначити, що на сучасному етапі інформаційного розвитку особи, держави та суспільства органами світової виконавчої влади є така потужна міжнародна установа як Організація Об'єднаних Націй (ООН), у структурі якої створена і почала функціонувати низка виконавчих структур, на кшталт Ради безпеки ООН, ЮНІСЕФ, у європейському контексті до них слід віднести ОБСЄ, Військово-політичний союз НАТО та інші установи.

Саме Центр ООН з прав людини. Комісія ООН з прав людини, Верховний Комісар ООН з прав людини, Комітет із ліквідації расової дискримінації, Комітет проти тортур, Комітет з прав людини, Комітет з економічних та культурних прав, Міжнародний арбітраж, Міжнародний арбітраж, міжнародний суд ООН, Європейський суд з прав людини тощо є міжнародними органами зі

спостереження, контролю за дотриманням прав людини (комісії, комітети) та із захисту цих прав (суди).

У зв'язку з цим слід підкреслити, що в Україні визнається пріоритет міжнародного над національним. Адже ст. 9 Конституції України визнає, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Проте, це конституційне не має механізму реалізації. Жоден судовий орган не прийме позову від громадянина країни з посиланням на міжнародний договір, положення якого порушуються у правозастосовній практиці, оскільки міжнародний механізм захисту прав людини досить розгалужений.

4.2. Антикорупційне право як боротьба із промисловим шпигунством

У сучасній адміністративно-правовій системі України та багатьох країн світу актуальне місце відведено банківській діяльності, яка містить необхідні структурні компоненти фінансового характеру. Одними із таких важливих елементів є банківська таємниця і фінансовий моніторинг, що в деяких випадках взаємно обумовлюють один одного і можуть досягати потрібних позитивних результатів. При цьому, фінансовий ризик є об'єктивним явищем в адміністративно-правовому функціонуванні, який супроводжує та контролює всі види фінансових операцій та ефективні напрями банківської діяльності. Отже, фінансовий ризик варто розуміти як імовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати прибутку у ситуаціях невизначеності (правової ентропії) умов здійснення його банківської діяльності. На нашу думку, за характером наслідків ризику поділяються на достовірні та спекулятивні. Специфіка достовірних ризиків обумовлюється тим, що вони постійно несуть втрати задля підприємницької діяльності, в яких є транспортні ризики, майнові, торгові, виробничі, податкові тощо. Їх причинами можуть бути стихійні лиха, нещасні випадки, недієздатність керівників приватних структур (кампаній, фірм тощо).

Означеною проблематикою займається значна кількість сучасних вітчизняних вчених, серед яких варто виділити: М.Агар-

кова, І.Гуревича, С.Кармана, А.Ковальчук, В.Кротюк, Л.Єфімової, А.Селіванова, О.Олійник, І.Патюти тощо. Проте, можна дійти до висновку, що досі не складено єдиної точки зору на, зокрема сутнісне призначення поняття «банківська таємниця» в адміністративно-правовому полі.

Відсутнє чітке та повне визначення поняття «банківська таємниця», хоча значна кількість дослідників і висвітлюють суть даної дефініції. В сучасній літературі відсутнє системне виділення елементів та структурних частин адміністративно-правового процесу щодо боротьби із промисловим шпигунством на тлі сучасної динаміки соціальної правової держави.

Правове визначення поняття «банківська таємниця»

Досліджуючи адміністративно-правове функціонування у системі банківської діяльності, зокрема банківської таємниці в секторі фінансового моніторингу проти легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, багато науковців розглядають поняття банківської таємниці дещо виокремлено та одноосібно. Так, наприклад, М.Агарков розглядає банківську таємницю як «обов'язок кредитної установи зберігати таємницю за операціями клієнтів» [8, с. 54].

Як вважає Є.Карманов, що визначення «банківська таємниця» полягає у вигляді врегульованих нормами права комплексних відносин, у результаті яких банк зобов'язується зберігати в таємниці конфіденційну інформацію щодо діяльності і фінансового становища клієнта банку, що стала відома банку у процесі відносин із клієнтом і у ході проведення банківських операцій, а клієнт у разі розголошення банком відомостей, що становлять банківську таємницю, має право вимагати від банку повного відшкодування заподіяної матеріальної і моральної шкоди [44, с. 76].

На погляд В.Кротюка, банківська таємниця полягає в додержанні та збереженні інформації, яку банки та їх службовці одержують у процесі професійної діяльності щодо економічної та особистої діяльності їх клієнтів. Банківська таємниця є різновидом професійної таємниці. Існування банківської таємниці та її необхідність пов'язані з тим, що здійснення банківських операцій і банківської діяльності в цілому, а також укладення конкретних

банківських угод певною мірою містить у собі одержання, переробку, збереження і використання інформації. що, як правило, має високу економічну та іншу цінність [57, с. 51].

На відміну від попередніх науковців, О.А.Костюченко наводить у визначенні банківської таємниці значно більше відомостей, які мають становити категорію «банківська таємниця», а саме: відомості, пов'язані з інформацією про роботу банку, його операції, стан рахунків клієнтів, умови укладених банком договорів, тобто дані про управління, використання фінансів та іншу господарську діяльність банку, розголошення яких може завдати шкоди його інтересам [59, с. 320].

У цьому сенсі правову категорію банківської таємниці регламентує Цивільний кодекс України. зокрема ст. 107 «Банківська таємниця», в якому банк гарантує таємницю банківського рахунку, операцій та рахунком і відомостей про клієнта.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» у ст. 60 «Банківська таємниця» — це інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту. Є банківською таємницею [34].

Таким чином, щодо правового визначення і трактування поняття «банківська таємниця» можна зробити висновок, що така таємниця відіграє важливу роль у процесі банківського фінансового моніторингу як контроль (нагляд, відстеження) і виявлення сумнівних операцій клієнтів банку.

Правова суб'єктність фінансового моніторингу

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу відповідно до законодавства зобов'язаний на підставі поданих офіційних документів або засвідчених в установленому порядку їх копій здійснювати ідентифікацію клієнтів, які проводять фінансові операції.

У разі ненадання суб'єктом, з яким встановлені ділові відносини необхідної інформації для ідентифікації та вивчення фінансової діяльності суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право відмовити йому в проведенні подальших фінансових операцій.

Спеціально уповноважений орган має право одержувати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу на запит інформацію (довідки, копії документів), у тому числі таку інформацію, що містить банківську або комерційну таємницю, про фінансові операції, що стали об'єктом фінансового моніторингу і пов'язані з ним операції. Якщо учником таких фінансових операцій є нерезидент, спеціально уповноважений орган має право витребувати у банківської установи всю наявну інформацію про цю особу. Щодо учасника такої операції — резидента спеціально уповноважений орган має право витребувати у суб'єкта первинного фінансового моніторингу копії паспорта цієї особи, картки із зразками підписів та довіреності, на підставі якої цей учасник брав участь у проведенні фінансової операції, що стала об'єктом фінансового моніторингу, а також іншу наявну інформацію (копії документів), необхідну для виконання покладених на спеціально уповноважений орган завдань.

Крім того, необхідно підкреслити, що розкриття банківської таємниці на етапі фінансового моніторингу комерційних банків суттєво впливає на процес протидії відмивання коштів злочинним шляхом. Правова регламентація розкриття банківської таємниці зазначена в Законі України «Про банки і банківську діяльність», а саме: інформація щодо юридичних та фізичних осіб, яка містить банківську таємницю, розкривається банками:

- 1) на письмовий запит або з письмового дозволу власника такої інформації;

- 2) на письмову вимогу суду або за рішенням суду;

- 3) органам прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Антимонопольного комітету України — на їх письмову вимогу стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності та конкретний проміжок часу;

- 4) органам Державної податкової служби України на їх письмову вимогу з питань оподаткування або валютного контролю стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності за конкретний проміжок часу;

5) центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу на його запит щодо фінансових операцій, пов'язаних з фінансовими операціями, що стали об'єктом фінансового моніторингу (аналізу) згідно із законодавством щодо запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а також учасників зазначених операцій;

6) органам державної виконавчої служби на їх письмову вимогу з питань виконання рішень судів стосовно стану рахунків конкретної юридичної особи або фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності.

Адже важливим є той факт, що Національний банк України вніс зміни до Положення про порядок накладення адміністративних штрафів і Правил зберігання, захисту, використання і розкриття банківської таємниці. Відповідну постанову «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України № 491 від 12.11.2010 р. зазначені зміни торкнулися здійснення банками фінансового моніторингу. Зокрема, постанова № 491 містить нову редакцію пп. 6.1 і 6.2 розд. 6 «Правил зберігання, захисту, використання і розкриття банківської таємниці», відповідно до якої банки зобов'язані інформувати уповноважений орган про:

- фінансові операції, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу;
- фінансові операції, які підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу, якщо є достатні підстави підозрювати, що вони пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- виявлені фінансові операції, щодо яких є достатні підстави підозрювати, що вони пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму;
- підозри про надання ним недостовірної інформації, яка стосується його ідентифікації;
- операції, яка містить ознаки операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, у разі прийняття банком рішення про зупинення таких операцій;

- зупинення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності або стосовно яких застосовані міжнародні санкції;
- осіб, здійснення ідентифікації яких відповідно до законодавства є неможливим і про операції, які такі особи здійснюють або мали намір провести;
- операції, які підлягають фінансовому моніторингу, у разі прийняття рішення про відмову від проведення цієї операції;
- прибуткових фінансових операцій клієнта, щодо якого уповноваженим органом прийнято рішення про зупинення його видаткових операцій.

Крім того, банки зобов'язані надавати на запит уповноваженого органу таку інформацію, яка містить банківську таємницю:

- додаткову інформацію з приводу фінансових операцій, що стали об'єктом фінансового моніторингу, копії первинних документів. На підставі яких були проведені такі операції та пов'язані з ними фінансові операції, відомості про їх учасників, а також іншу інформацію, копії документів, необхідні для виконання покладених на уповноважений орган завдань;
- інформацію, копії документів, необхідні для виконання уповноваженим органом запиту, який надійшов від уповноваженого органу іноземної держави;
- інформацію про відстеження (моніторингу) фінансових операцій клієнта, операції якого стали об'єктом фінансового моніторингу;
- інформацію, необхідну для перевірки фактів порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

Безпека суб'єкта господарювання

Податкова безпека у банківській системі

Особливу увагу в банківській системі необхідно приділяти для податкової безпеки податковому ризику. Цей вид фінансового ризику, за старою редакцією Податкового кодексу має низку виявів: імовірність введення нових видів податків і зборів на здій-

снення окремих аспектів господарської діяльності; можливості зростання рівня ставок діючих податків і зборів; зміна термінів і умов здійснення окремих податкових платежів; імовірність відміни чинних податкових пільг у сфері господарської діяльності підприємства [46, с. 121].

Важливе значення для податкової безпеки, згідно з ст. 75 нового Податкового кодексу мають податкові перевірки. Органи державної податкової служби мають право проводити перевірки камеральні. Документальні та фактичні [83, с. 201]. Камеральні і документальні перевірки проводяться способом дослідження аналізу первинних бухгалтерських документів і відображення цих даних у регістрах та фінансовій звітності суб'єкта господарювання.

Документальною перевіркою вважається перевірка, предметом якої є своєчасність, достовірність, повнота нарахування і сплата передбачених Податковим кодексом податків і зборів для забезпечення фінансової безпеки підприємства. Фактична перевірка здійснюється за місцем фактичного впровадження платником податків діяльності, на основі вивчення первинних документів діяльності підприємства і його відповідності податковому законодавству. Це свідчить про важливість первинних бухгалтерських документів в управлінні податковими ризиками і запобіганню їх виникненню.

Таким чином, поняття банківської таємниці є невід'ємною складовою процесу фінансового моніторингу в банківських установах; важливою умовою ефективного функціонування комерційних банків є збереження банківської таємниці. Саме законодавство передбачає право банків на збереження таємниці операцій, рахунків і вкладів клієнтів і кореспондентів та визначено підстави, за якими інформація щодо юридичних і фізичних осіб, які містять банківську таємницю, може бути розкрита банками. Перспективиподальших розвідок у питаннях банківської таємниці і фінансового моніторингу в боротьбі із злочинністю, виступає у вигляді удосконалення і покращення як вже існуючих регулятивних механізмів, так і нових — більш адекватних у банківському секторі. У цьому змісті ефективність роботи фінансо-

вої безпеки підприємства, обумовленого банківською системою, значною мірою залежить від правильності і правдивості складання та оформлення документів та інформації, що висвітлена в них і використовується для прийняття законних рішень діяльності суб'єкта господарювання. При цьому, значна увага повинна приділятися достовірному оформленню первинних документів на основі законодавчих актів і нормативних документів з метою надання документам юридичної сили та забезпечення системи фінансової безпеки підприємства у боротьбі із промисловим шпигунством.

4.3. Трансформація адміністративно-правової системи в Україні на світовому ринку праці

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин адміністративно-правову систему необхідно розглядати як сукупну нормативну основу всіх інших соціальних систем: політичної, економічної, культурної тощо, що слугують загальноприйнятими орієнтирами суспільної діяльності. Тому реалізація будь-якої функції держави не може бути виконаною без прийняття законів, у яких формуються цілі, завдання, визначаються засоби і шляхи їх досягнення, а також передбачається якість необхідного досягнення. Саме в цьому і полягає актуальність трансформації адміністративно-правової системи, оскільки політична діяльність держави повинна набувати юридично обумовленого характеру. При цьому адміністративні принципи права володіють комплексом впливу на окрему особу, державу та суспільство з врахуванням їх інтересів: щодо передового практичного досвіду з досягненнями юридичної науки; забезпечення верховенства закону; ієрархії нормативно-правових актів; орієнтації на цілісний розвиток необхідних компонентів правової системи.

В цьому змісті юридична політика реалізується через політичну систему — механізм організації і здійснення влади, забезпечення цілісності суспільства, погодженості суперечливих інтересів різних політичних і соціальних сил, їх організацій, спрямованих на завоювання, утримання і використання державної влади, для реалізації їхніх інтересів.

Ринковий принцип соціально-правового забезпечення громадян

Необхідною умовою стабільності сучасної господарської системи є відсутність соціальної напруги, оскільки агентом загальнонародного інтересу, що враховує позаекономічні потреби є держава. При цьому інформаційна інфраструктура, яка включає органи підтримки і розвитку культури, освіти, виховання, систему охорони здоров'я і фізичної культури, пенсії і різного роду соціальні виплати, політику зайнятості, сьогодні розглядається як обов'язкова вимога часу.

З цією метою соціально-правове забезпечення громадян слід розуміти як систему заходів матеріального забезпечення у відповідності із зобов'язаннями, покладеними на державу у цій сфері згідно з чинним законодавством. Відповідно, соціально-правова політика дозволяє створювати ідеї соціального прогресу шляхом комунікативних зв'язків. В рамках таких зв'язків споживання бідних верств населення повинне не обмежувати заощадження багатих, але й відігравати мультиплікуючу роль, стимулюючи економічну динаміку. Очевидно, що цей мультиплікуючий ефект є можливим лише в разі збереження єдності витрат та заощаджень населення — з одного боку, та інвестицій підприємств і фінансово-банківської системи, включаючи фонди соціального страхування, — з іншого. Забезпечення цієї єдності й є, кінцевим чином, визначальним критерієм ефективності соціально-правової політики.

Адміністративно-правовий спосіб врегулювання податково-вого акцизу в кодифікованому законодавстві України

Прийняття Податкового кодексу є одним із способів врегулювання взаємовідносин платників податків і контролюючих органів, а також механізмом забезпечення підвищення ефективності економіко-правового регулювання таких податкових відносин. Крім того, кодифікація як форма удосконалення податкового законодавства, є необхідною умовою побудови дієвої податкової системи України.

Основним завданням, яке постає у ході реформування специфічних акцизів в Україні є формування ефективної системи такого оподаткування з використанням фінансово обґрунтованого рівня і

структури ставок податку, а також забезпечення виконання ним функції, пов'язаної з обмеженням споживання окремих товарів. У свою чергу, це досягається завдяки поступовому зростанню частки акцизу в ціні реалізованих підакцизних товарів внаслідок підвищення ставок акцизного податку на лікєро-горілочні, тютюнові вироби, а також встановлення і поступового збільшення мінімального податкового зобов'язання з одиниці підакцизної продукції.

До прийняття Податкового кодексу застосування акцизного збору в Україні регулювалося понад 250 нормативно-правовими актами. Така обтяженість законодавства значно ускладнювала роботу як суб'єктів підприємництва, так і органів податкової служби і не уможливлювала створення ефективної системи як державного контролю за обігом підакцизних товарів, так і планування довготривалого розвитку суб'єктів підприємництва, які працюють на даному ринку.

Кардинально новітньою є запропонована процедура реєстрації платників акцизного податку. Так, визначено обов'язковість надання інформації органами ліцензування структурам державної податкової служби за місцезнаходженням суб'єкта господарювання про видачу ліцензій на провадження операцій з підакцизними товарами.

Зроблені суттєві кроки й для гармонізації вітчизняного механізму застосування специфічних акцизів до практики країн-членів ЄС та посилення його регулюючого впливу на рівень споживання окремих видів підакцизних товарів. Насамперед, це стосується подальшого зростання рівня ставок податку, вдосконалення системи акцизних складів на підприємствах-виробниках спирту, лікєро-горілочних, а також уточнення визначення окремих елементів податку.

За рахунок збільшення рівня акцизного оподаткування нафтопродуктів урядом заплановано забезпечити додаткові надходження податку до бюджету. Такі надходження повинні компенсувати втрати від скасування збору з власників транспортних засобів. За прогнозними розрахунками, лише зростання ставки податку на бензини моторні з 132 до 175 євро за 1000 кг дозволить збільшити надходження податку до бюджету на 1,6 млрд. грн.

Відповідно до норм Податкового кодексу датою виникнення податкового зобов'язання є момент випуску підакцизного товару до споживання, що узгоджується з вимогами ст. 7 Директиви Ради ЄС «Про загальний режим акцизних зборів 2008/118 [87]. Виходячи із зазначеного підставою для одержання пільги зі сплати податку, у разі експорту підакцизних товарів (продукції), є належним чином оформлена вантажна митна декларація, що засвідчує факт здійснення такої операції. Новизною є також і встановлення дати виникнення податкового зобов'язання щодо зіпсованого, знищеного, втраченого підакцизного товару (продукції) з вини платника податку і визначення умов, коли в цьому випадку податкове зобов'язання не виникає.

На відміну від України у країнах Європейського Союзу найважливішим джерелом надходження від специфічного акцизного оподаткування є акцизи на енергетику. Їх фіксальне значення у Великобританії становить 54 відсотків загальних надходжень податку, Німеччині — 69, Франції — 71 відсотків. На цю відмінність звертає увагу і А.М. Соколовська, наголошуючи, що за загальних для України і країн ЄС принципів визначення об'єкта оподаткування у нашій країні відсутнє оподаткування безпосередньо акцизним збором як специфічним акцизом. У країнах ЄС у рамках співробітництва від 1 січня 2004 р. запроваджено оподаткування таких енергопродуктів як вугілля, природний газ, електроенергія та ін. [97].

Крім того, кодексом збережено і практику застосування показника мінімального акцизного податкового зобов'язання, що є необхідною умовою недопущення зниження цін на тютюнові вироби. Механізм індексації специфічних ставок податку, які встановлені в національній валюті, дозволить поступово підвищувати частку акцизу в ціні тютюнових виробів, що посилить регулюючий вплив податку. Однак на відміну попередньої практики індексація показника мінімального акцизного податкового зобов'язання не передбачена.

Система податкового адміністрування

Система податкового адміністрування в традиційному розумінні — це організаційно-управлінська система реалізації подат-

кових відносин, що включає сукупність форм і методів, використання яких покликане забезпечити податкові надходження у бюджетну систему.

На сучасному етапі система податкового адміністрування (тобто система принципів, теоретичних основ і правил, що визначають норми поведінки учасників у процесі реалізації податкових відносин) досліджувалася як система «компромисів» інтересів держави й платників податків, а податковий кодекс — як система «компромисних» правил [21].

Крім того, саме адміністрування податків і зборів є однією з найважливіших ознак побудови правової системи та необхідною умовою її існування. Адміністрування (від англ. «administration») означає управління, організація, виконання, здійснення, нагляд (контроль); у широкому розумінні, це — організаційно-розпорядча діяльність керівників і органів управління, що здійснюється шляхом наказів і розпоряджень [71]. Адміністрування процесів оподаткування об'єднує за допомогою однієї креативної ідеї комплекс заходів, спрямованих на забезпечення виконання законодавчих та нормативно-правових актів. Об'єктом адміністрування є процес узгодження й погашення податкових зобов'язань, платників шляхом оптимального втручання в їхню господарську діяльність через застосування законодавчо встановлених механізмів і процедур.

З набуттям чинності Податкового кодексу України зник такий інститут податкового права як податковий компроміс, в той же час все ще діє наказ Державної податкової адміністрації України від 26.04.2001 року № 182 «Про затвердження Порядку застосування податкового компромісу органами державної податкової служби в межах адміністративної апеляційної процедури. Так, податковий компроміс, згідно з наведеним наказом, — рішення податкового органу, прийняте за погодженням з платником податків у межах адміністративної апеляційної процедури та узгоджене з керівником податкового органу вищого рівня, про задоволення частини скарги такого платника під зобов'язання останнього погодитися з рештою податкових зобов'язань, нарахованих контролюючим органом. На жаль, укладений податковий ком-

проміс сьогодні законодавчо не врегульований, оскільки норми про нього не увійшли до ПК України, проте міг би сприяти ефективному адміністративному захисту прав платників податків.

Фінансові ресурси в кластерному розвитку інформаційної інфраструктури

У сучасних західних країнах кластери стали одним із найбільш поширених інструментів подолання перешкод на шляху інформаційного розвитку підприємницької діяльності. Система кластерного розвитку охоплює різноманітні географічні зони (національну, регіональну), так і різні господарські системи — виробничу, науково-дослідну, торгівельну в кіберпросторі України.

В якості наявних переваг участі у кластері варто представити наступні: концентрація фінансових ресурсів та інтелектуального капіталу, які об'єднуються; можливість встановлення спільної форми діяльності з утворенням юридичної особи; наявність інноваційного потенціалу; визначеність тривалості співробітництва; наявність неформальних факторів взаємодії.

Виникнення *кластерів* є закономірним інструментальним процесом, спрямованим на посилення конкурентоздатності певної галузі, а іноді й території, зокрема Укроборонпрому як господарської структури за ціноутворенням, часовим і просторовим вимірами. Передумовами виникнення кластерів є ціла система факторів, які у загальному вигляді можна поділити на зовнішні та внутрішні.

Дія, зокрема зовнішніх факторів, обумовлена динамікою економічних процесів усередині певної держави. Це різке підвищення цін на сировину, матеріали, інформацію, а також суттєві зміни у законодавстві; загальний стан фінансової економіки до змін ринкового середовища у кіберпросторі. Все це призводить до наявності сталих організаційних бізнес-зв'язків: досвіду роботи з постачальниками, замовниками, дистриб'юторами та конкурентами. Отже, формування кластерних структур є інструментально закономірним шляхом еволюції взаємодії держави, науки та бізнесу. Саме кластерна форма організації господарської діяльності має суттєві переваги над діяльністю ізольованих суб'єктів господарювання, оскільки надає доступ до інформації та ресурсів, пе-

редачі знань та навичок для більшості кількості виробників. Дана форма взаємодії влади, науки та бізнесу є принципово новим видом інтеграції суб'єктів господарювання як шляху становлення інформаційної інфраструктури у кіберпросторі.

Проблема енергоефективності як постачання людським ресурсом

Фінансова економіка України є однією з найбільш енергоємних в Європі. Енергоємність ВВП в нашій країні станом на 2013 рік становила 0,613 кг умовного палива на гривню виробленої продукції. Національна економіка надто переобтяжена енергоємними галузями промислового виробництва. Тому завдання значного зниження енергоємності ВВП для України безпосередньо пов'язане з проблемою структурної перебудови її економіки в напрямку нарощування питомої ваги інтелектуального продукту. Отже, незважаючи на перевагу промисловості як незалежної інфраструктури в структурі споживання електроенергії, нераціональне використання ресурсів та низький рівень енергоефективності має негативний вплив на фінансову економіку та розвиток країни в цілому.

Оскільки енергетична складова є основною розвитку національного господарства, необхідно зробити вартісну оцінку електроенергетики щодо тарифних показників для промисловості та населення.

Також варто підкреслити, що в Україні розвідано понад 314 родовищ нафти та газу, серед яких 57 класифікуються як середні, великі, крупні та унікальні за своїми запасами. Більшість із них перебувають на завершальній стадії розробки і характеризуються ускладненими геологічними та технологічними умовами експлуатації.

Протягом останніх десяти років стабільні обсяги видобутку вуглеводів мають забезпечуватися за допомогою впровадження заходів з підвищення ефективності використання виробничої та ресурсної баз та введення в розробку нових родовищ та покладів.

Незважаючи на наявність на її території покладів нафти, газу, вугілля, сланцевого газу Україна як країна-транзитер є енергодефіцитною країною, оскільки задовольняє власні потреби в енергоресурсах лише наполовину:

- нафти видобуває 10–12 відсотків загального споживання;
- природного газу — 20–25 відсотків;
- вугілля — 90–92 відсотків.

Таким чином, сучасне реформування паливно-енергетичної галузі України сприятиме фінансово-економічному зростанню країни та якості забезпечення інтелектуального продукту людини та громадянина на світовому ринку праці.

Правова система оцінки кредитними ризиками в банках України

Система оцінки кредитним ризиком включає метод вимірювання кредитного ризику; аналіз якості кредитного портфеля; використання різних методів регулювання кредитного ризику [101, с. 28]. Всі ці аспекти потребують відповідних нормативно-правових актів.

Варто відмітити, що в Україні головними інституціями, які регламентують порядок управління кредитним ризиком, є Верховна Рада України, Кабінет міністрів України, Національний банк України, які розробляють та затверджують законодавчі і нормативно-правові акти щодо здійснення кредитної діяльності. а також смі банківські установи, які формують внутрішні положення кредитної політики. такі регулятори як Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку здійснюють лише певні фрагментарні функції регулювання цього сегменту фінансового ринку.

Тому здійснення контролю за системами управління ризиками в банках України регламентуються Методичними вказівками з інспектування банків «Система оцінки ризиків», затвердженими постановою правління НБУ та Методичними рекомендаціями щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, схваленими також постановою Правління НБУ [106, с. 438].

При управлінні кредитним ризиком одним з головних актів є Положення «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями», яке визначає порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями та пе-

редбачає неможливість проведення банком кредитних операцій, якщо сукупний рівень ризиків за ними загрожує платоспроможності банку [86]. Відповідно до п. 24 зазначеного положення. Процедура оцінки фінансового стану боржника, за рахунок визначення його кредитно- та платоспроможності позичальника є обов'язковою. Аналіз кредитно та платоспроможності підприємства-позичальника присвячено главу 2 першого розділу зазначеного вище положення, в якому розглядається порядок визначення показника ризику кредиту, наданого юридичній особі. При цьому вважається доцільним зазначити, що в положенні НБУ немає розбіжностей з міжнародними документами в питаннях визначення економічно-правового змісту кредитного ризику та його класифікації. Дані нормативно-правові акти вбачають ймовірність того, що одна із сторін контракту про фінансовий інструмент не виконує взятих на себе зобов'язань, що приведе до фінансових збитків протилежної сторони.

Китай як світовий лідер інвестиційної привабливості для України

Китайська Народна Республіка є однією з найбільш торгово розвинутих країн світу, яка перша відновила після світової фінансової кризи. Сьогодні більше 170 країн світу інвестують свій капітал в економіку Китаю, оскільки практично не існує регіону, в який Китай не залучав би свої кошти: Близький Схід, Латинська Америка, Європейський Союз, Африка. Наукові дослідження свідчать, що обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку КНР постійно зростає: починаючи з 45,3 млрд. дол. У 1995 році і до 117,6 млрд. дол. у 2013 році. Такий темп надходження іноземного капіталу демонструє, що навіть світова фінансова не впливала на розвиток інвестиційного потенціалу країни. Отже, обсяг залученого капіталу за останні п'ять років перевищив 830 млрд. доларів, що визначає лідируючі позиції Китаю в даному напрямку серед країн, що розвиваються [6].

Для того, щоб стати привабливою для залучення іноземного капіталу, в Китаї було вжито ряд заходів: проводиться активна національна інвестиційна політика; в країні підтримується високий рівень стабільності в соціально-економічній та політичній

сферах життя; спостерігається постійне вдосконалення та лібералізація юридичної бази, спрямованої на створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних держав; створено адміністративно-фінансові умови, в яких функціонують пільгові режими, що спрямовані для стимулювання притоку іноземних інвестицій.

Внаслідок надання кредитів (насамперед в енергетичний сектор та гірничодобувну галузь) Китаю вдалось заключити ряд довгострокових договорів в енергетичній сфері, в тому числі з нафтогазовими компаніями Венесуели, Бразилії та Росії. Крім привабливого становища з огляду залучення іноземних інвестицій Китай займає перше місце серед країн, що розвиваються, у вкладанні власного капіталу в закордонні фінансові можливості. Саме зростання обсягів інвестицій з Китаю сприяла зміна політики уряду і внутрішнього інституційного середовища в країні протягом останніх десятиліть. Тому, у найближче майбутнє Китай зможе стати першим провідним лідером світової економіки на тлі потужних людських ресурсів, модернізації інформаційної інфраструктури тощо.

4.4. Інфраструктурна практика як важливий механізм реалізації антикорупційного права

Сучасна соціодинаміка життя призводить до зміни правових уявлень та очікувань щодо якості державної політики. Тому сьогодні актуальною стала думка, що тільки нові знання та інновації визначають правові перспективи в розвитку інформаційного капіталу. Хоча в кіберпросторі культури споживацтва саме по собі спрощення сприйняття інформації можна вважати певною мірою благом. Проте негатив цієї сторони прогресу виявляється в тому, що інтелектуальна свідомість в силу інформаційного «буму» перестає працювати в повноцінному, і, що важливо, природному для них, режимі, оскільки не в силах оперативно обробляти необхідну інформацію та швидко реагувати на вимоги часу.

У свою чергу, концептуально державну правову політику України можна розглядати як засіб легітимізації внутрішньої та зовнішньої політики. не підлягає сумніву, що така політика має ґрунтуватися на положеннях і нормах Конституції України, а

також загальновизнаних принципах міжнародного права. Основою її формування та реалізації є низка принципів як відправних положень правової дії.

Методи формування правової політики

При цьому, основними суб'єктами правової політики є Верховна Рада, Президент та Кабінет Міністрів України, які уповноважені визначити правові методи формування, реалізації та забезпечення основних напрямків суспільного розвитку, а також розв'язувати соціально-економічні та суспільно-політичні проблеми в загальнонаціональному вимірі [38, с.211]. Діяльність названих державної правової політики за своїм змістом покликана відображати очікування громадянського суспільства, його настрої та сподівання, тобто активно реагувати на його потреби як вимоги часу.

Фундаментальною основою формування державної правової політики є Верховна Рада України як єдиний законодавчий орган держави. Залежно від спрямованості діяльності органів державної влади можна виокремити три напрями державної правової політики, а саме: 1) правотворчість; 2) реалізація вимог чинного законодавства; 3) формування правової культури та правосвідомості громадян. До головних засобів реалізації державної правової політики належать методи переконання (логіки, обґрунтованості, достовірності) здійснюваного правового регулювання суспільних відносин і процесів) та примусу (легітимний, соціально виправданий, диференційований), які здійснюються в різних формах, проявах і можливих поєднаннях.

Варто зазначити, що неупорядкованість парламентської партійно-фракційної діяльності має своїм наслідком ту обставину, що Верховна Рада України часто не виконує покладені на неї функції. У зв'язку з недосконалістю чинного в Україні механізму організації законодавчого процесу та відсутністю державної стратегії законотворчості досить часто парламент, зосереджуючись на вирішенні поточних проблем, втрачає перспективу, неадекватно реагуючи на виклики часу. Як наслідок, державна правова політика формується стихійно, в ряді випадків ініціатива переходить до виконавчої влади, яка дозволяє собі у разі «по-

літичної доцільності» ігнорувати право. а заради торжества «неписаного права» — виходити за межі, визначені конституційним законодавством.

До числа основних завдань правової політики України можна віднести вдосконалення її політичної системи, налагодження плідного співробітництва та утвердження легітимної основи діяльності різних гілок державної влади, подолання недовіри до неї з боку суспільства, правове забезпечення організації боротьби з організованою злочинністю та корупцією, організація захисту прав законотворчості, вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, виховання законослухняної особистості, подолання правового нігілізму тощо.

Зокрема, правова політика у сфері прав і основних свобод людини і громадянина має бути спрямована на вдосконалення механізмів захисту названих прав і свобод. У цьому зв'язку актуалізуються питання приведення законодавства України у відповідність з універсальними та європейськими стандартами в галузі прав людини і громадянина; реформування адміністративного та адміністративно-процесуального законодавства; визнання в установленому порядку юрисдикції міжнародних органів захисту прав людини; спрямування діяльності прокуратури на захист прав і основних свобод людини та громадянина; конкретизація змісту і меж здійснення конституційного права громадян на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; приведення законодавства про соціальний захист населення у відповідність до вимог Конституції України та положень міжнародно-правових актів у цій сфері; підвищення рівня правової культури і правової свідомості громадян, формування поваги до права, прав і свобод людини, правового закону.

Серед важливих завдань правової політики у сфері правотворчості є приведення законодавства України у відповідність з європейськими стандартами, законодавством ЄС. До ціннісно-інфраструктурних пріоритетів можна віднести: підприємницьку діяльність; захист інформації; банкрутство; митне регулювання; транспорт і зв'язок; стандарти і сертифікація; енергетика; державна закупівля; фінансові ресурси та послуги; податкова полі-

тика; захист навколишнього природного середовища; зайнятість та охорона праці; боротьба із промисловим шпигунством.

Крім того, потребують вдосконалення чинні механізми реалізації державної правової політики, що пов'язано з необхідністю підвищення ефективності діяльності державних органів з питань нагляду за виконанням законів та інших нормативно-правових актів. При цьому, до реформування державної правової політики слід віднести проведення політичної, адміністративної, судової та регіональної систем.

Судовий захист у механізмі забезпечення прав людини

Механізм забезпечення прав і свобод — це налагоджена система правових інструментів і засобів, створених та закріплених державою з метою реального визначення та здійснення прав і свобод, регулювання процесів у сфері прав і свобод людини та громадянина через відповідні органи.

Конституційний Суд України є складовою правового механізму забезпечення та посідає особливе місце у системі судів України, відповідно до статті 2 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд є гарантом Верховенства Конституції України як Основного закону, а отже, і гарантом прав і свобод людини і громадянина. При цьому, юридична гарантія прав і свобод людини і громадянина, їх забезпечення Конституційним Судом України прямо не передбачена ні в законі «Про Конституційний Суд», ні в Основному Законі держави.

Судовий захист, що є складовим у механізмі забезпечення прав людини, передбачає, насамперед, принцип доступності судового захисту та юридичної допомоги. Зазначений принцип містить у собі забезпечення законом без усяких перешкод звернутися до суду за захистом своїх порушених прав чи свобод. Складність механізму доступу до органів правосуддя за захистом порушених прав є суттєвою перешкодою у забезпеченні прав і свобод людини та громадянина. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» передбачено форми звернення до Суду — це конституційне подання та конституційне звернення. Законом також встановлено, що суб'єктами подання та звернення до Конституційного Суду можуть виступати Президент України,

Верховний Суд України. Закон виключає можливість перманентного звернення людини, права і свободи якої були порушені, до Конституційного суду. Іншими словами, антикорупційним законодавством встановлено лише представницька (посередницька) форми звернення людини до Конституційного Суду щодо захисту її прав і свобод людини.

Декларативне закріплення основних прав і свобод є недостатнім, оскільки набуває реального характеру тільки тоді, коли державою створені належні умови (кіберпростір) для їх забезпечення, реалізації, охорони та захисту. Коли йдеться про конституційно-судовий захист прав людини, то саме людині має відводитися безпосередня роль у діяльності Конституційного Суду України. Адже людина має право на створення конституційної скарги як форми звернення пересічним громадянином за захистом своїх прав до органу конституційної юрисдикції. За допомогою саме зазначеної форми звернення людина не лише здійснює реалізацію свого права, а стає суб'єктом правотворення, вдосконалення законодавства, а також бере безпосередню участь у вирішенні справ держави і суспільства. саме це сприятиме втіленню в життя принципу Верховенства Конституції та більшій захищеності прав і свобод людини. Такий механізм забезпечує існування та активізує певні демократичні інститути, які характерні для громадянського суспільства.

Таким чином, складовою судово-правової реформи є формування правової бази, яка визначає судоустрій, організацію та діяльність відповідних органів, реформування судочинства в напрямі посилення гарантій прав особи і громадянина. Окремим питанням судово-правової реформи, яке потребує свого вирішення є запровадження спеціалізованих (адміністративного, антикорупційного, трудового та соціального судів). Започаткування спеціалізованих судів сприятиме реалізації в повному обсязі конституційного права людини на судовий захист, створить діяльність суду більш ефективною і оперативною, а головне — доступною до громадян. Відповідно, також регіональна політика має передбачати розв'язання цілої низки фундаментальних проблем на загальнодержавному рівні.

Комп'ютерна злочинність в інформаційному капіталі

Сучасна епоха інформаційного прогресу певною мірою полегшила життя людини численними технічними винаходами. Проте, кожне явище має як позитивні, так і негативні сторони. Так, одним із найважливішим негативних соціальних та економічних наслідків інформаційного прогресу стала поява нового виду злочинності, який отримав назву «комп'ютерна злочинність». Термін «комп'ютерна злочинність» вперше з'явився в американській, а потім й іншій зарубіжній пресі на початку 60-х років XX ст., коли були виявлені перші випадки злочинів, вчинених з використанням на той час електронно-обчислювальних машин (ЕОМ). Цей термін став широко використовуватися, хоча і не мав повноцінного термінологічного визначення зарубіжною пресою 60-х років минулого століття.

На наш погляд, комп'ютерний злочин — це передбачене кримінальним законом винне порушення прав та інтересів стосовно автоматизованих систем обробки даних, що здійснене на шкоду правам та інтересам фізичних та юридичних осіб, держав та суспільства. Проте, незважаючи на прийняті нормативно-правові акти щодо боротьби з комп'ютерною злочинністю в ряді країн, у тому числі і в Україні, її «уніфікований» склад досі чітко не визначений, оскільки кримінальні можливості технічних засобів, програмного забезпечення, засобів телекомунікацій, як і кримінальні маніпуляції самих комп'ютерних «злочинців», безперервно зростають з розвитком науково-технічного прогресу і відстаєлістю правових методів боротьби з ними.

Вперше склади комп'ютерних злочинів були сформульовані в 1979 р. на конференції американської асоціації адвокатів в м. Даласі. Комп'ютерними злочинами було визначено:

- використання або спробу використання комп'ютера або мережі системи Інтернет комп'ютерів з метою отримання фінансових ресурсів «тіньовим» способом;
- навмисне несанкціоноване діяння, метою якого є зміна, пошкодження, знищення або викрадення комп'ютера, мережі комп'ютерів або систем математичного забезпечення, програм або даних у них;

- навмисне несанкціоноване порушення зв'язку між комп'ютерами, обчислювальними системами або мережами комп'ютерів [93, с. 230].

Сьогодні цей перелік комп'ютерних злочинів значно розширився у наступному вигляді:

- незаконне використання комп'ютера з метою аналізу або моделювання злочинних дій для їх здійснення в комп'ютерних системах;
- несанкціоноване проникнення комп'ютера в інформаційно-обчислювальні мережі або масиви інформації в корисливих намірах.

Контрольні запитання:

1. Розкрийте проблему комерційної торгівлі в сучасних Інтернет-мережах.
2. Актуальність антикорупційного права у боротьбі із промисловим шпигунством.
3. Розкрийте інфраструктурну практику як важливий механізм реалізації антикорупційного права.
4. Обґрунтуйте важливість кіберінфраструктури в антикорупційному праві як вимоги часу.

Теми рефератів:

1. Реклама як предмет інтелектуального права в сфері антикорупційної діяльності.
2. Інфраструктурні практики в антикорупційному праві.

РОЗДІЛ 5. АНТИКОРУПЦІЙНЕ ПРАВО ЯК ЗАПОРУКА ЯКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ

5.1. Паливно-енергетичний комплекс як прерогатива діяльності органів СБ, Прикордонної Служби та Прокуратури України

Сучасні напрацювання підрозділів СБ, Прикордонної Служби та Генеральної Прокуратури України у сфері фінансового права свідчать, що значної шкоди інтересам людини, держави та суспільства наноситься посадовими особами підприємств нафтогазового комплексу внаслідок дій, які мають ознаки корупційності, а також через застосування різного роду тіньових схем та механізмів господарської діяльності.

Характерним прикладом є примусове відволікання надходжень державної компанії від транзиту російського газу на закупівлю матеріально-технічних ресурсів у неспеціалізованих комерційних структурах по завищеним цінам з подальшим переведенням коштів державної компанії в тіньовий сектор економіки, що призводить не тільки до зростання заборгованості НАК «Нафтогаз України» за отриманий імпортований природний газ, але й до неможливості належного фінансування першочергових виробничих потреб дочірніх компаній.

У свою чергу, аналіз діяльності основних постачальників матеріально-технічних ресурсів для потреб підприємств комплексу свідчить про масові факти поставки некондиційного обладнання ввезеного в Україну контрабандним шляхом за необґрунтовано завищеною вартістю. Причинами зазначених фінансових правопорушень є штучне створення тендерними структурами (комітетами) підприємств умов, при яких відсутня реальна конкуренція серед постачальників технологічного обладнання.

Вказане не забезпечує гарантій не втручання до регіональних підприємств системи НАК «Нафтогаз України» обладнання сумнівного походження, оскільки такі поставки, в більшості випад-

ків, здійснюється через посередницькі комерційні структури, які хоча і мають дилерські повноваження, проте безпосередньо не ввозять обладнання в Україну.

Так, в 2006–2007 рр. підприємствами системи НАК «Нафтогаз України» укладено угоди з рядом приватних структур на придбання запасних частин для газоперекачувальних агрегатів іноземного виробництва. Проте, СБ України встановлено, що вказані структури не ввозили запасні частини до України, а придбали їх на території нашої держави через низку окремих приватних структур (фірм, компаній тощо). Серед них за даними ДПА України є структури з ознаками «фіктивності», які перебувають в розшуку або відносно них порушено провадження у справах про банкрутство. Крім того, вартість поставленого технологічного обладнання завищена в декілька разів порівняно з ринковими цінами.

При чинами зазначених порушень є штучне створення тендерними комітетами підприємств системи НАК «Нафтогаз України» умов, при яких відсутня реальна конкуренція серед постачальників технологічного обладнання.

Крім того, чільне місце мають місце факти навмисного проведення керівниками державних компаній бартерних, залікових та вексельних операцій, укладання збиткових для державних компаній фінансових договорів, нанесення фінансово-економічних збитків державі в ході співпраці підприємств нафтогазового комплексу з часткою державної власності з комерційними структурами.

Так, зокрема, в одному випадку під час надання послуг щодо виконання дизайн-проекту та ремонтно-будівельних робіт комерційна структура виконала свої обов'язки частково, отримавши всю передбачену договором суму, а іншу частину коштів в сумі близько 500 тис. грн. не повернула і протягом декілька років безпідставно використовувала у своїх цілях. У цьому сенсі керівництво державного підприємства суттєво дієвих кроків щодо повернення власних коштів не робило.

В даному разі керівництвом підприємств системи НАК «Нафтогаз України», нібито для залучення інвестицій у геологічну галузь, створено ряд спільних підприємств із залученням приватного капіталу.

У подальшому, застосовуючи недосконалість нормативних актів, які регулюють питання переоформлення спеціальних дозволів на користування надрами, на вказані комерційні структури без проведення аукціону було переоформлено спецдозволи на користування надрами ряду родовищ (всього 10). При цьому, комерційні структури подали до Державної геологічної служби України пакет документів на отримання ліцензії без підтверджуючих документів про право власності на майнові комплекси для видобування корисних копалин.

Таким чином, частка держави (в особі НАК «Нафтогаз України») у статутному фонді створених спільних підприємств зменшилась з 50 відсотків до 0,079 відсотків, що призвело до втрати контролю державної кампанії над їх діяльністю. При цьому керівництвом зацікавленої державної компанії дієвих кроків щодо недопущення таких економічно недоцільних наслідків зроблено не було. Очевидно, що перераховані події фінансового злочину (факти, епізоди тощо) викликані здебільшого корупційними діями керівництва та посадових осіб відповідних підприємств, що негативно впливають на фінансовий стан державних компаній нафтогазового комплексу.

Тому одним із головних завдань СБ та Генеральної Прокуратури України постає саме протиборство корупційним маніпуляціям з боку керівництва та посадових осіб відповідних державних підприємств.

У цьому змісті при Генеральній Прокуратурі України нещодавно створено Інститут спеціального слідства за сприянням Ю.Луценка. Саме така інституція розглядає заочне засудження, що є нагальним у сучасному кіберпросторі як конфіскації крадених коштів з огляду сучасного фінансового права. За словами Ю.Луценка саме сьогодні має вирішуватись «переведення Народного Депутата у «спеціальний статус», якщо такий Депутат здійснив злочин. Так, дійсно, прикладів для цього достатньо.

Адже справжній Прокурор — це незалежність та професіоналізм мудрої людини, яка глибоко поважає себе, високо цінує своє призначення захищати права та свободу громадянина. Це та креативно творча Людина, яка не залишає місця та часу для різних

улюблених занять, а віддыхає своєю професійною роботою служити людям. Саме такий капітал Мудрості в Прокурора становить якість переосмислення пріоритетно творчих горизонтів у життєвому світі.

Безпека непорушності державних кордонів у фінансовому праві

Як значиться в соціально-побутовій риторичі: там, де закінчуються «гроші», закінчується і «дружба», оскільки у міждержавних стосунках друзів немає, а є лише соціокультурно обумовлені потреби та інтереси, що рухають відповідні держави вперед у вигляді партнерських та дипломатичних відносин.

Упродовж останніх років в Україні проводиться державна політика щодо поступової трансформації у державній прикордонній службі України. Суспільна небезпечність порушення правил несення прикордонної служби виражається у тому, що в мирних умовах на державному кордоні можуть бути вчинені різні провокації, у тому числі збройні конфлікти, спроби незаконного переходу державного кордону. Особливо це сьогодні, коли на Сході України ведеться гібридна війна.

Це переміщення через кордон різних товарів, у тому числі нелагалізованої зброї та бойових припасів, вибухових речовин і радіоактивних матеріалів, історичних та культурних цінностей, стратегічно важливих сировинних товарів [9, с. 117].

В юридичній літературі та у свідомості громадян склалася звичаєва думка, що кордон охороняють тільки військовослужбовці. Ці особи виділяються з числа військовослужбовців прикордонної застави, які входять до складу народу з охорони державного кордону України та отримують відповідний наказ на бойовому розрахунку.

На сучасному етапі розвитку Державної прикордонної служби України на підставі вимог частини третьої статті 6 розділу 1 та пункту 3 розділу XII Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», а також пункту 133 «Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України», затвердженого Указом Президента від 29.12.2009 № 1115/2009, в окремих органах охорони дер-

жавного кордону здійснюється добір цивільних осіб на посади інспекторів прикордонної служби.

Так, в Окремому контрольно-пропускному пункті «Київ» Держприкордонслужби України вже досить тривалий час на посадах інспекторів прикордонної служби працюють 18 цивільних працівників, які безпосередньо прикордонний контроль осіб у пункті пропуску через державний кордон «Бориспіль». Зазначені працівники входять до складу прикордонного наряду «Перевірка документів» та на рівні з військовослужбовцями, які перебувають на аналогічних посадах, здійснюють повний спектр дій інспектора, визначений законодавством.

У даному контексті постає питання про правову можливість притягнення таких працівників у разі вчинення ними порушень, правил несення прикордонної служби до кримінальної відповідальності, передбаченої статтею 419 КК України.

Відповідь у даному випадку повинна звучати як «не можна», оскільки, як зазначалось вище, виходячи зі змісту частини другої статті 401 КК України окрім військовослужбовців Державної прикордонної служби України, до кримінальної відповідальності можуть бути притягнені також інші особи, визначені законом. Жодним чинним законом така можливість в Україні не передбачена.

Тому для вирішення даного питання з метою запобігання уникнення «цивільними» інспекторами прикордонної служби кримінальної відповідальності, передбаченої статтею 419 КК України, варто внести відповідні зміни до статті 401 України або ж до Закону України «Про Державну прикордонну службу України чи «Про прикордонний контроль».

Крім того, завдяки сучасним фінансово-правовим трансформаціям удосконалюється інфраструктура державного контролю згідно із соціальними потребами мешканців прикордоння та збільшення ефективності системи контролю за перетинами лінії державного кордону осіб, вантажів та транспортних засобів. При цьому, фінансово-правові трансформації полягають у переході від застарілих принципів воєнної охорони державних кордонів до методів правоохоронної діяльності.

Завдяки *фінансовому забезпеченню* правоохоронні функції державних інституцій, відповідальних за безпеку державного кордону та прикордоння, мають ґрунтуватися на таких критеріальних конструктах: законності; дотримання прав і свобод людини та громадянина; позапартійності; мобільного реагування на будь-які загрози; конспіративних форм і методів діяльності; єдиначальності; колегіальності; відкритості для демократичного цивільного контролю. Перехід від воєнних принципів охорони державного контролю до методів правоохоронної діяльності вбачується у таких заходах, як:

- впровадження спеціальних методів правоохоронної діяльності, що притаманні правоохоронним органам, а не військовим формуванням;
- введення аналітичних центрів для опрацювання інформації;
- створення автоматизованих та інтелектуальних інформаційних систем та їх інтеграція в єдину інформаційно-телекомунікаційну систему правоохоронних органів України;
- запровадження кримінального аналізу [19, с. 21].

Саме технічні зміни завдяки фінансово-правовому сприянню передбачають модернізацію (переоснащення) органів охорони державного кордону сучасними системами прикордонного контролю, автомобільною технікою, радіолокаційними комплексами, новітнім радіохімічним обладнанням для військово-службовців «хіміків-розвідників» у системі прикордонної служби, засобами відео спостереження; оптимізацію системи інженерно-технічного забезпечення та утримання державного кордону; технічне переоснащення органів Морської охорони; модернізацію аерокосмічної системи, оскільки нове покоління — це покоління Космосу як невичерпного джерела Знань із Всесвіту, а також створення мобільних дій органів охорони державного кордону у вигляді малорозмірних автоматизованих безпілотників (так званих «дронів»).

Фінансово-правові механізми впровадження природоохоронних регуляторів у системі ринкових відносин

Проблема екобезпечного розвитку зазвичай розглядалася науковцями в різних методологічних напрямках з різними підхо-

дами до розроблення означеної проблематики. Як зазначає відомий український дослідник К.Корсак, перехід від сучасних видів палива, що спричиняють грандіозне забруднення довкілля і прискорений «парниковий ефект», до всього комплексу псевдо невичерпних земних енергетичних джерел аж ніяк не позбавляє людство багатьох неприємностей [45, с. 362].

Таким чином, необхідно продовжувати пошуки шляхів оптимізації співвідношення стану природного середовища та темпів розвитку суспільства. Це можна досягти шляхом екологоорієнтованої структурної перебудови економіки, що передбачає інвестування екологічно безпечних технологій, фінансування превентивних заходів з охорони довкілля. Для цього потрібно не допустити його подальшу деградацію. Структурні зміни в системі природокористування, оскільки варто змінити існуючу економічну парадигму на нову, що забезпечуватиме збалансований стійкий розвиток відповідно до інноваційного етапу еволюції суспільства.

5.2. Безпекове управління інвестиційним ризиком в антикорупційному праві

У сучасному проектуванні інформаційних систем питання безпекового управління інвестиційним ризиком актуальним, оскільки потребує комплексного підходу щодо захисту інформації. При цьому аналіз ризику дозволяє отримати кількісну або якісну оцінку шкоди у випадку реалізації загрози кібербезпеки. Це може бути кібератака зловмисником на систему обробки інформації, в результаті чого відповідна інформація здатна перевтілитись в інший функціональний стан з порушенням конфіденційної інформації. Затрати щодо кошторису в управлінні інвестиційним ризиком необхідно враховувати, виходячи із можливої шкоди нанесення бізнесу. За таких обставин гарантом безпекового управління інвестиційним ризиком вважаються відповідні моніторинг, експертна оцінка та контроль. Тому обов'язковим постає визначення факторів ризику, взаємообумовлених комп'ютерним розрахунком ефективності інвестицій.

У системі методології вибору оптимального методу щодо оцінки ризику інвестиційного проекту визначається такий крите-

рій аналізу інформаційного капіталу як: *ентропія* на відповідному етапі отримання, обробки та реалізації інформації.

Оціночна характеристика механізму впливу на ризик

Моніторинг ризику варто проводити із врахуванням необхідної сфери і режиму передавання інформації як обстеження симптомів різних видів невизначеності. Ця інформація в системі ентропії повинна передаватися особам, що управляють інвестиціями, оскільки моніторинг результативний тоді, коли існує банк даних. Формування такого банку полягає в накопиченні різного роду вихідних даних, а також їх аналізу та синтезу.

З огляду фінансово-правового аналізу моніторинг повинен враховувати як номінальні, так і реальні об'єми грошових засобів. Особливої уваги заслуговує моніторинг ризику, що пов'язаний з обслуговуванням кредитів і займів, а також термінами і розмірами оплати з врахуванням ціни грошової одиниці у певному часі. Іншими словами, моніторинг охоплює системний аналіз інвестиційного ризику як попереджувальну ідентифікацію та верифікацію.

У свою чергу, над експертним оцінюванням інвестицій працюють гідні фахівці, а їх розрахунки та оцінки відповідають процедурам і методам світових стандартів (методи UNIDO). Інтелектуальні послуги ратників повинні характеризуватися якістю та конкурентноспроможними цінами міжнародного рівня, що сприяє зростанню інвестиційних інтересів [1, с. 30]. Серед фінансових агентств світового рівня, що створюють інвестиційні проекти в пошуках потенційних виконавців, є комерційні банки як активні учасники цього проекту. Такі агентства пропонують послуги щодо оцінки інвестицій як максимального ризику в системі страхування кредиту.

Адже аналіз і експертна оцінка проектів, особливо ідентифікація ризиків разом із його контролем повинні послабити ризики банків та їх клієнтів, оскільки це сприяє прозорості проектів, чим і понижує рівень невизначеності як критерію інвестиційного ризику завдяки якісною оцінкою, вдалим прогнозам як небайдужим екстраполяціям у майбутнє. Саме така феноменальна праця повинна належним чином оплачуватись у вигляді гонорарів експер-

там та консультантам. При цьому важливе значення має доступ належних експертів до достовірних баз даних, що містить банківську таємницю. Тому відповідна робота повинна бути узгоджена із спецслужбами.

Контроль ризику можна ототожнювати з наглядом, що базується на:

- на неперервній верифікації видів ризику і його розповсюдження в даний момент;
- управлінні та упорядкуванні потоків інформації з метою визначення джерел помилок з використанням уже розроблених алгоритмів оцінювання ефективності інвестицій, в тому числі формул виміру ризику;
- оцінювання можливих розмежувань між положеннями інвестиційного проекту і фактичними результатами (наприклад, оцінювання плану фінансового забезпечення інвестицій, констатація наявності або відсутності конкретних дій щодо можливого використання незапланованих фінансових надбавок або необхідності компенсувати негативне сальдо потоків грошової одиниці задля підтримки фінансової стійкості інвестицій);
- нагляду за реалізацією проекту на всіх фазах, особливо інвестування на рекламу і маркетингові дослідження.

У цьому контексті можна виділити два основні види ризику — фізичний та фінансовий контроль [74, с. 44].

Фізичний контроль ризику пов'язаний з операціями, що направляють на зменшення кількості збитків та їх розмірів. У свою чергу, фінансовий контроль ризику базується за рахунок грошового наповнення, продажі активів, активізації спеціальних фондів або займів, а також за рахунок трансферту ризику (перенесення відповідальності з тягару інвестора як носія збитків на інших суб'єктів у вигляді субконтракту, банківської гарантії, страхування, похідних фінансових інструментів).

Необхідно пам'ятати, що теза про можливість контролювати невизначеність і перестраховуватись від неї викликає потребу в інвестора ризикувати. Тому на підставі такого контролю ризику виникає потенційна можливість створювати інколи новий ризик для інвестора. В результаті цього сукупний ризик може зростати,

проте його результати постануть менш шкідливими в системі реалізації інвестицій.

Крім того, варто зазначити такий важливий контрольний перегляд інвестиційним ризиком в інформаційному капіталі як: *аудит*, що здійснює господарські операції з метою підтвердження повноти, достовірності та об'єктивності інформації, наданої певному суб'єкту (користувачу). Адже необхідні операції на певному об'єкті господарювання можна звести до трьох основних процесів: придбання засобів виробництва, виробництво продукції (послуг) і реалізація готової продукції (послуг). Такий аудитор спрямовує свою увагу в минуле для пізнання істини, її підтвердження та формування висновків щодо будованої інформації з метою зведення до мінімальних ризиків користувачів інформації [92, с. 68].

Сучасний стан розвитку незалежного аудиту свідчить про знаходження його на стадії становлення, оскільки це вимагає подальшого розвитку законодавчої бази аудиту. Крім того, це низький рівень автоматизації аудиту, зокрема аудиту розрахунків з бюджетом, через відсутність досконалого програмного забезпечення.

Класифікація методів оцінювання ризику в системі інвестування:

1. Імовірно-статистичний метод пов'язаний із розрахунком імовірностей ризику. Важливими інструментами цих методів вважаються: нормальний розподіл, показники імовірності отримання розрахункових значень, а також дисперсія, стандартне (середньоквадратичне) відхилення, коефіцієнт варіації тощо. Саме такі методи значною мірою застосовуються для дослідження ризику.

2. Імітаційний метод дозволяє вивчати вплив на ефективність інвестицій значної кількості взаємозалежної нелінійності, а також дають можливість моделювати ризик. У процесі застосування цих методів, основаних на параметри моделі і структуру складного циклу моделювання.

3. Метод дослідження операцій визначає теорію ігор, що враховує різні комбінації невизначених факторів щодо оптимальних інвестиційних рішень. Теорію ігор застосовують в ситуаціях, коли інвестиційні проекти не дозволяють визначити імовірність

досягнення відповідного ефекту. В таких ситуаціях при виборі найбільш вигідного варіанту із множини невизначеності інвестиційних проектів можуть використовуватись дві формули: максиміна і мінімакса.

Ступінь застосування окремих методів залежить від конкретних очікувань інвесторів і їх готовності ризикувати в світлі факторів, що визначають реалізацію інвестицій. При цьому методи оцінювання ризику використовуються при розрахунку ефективності інвестицій для визначення масштабів та системного виміру ризику. Крім того, базовим критерієм може слугувати рівень успішності реалізації інвестиційних проектів в глобальній стратегії виживання і розвитку певних підприємств господарювання.

4. Інвестиційний портфель в інформаційному капіталі

Інвестиційний портфель містить у собі обмежену кількість інвестиційних проектів із врахуванням відповідного ризику. Цей портфель ототожнюється низкою цінних паперів, які складають фінансові активи, виходячи із різних реакцій на собівартість у сучасному ринку праці. Саме комплексний аналіз інвестиційного ризику має нагальне значення не лише для матеріальних активів, а й для структури портфелю цінних паперів, оскільки ризик інвестиційного портфелю характерний залежністю від біржевої кон'юнктури. При цьому важливо відзначити, що відсоткова ставка розглядається в якості надбавок капіталу.

Проектування систем захисту інформації

Існуючі нормативні документи за оцінкою захищеності визначають гарантії безпеки, в яких проектування систем захисту інформації (СЗІ) розглядаються як основні вимоги часу. Таке проектування здійснюється з урахуванням статистичних даних про вже існуючі загрози. Однак, в процесі функціонування системи захисту поле загроз може суттєво змінитися. Зокрема, це пов'язано з тим, що загрози припускають знаходження зловмисниками помилок в реалізації системних засобів, які можуть бути невідомі на момент створення системи захисту, але мають бути враховані в процесі її функціонування.

Рівень захисту всієї системи визначається рівнем захисту ділянки технологічного ланцюга обробки інформації, який має

неефективний захист. Тому, немає особливого сенсу докладати зусилля до підвищення рівня захисту інформації на одній ділянці інформаційних систем, якщо на іншому захист залишається на нижчому рівні.

При цьому об'єктивно-орієнтований підхід є основою сучасної технології програмування, випробуванням методом боротьби зі складністю систем. Представляється природним і, більш того, необхідним, розповсюдити цей підхід і на системи кібербезпеки, для яких, як і для програмування в цілому, має місце проблема складності.

Така складність має двояку природу. По-перше, складні не апаратно-програмні системи, які необхідно захищати, але і самі засоби безпеки. По-друге, швидко наростає складність сімейства нормативних документів, що виявляється представленою у вигляді ієрархії з декількома рівнями абстракції.

Об'єктивно-орієнтований підхід використовує об'єктну декомпозицію, тобто поведінка системи описується в термінах взаємодії об'єктів. Об'єкти активні, у них є не тільки внутрішня структура, але і поведінка, яка описується так званими методами об'єкту.

Основним інструментом боротьби з складністю в об'єктно-орієнтованому підході є інкапсуляція — заховання реалізації об'єктів (їх внутрішньої структури і деталей реалізації методів) з наданням зовні тільки чітко певних інтерфейсів.

Переваги, властиві об'єктно-орієнтованого підходу:

- інкапсуляція об'єктних компонентів приховує складність реалізації, роблячи видимим інтерфейс, що тільки надається зовні;
- спадкоємство дозволяє розвивати створені раніше компоненти, не порушуючи цілісність об'єктної оболонки;
- поліморфізм дає можливість групувати об'єкти, характеристики яких з деякої точки зору можна вважати схожими.

Конфіденційний зв'язок у системі інформаційного капіталу

Використання квантово-механічних елементів для обчислень у класичних математичних задачах і системах зв'язку було запропоновано близько чверть століть тому. За цей час поодинокі наукові гіпотези перетворились в окремий мультидисциплінарний науковий напрям. На даний момент створення квантового

комп'ютера, тобто обчислювального пристрою, який використовує квантово-механічні ефекти (квантовий паралелізм та квантову заплутаність) для реалізації відповідних квантових алгоритмів — це питання найближчих років, а можливо і місяців (звичайно, якщо не брати до уваги створений канадською компанією B-Wave у 2007 році 16-ти кубітний комп'ютер Orion).

Типовий квантовий комп'ютер працює наступним чином: початкове значення записується в систему кубітів, потім стан системи змінюється за допомогою квантових операцій і вимірюється кінцеве значення, що схоже на роботу класичного комп'ютера. Кардинальну відмінність між квантовими та класичними комп'ютерами можна побачити, розглянувши можливість застосування конкретних квантових алгоритмів для вирішення класичних обчислювальних задач. Наприклад, алгоритм Шора (перший квантовий алгоритм факторизації та обчислення дискретного алгоритму) є експоненціально швидшим за найоптимальніший класичний метод факторизації.

У цьому зв'язку алгоритм шифрування DES донедавна був державним стандартом США. Сьогодні таким є AES, який також базується на обчислювальній стійкості як і більшість криптографічних алгоритмів, що забезпечують конфіденційний зв'язок по усьому світу. Таким чином, використання конфіденційного зв'язку, що забезпечується будь-якими класичними алгоритмами ставиться під сумнів. Зважаючи на те, що минулого року близько 75 відсотків підприємств 27 країн світу стали жертвами кібератак (за даними компанії Symantec) і наслідки склали близько 2 млн. доларів на рік у розрахунку на одне підприємство, то виникає нагальна потреба у пошуку альтернативних засобів конфіденційного зв'язку. З огляду на те, як стрімко в нашій країні інформатизація охоплює усі сфери життя, можна констатувати той факт, що означена проблема є актуальною.

Поряд з квантовими обчисленнями активного розвитку набули квантові методи захисту інформації, зокрема квантові протоколи розподілу ключів (КПРК) та квантові протоколи прямого безпечного зв'язку (КПБЗ). Протоколи КПРК можна умовно поділити на наступні типи: з використанням одиничних поляризованих фо-

тонів, з використанням фазового кодування, з використанням переплутаних станів; зі станами «приманки». Основною перевагою подібних протоколів є безумовна безпека, що дозволяє використати абсолютно секретний ключ для подальшого шифрування відомими класичними симетричними алгоритмами — це відповідно збільшить рівень захищеності, який забезпечують класичні криптосистеми, що є важливим впливом для кібербезпеки. Також можливий синтез КПК з шифром Вернама (одноразовим блокнотом), що в поєднанні з безумовно стійкою схемою аутентифікації створює абсолютно стійку систему обміну повідомленнями.

Криптографічне шифрування даних в банківських системах

У свою чергу, процес криптографічного шифрування даних в банківських системах можна здійснювати як програмно, так і апаратно. Апаратна реалізація відрізняється істотно більшою вартістю, однак їй характерні і переваги: висока продуктивність, простота, захищеність. Тому «різні криптографічні пристрої досить часто застосовують для шифрування інформації в банківських комп'ютерних мережах передачі даних і в захищених телефонних апаратах, що серійно випускаються» [104, с. 226].

Безпека передачі повідомлень в сучасних банківських інформаційних системах основана на «ключах, а не на деталях алгоритмів і тому значна кількість алгоритмів шифрування відкриті і можуть бути проаналізовані, а програмні і апаратні засоби призначені для їх реалізації можна купувати і продавати». Найбільш важливими характеристиками алгоритмів шифрування повідомлень в банківських інформаційних системах є: «криптографічна стійкість, швидкість, виконання алгоритму на основних апаратних та програмних платформах, економічна ефективність (вартість) застосування алгоритму» [53, с. 185].

Криптографічна стійкість. Однією з можливих атак на алгоритм шифрування є лобова атака, тобто простий перебір всіх можливих ключів. Якщо множина ключів достатньо велика, то підібрати потрібний ключ за розумний інтервал часу нереально. Адже, чим довший ключ в n біт, тим більше стійким вважається алгоритм для лобової атаки. Але крім цієї атаки існують різні типи атак, засновані на тому, що криптоаналітику відома певна

кількість незашифрованого повідомлення — шифротекст, одержаних шляхом перехоплення одного або декількох незашифрованих повідомлень. Так, наприклад, M1, M2, M3 разом з їх шифротекстами C1, C2, C3 криптоаналітик може знати основний формат абр основні характеристики повідомлення M.

В подібному випадку, при аналізі шифротексту C криптоаналітик часто застосовує статистичні методи аналізу, оскільки є уявлення про початкове повідомлення M. Прикладом цього слугує англійський або російський текст, або виконуваний файл, або початковий текст програми певною мовою програмування. В таких випадках вважається, що «криптографічна схема абсолютно безпечна (стійка), якщо зашифроване повідомлення C не містить ніякої інформації про те, як одержати початкове повідомлення M, а також про обчислювально надійну криптографічну схему» [10, с. 201]. При цьому має бути:

- ціна розшифрування повідомлення більше ціни розшифрування повідомлення більше ціни самого повідомлення;
- час, необхідний для розшифрування повідомлення, більше терміну «життя» повідомлення.

Швидкість виконання алгоритму на основних апаратних та програмних платформах. Стандартний алгоритм шифрування повідомлень в банківській інформаційній системі повинен забезпечувати можливість його реалізації в реальному масштабі часу на розподілених неоднорідних апаратно-програмних платформах, які, відповідно, пред'являють до нього різні вимоги:

1. Алгоритм повинен ефективно реалізуватися на спеціалізованій апаратурі і програмному забезпеченні, призначених для шифрування і дешифрування повідомлень за допомогою цифрових сигнальних процесорів.

2. Алгоритм повинен допускати ефективну програмну реалізацію на відповідних мовах програмування: на 32-бітових і 64-бітових процесорах і побудованих на їх основі багатопроцесорних системах.

3. Алгоритм повинен працювати на мікроконтролерах і вмонтованих мікропроцесорах, що допускають його реалізацію на мові програмування Асемблер.

4. Повинна існувати можливість реалізації алгоритму на 8-бітових процесорах, вмонтованих в смарт-карти, з мінімальними вимогами до пам'яті, що в них використовується [61, с. 38].

Таким чином, безпека інвестиційним ризиком в інформаційному капіталі саме за допомогою криптографії є естралінгвістичним (лексико-семантичним) виконанням програм, на яких написані алгоритми шифрування, що використовують спеціальні пристрої. Саме необхідність впровадження систем з розподілом інформації про ключі вимагає пошуку нових ефективних рішень на основі економіко-математичного моделювання.

5.3. Валютна політика Національного Банку України

На сучасному етапі глобалізаційних змін та розвитку людської цивілізації стрімко зростає і наука, яка відрізняється всебічністю форм і методів пізнання світу. Як правило, об'єкти сучасної науки характеризуються системністю, комплексністю, а також нечіткістю власних меж. При цьому, дослідник не замикає межі об'єкта відповідного дослідження, а, навпаки, фокусує феноменальну свідомість в орбіту дослідження все більш широкого контексту. В силу цього, саме така наукова робота повинна мати методологічні конструкти інноваційного характеру в системі ентропії як теорії випадкових функцій (самовизначення, нелінійності, хаосу тощо). Тому і виникла природна необхідність поєднувати неймовірно потужний темп розвитку науки з етичними цінностями, оскільки в протилежному випадку відбудеться подальша розбалансованість світу людського життя і світу культури субстанційно природних речей як системного погляду на життєвий світ. Ні одна наукова, соціальна або технічна проблема не здатна маргінально (ізолювано, штучно) відкрити добродісні горизонти життєвого світу. Для цього потрібен їх *фундаментальний взаємозв'язок як гармонійна єдність Цілого в Суцільних Речах, що соціокультурно обумовлює міждисциплінарні дослідження*.

З огляду на це сьогодні нейробіологію можна ув'язати з людськими цінностями, які крім біологічних структур людського мозку беруть активну участь в її кіберубезпеченні. Саме космічна фрактальність є модальністю мікрокосму та макрокосму людини.

В якості прикладу можна привести бесіду французького нейробіолога Ж. П. Шанж'є з П. Рікером. [2, с. 36].

Це є початком довготривалого фундаментального шляху постфілософії як пошуку нейробіологічного знання істини в соціальних реаліях, а саме: ціннісно-смыслових орієнтирів у життєвому світі. Саме така активізація різних ділянок мозку в її «неореному полі» розширює новий епістемологічний простір (територію, сектор, сегмент). Тому сьогодні тема складності перестає бути прерогативою природничо-наукових та соціальних досліджень складних, аутопоетичних систем [14, с. 21]. Під новою «дослідницькою парасолькою» з'являється можливість зрощення принципово нових концептів як вияв прозорості, інформопластичності, геніальної простоти тощо.

Ще з античних часів Аристотель говорив, що людина не просто потребує життя, оскільки життя людину цікавить як місце для її цінностей. Адже з філософії як пошуку істини і розпочалася дійсна інтелектуальна історія демократизації суспільства у Стародавній Греції. Хто як не філософи не за формальними регаліями, а за велінням розуму серця здатні системно обґрунтувати тісний зв'язок між свободою і культурою у сучасному цивілізаційному поступі? Ось чому саме сьогодні філософія і філософи дуже потрібні суспільству, виходячи із наявного буття та здійснюючи прорив у майбутнє, оскільки законний капітал мудрості такої постфілософії на тлі сучасних докорінних світових змін та зрушень надає людині інтелектуально-духовну перспективу як всебічність людського існування. Саме така людина рано чи пізно, проходячи через повсякденні циклічні хвилі побуту, звертається до життєвого смислу буття, чим і проявляє ознаки народної та академічної мудрості.

Проте, сьогодні дедалі більше виявляється людський суцільний розрив, що пронизує інформаційно-технологічну цивілізацію, як відшарування та ізолювання науки та техніки від гуманістичних зв'язків, і намірів, як субстанційного духу доброчемності, достовірності, добромисності в синонімічному її ряді.

Таким чином, ми маємо виборювати свої власні ціннісно-смыслові пріоритети як дух сивої давнини (законний капітал муд-

рості). Для цього потрібно всебічно розробляти фундаментальні критерії життєвого світу на підставі якості переосмислення тієї чи іншої філософії в єдиній, автономній, скоординованій системі природничо-наукових, релігійних, технічних, соціогуманітарних знань. Саме такий *законний капітал мудрості особи, держави та суспільства як пошук панацеї є сучасно новим поворотним етапом у небайдуже майбутнє.*

5.4. Антикорупційна політика світового порядку

У сучасних умовах глобалізаційних змін актуального значення набуває правова політика як конституюча модель світової системи, що сьогодні посилює інтерес до майбутнього. Саме наявність загальнолюдських проблем, спільних викликів підсилює необхідність обґрунтування політики світового порядку. Це систематизує глобальну ринкову і соціальну стихію, що є гострою необхідністю вироблення організаційно-управлінських та правових заходів упровадження в повсякденне життя світової спільноти надійного саморегулятивного механізму в умовах розгортання інформаційної революції. Адже сучасна світова система, що містить у собі світову політику, сформувалася в ході геополітичної революції кінця XV — середини XVII ст., коли внаслідок відповідних географічних відкриттів другої половини XV ст., виклик яких вперше мав планетарний характер, відбулася глобалізація геополітичних та цивілізаційних протистоянь між Сходом та Заходом. У свою чергу, в середині XX століття центр англо-американської школи геополітики перемістився до США. Це було пов'язано з підвищенням ролі Сполучених Штатів у світі.

Потужний вплив на правову політику світового порядку в геостратегічному вимірі, на нашу думку, має течія мондіалізму (від лат. «mundus», фр. «monde» — «світ»). Це «проект щодо встановлення світового уряду» [68, с. 181]. Іншими словами, мондіалізм — це рух, що виражає солідарність популяцій на Землі, спрямований на встановлення наддержавних законів і автономної структури на усій планеті за поваги різноманітності культур і осіб.

Рух мондіалізму виступає за утворення нової політичної організації, що управляє усім людством, і, яка переміщує частини національних суверенітетів до Всесвітнього Федерального Департаменту, Всесвітнього Федерального Уряду і Всесвітнього Федерального Суду. Мондіалізм неможливий без підписання усіма державами відповідних законів або міжнародних договорів, що мають силу закону.

Гіпотетичною картиною мондіалізму стала концепція дослідника Ф.Фукуями. Саме 1989 року в США була опублікована його стаття «Кінець історії?», а в 1992 році видана праця «кінець історії і остання людина». Згідно концепції Ф.Фукуями настає «кінець історії» і початок планетарного існування людства, коли регіони почнуть переструктуровуватися, орієнтуючись на наймогутніші економічні ядра — центри. Такі центри як локальні складові соціального розвитку планетарної спільноти на початку ХХІ століття почали інтенсивно формалізуватись і виконувати організаційно-політичну функцію у становленні цілісної світсистеми. Серед них: 1) Об'єднана Європа; 2) Північноамериканський Союз; 3) Євразійський економічний союз; 4) Регіональні союзи країн.

Сьогодні є низка регіональних організацій світового порядку, серед яких: Африканський союз (AU), Ліга арабських держав, Асоціація держав Південно-Східної азії (ASEAN), Карибське співтовариство (CARICOM), Система центральноамериканської інтеграції (SICA), Співдружність Незалежних Держав (СНД), Співдружність націй, Рада співробітництва арабських держав затоки (CCASG), Євразійське економічне співтовариство (ЄврАзЕС), Організація північноатлантичного договору (НАТО), Південно-азійська асоціація регіонального співробітництва (OIC), Тюркська рада (TurkKop), Союз південноамериканських націй (UNASUR), Союзна держава Росії та Білорусі та ін.

Отже, в світовій практиці відбувається мобільне укрупнення організаційної структури планетарного світу, в якому визначне місце у світовій економіці завдяки масштабному виробництву посідає Індія, Китай, Південно-Східна Азія, а також завдяки експортно-видобувної дешевої сировини африканських країн — Нігерія, Ангола, Судан тощо.

Концепція суспільних комунікацій у правовій політиці

У політиці світового порядку необхідно зазначити концепцію суспільних комунікацій як важливого системоутворюючого фактора в ієрархії світової системи, сформованої в ментальних рамках лінгвістичної парадигми (свідомості, мови та культури). Саме тому є доцільним вважати особливості комунікаційних процесів на рівні особистості, держави та суспільства.

На наш погляд, певні внутрішньоособистісні процеси мають комунікативну природу і містять у собі унікальний приклад взаємодії «Я» та інших проявів особистості. Подібні характеристики має явище рефлексії, оскільки рефлексія стає предметом вивчення переважно у працях таких дослідників як: А.Гуссейнова, Д.Дубровського, В.Століна, Н.Алексєєвої, І.Берлянд, М.Боцманової, Н.Уткіної, К.Даниліна, А.Зака, А.Захарової, М.Муканова тощо.

У психологічному аспекті концепція суспільних комунікацій має такий формоутворюючий чинник як рефлексія як структури самосвідомості особистості. При цьому, рефлексія у вузькому сенсі може бути розглянута як спроба самозаглиблення, відстороненого і водночас співчутливого аналізу власних думок, вчинків, запланованих дій.

Як вважає вчений Волянчук Н. рефлексія є «здатність розуму обертати свій «погляд» на себе; осмислення мислення; аналіз знання для одержання нового знання або перетворення неявного знання на явне; вихід з поглиненості життєдіяльністю; самостереження за станом розуму або душі; дослідницький акт, спрямований людиною на саму себе» [20, с. 92].

Таким чином, суспільні комунікації на всіх рівнях мають комунікативну природу, в якій необхідною умовою когнітивного процесу є трансформація інформації в знання, або безпосередня трансляція знання між його суб'єктами: людиною і суспільством. Ефективність комунікаційного процесу визначається його смисловою цілісністю в творчих горизонтах життєвого світу. Аналізуючи специфіку процесу суспільних комунікацій, варто розуміти, що можливим є розгляд її горизонтальних рівнів (внутрішньо особистісна, міжособистісна, групова, між групова) та комплексних вертикальних рівнів (гендерна, ритуальна тощо).

В силу вище означеного каталізатором, що спонукає суспільні комунікації до саморозгортання є їх діалектична взаємодія, в яких важливим інструментом є мережа Інтернет. Саме наявність розвиненої інформаційної системи стає необхідною умовою світової політики.

Варто нагадати, що англійський фізик Тім Бернерс-Лі 12 березня 1992 року вперше сформулював ідею Всесвітньої павутини (World Wide Web, WWW), започаткувавши тим самим Інтернет-комунікацію. Проте, Інтернет зародився набагато раніше, а саме: ще в 60-х роках минулого століття в Міністерстві оборони США почали замислюватися над створенням надійної системи зв'язку, здатного функціонувати навіть тоді, коли окремі її частини виходили з ладу. Займався цими розробками колектив учених під назвою ARPA, і перша версія Інтернету називалася ARPAnet. У Каліфорнії 2 грудня 1969 три комп'ютери були сполучені один з одним як момент істини, що вважається офіційним початком ARPAnet — мережі, яка і перетворилася згодом на усім нам знайомий Інтернет. У країнах Європи свої національні мережі з'явилися лише в 80-і роки. До середини 90-х Інтернет в основному використовувався для надсилання електронних листів і різної інформації від одного користувача до іншого. 1993–94 роки — це час, коли відбулося становлення Інтернету. Вважається, що Тіма Бернерса-Лі іноді називають творцем Інтернету. Але це не цілком достовірно, оскільки Інтернет як систему протоколів, що забезпечують передачу пакетів даних між об'єднаними в мережу комп'ютерами, розробили співробітники Агентства з перспективних оборонних науководослідних розробок США (DARPA) Вінтон Серф і Роберт Кан у кінці 60-х — початку 70-х рр. минулого століття. Бернерс-Лі запропонував використати можливості комп'ютерних мереж, а також концепцію гіпертексту. Висунену в 1965 році філософом і соціологом Теодором Нельсоном, для створення принципово нової системи організації інформації і доступу до неї.

Звернення до Інтернету стало настільки популярним серед користувачів способом вирішення проблем, що в Павутині з'явилися спеціалізовані сайти питань і відповідей, такі як WikiAnswers.

16 березня 2014 року винахідник глобальної мережі WWW Тім Бернерс-Лі закликав розробити і прийняти спеціальний документ, який захищав би права усіх Інтернет-користувачів світу. Про це повідомляє британська газета The Guardian як хартія вольностей.

Як підкреслював сер Тім Бернес-Лі, незалежність і свобода інтернету дедалі частіше виявляються під загрозою, оскільки прозору і нейтральну за своєю суттю глобальну Мережу сьогодні намагаються узяти під контроль уряди і потужні корпорації, які дедалі частіше порушують права користувачів. «нам усім потрібна глобальна конституція, білль про права в Інтернеті, Велика хартія вільностей для онлайн-світу» — заявив Бернес-Лі. — «Тільки підписання такого документу, дотримання положень якого гарантували б уряди, компанії і громадські інститути, допоможе зберегти Інтернет доступним, вільним і відкритим для усіх [75].

За цих умов в інтерв'ю TheGuardian Бернерс-Лі стверджував, що визнає право кожної окремої країни встановлювати свої особливі правила користування Мережею, але усі ці правила не повинні обмежувати права користувачів і мають бути неодмінно підпорядковані єдиному зведенню принципів, що гарантували б дотримання усіх основних міжнародних стандартів у сфері цифрових технологій. Така ініціатива зі створення Інтернет-конституції є частиною потужного проекту сера Бернерса-Лі під назвою «Web we want» («Мережа, яку ми хочемо мати»). Ініціатива приурочена до 25-річчя з моменту презентації ідеї глобальної Мережі Бернерсом-Лі у березні 1989 року. На спеціальному інтернет-ресурсі проекту відкрита вільна реєстрація для усіх, хто хоче взяти участь в розробці цифрової хартії вольностей. Як основні її принципи сайт вказує свободу доступу, гарантію захищеності персональної інформації, свободу самовираження, децентралізацію і нейтральність (відмова від дискримінації користувачів або контенту).

Як свідчить історія, велика хартія вольностей (Magna Carta Libertatum або The Great Charter) була підписана, як відомо, англійським королем у 1215 році. Хартія гарантувала вищим верствам британського суспільства певний набір прав і свобод і водночас обмежувала владу короля. Як вважається, документ започат-

кував демократичне облаштування усього західного суспільства. Таким чином, організатори мережі намагаються підтримувати порядок у системі світової взаємодії.

Історичні корені криптовалют як таємної електронної грошової одиниці в кіберпросторі

Сьогодні існує думка, що в інформаційному суспільстві виробництво ідей, змістом яких є зашифрована інформація у вигляді криптовалюти як системи програмно-математичного забезпечення електронного виду грошової одиниці. Саме роль таких ідей, не скутих панциром матеріальної форми в кіберпросторі, розглядається як актуальне питання в світовому економічному процесі, оскільки перевтілення індивідуальних творінь розуму у вселенський розум у сучасних умовах інформаційного суспільства отримує відповідну незалежність від матеріальних форм втілення і заохочення. «Завдяки цифровій технології, інформація відривається від матеріального плану, де завжди знаходили своє визначення закони про власність усіх видів» [12].

Одним із історичних передумов розвитку криптовалют є таємний світовий уряд (організації, комітети). зокрема «Комітет 300», що виступає як верховний контролюючий орган, який, на погляд Д.Колемена, править світом з 1897 року. Метою заздалегідь сконструйованого плану є створення єдиного уніфікованого світу і єдиного світового уряду. Усе духовне життя зосередиться у рамках однієї церкви, яка таємно вже діє з 1920 року. За основними напрямками вже ведуться секретні дослідження і розробки в таємних лабораторіях світового уряду. [50, с. 184].

За інформацією Д.Колемана, у «Комітет 300» входять найвпливовіші політичні фігури, як, наприклад, Джордж Буш, майже усі королівські родини Європи, а також Девід Рокфеллер і інші великі фінансисти. На думку автора, ліберально-демократичні реформи 90-х років XX століття в Росії були етапом залучення російського керівництва до стратегії «Комітету 300», члени якого віддавали накази особисто Борису Єльцину.

Члени таємного світового уряду — це триста, а тепер і більше найбагатших родин планети, оскільки є головуючими транснаціональних корпорацій, які контролюють найбільш високодо-

хідні галузі бізнесу; виробництво грошей, зброї, наркотиків, ліків, порноіндустрію, проституцію, банки, засоби масової інформації, продовольство, медицину. Такі члени таємного світового уряду контролюють добування і продаж сировинних ресурсів на планеті, а також визначають політику і економіку на планеті через об'єднання економік країн — глобалізацію.

Адже варто зауважити, що феномен криптовалюти має як конструктивний, так і деструктивний дух часу як прихована електронна грошова одиниця світового цифрового уряду. Спершу декілька позицій щодо світового цифрового уряду деструктивного характеру у правовій політиці. На таємний Світовий уряд можна було б і не звертати відповідної уваги, якби його вплив був незначним на формування цілісного кіберпростору. «Таємний світовий уряд» — один з основних термінів теорії змови, що означає вузьку групу осіб, наприклад, власників найбільших міжнародних корпорацій. Які здійснюють контроль за розвитком основних подій у світі.

Таємний Світовий уряд існує як дух сивої давнини. Перша згадка була про єгипетських жерців, що володіли таємними знаннями, за допомогою яких вони контролювали фараонів і народ.

У середні віки таємний уряд в Європі був під виглядом духовенства (пап, кардиналів, які ініціювали хрестові походи і інквізицію. Прикриваючись ім'ям Христа і Бога, знищували усіх інакомислячих і освічених людей. В результаті цього відбувалися міжусобні війни, оскільки церква була матеріально багатша, чим королі і правителі країн. саме церква контролювала політику держав. Тому за часів її існування виникла і панувала над долею людей найжорстокіша міжнародна каральна структура — папська інквізиція.

Як свідчить історія, римсько-католицька церква як потужна релігійна транснаціональна корпорація зайняла головне місце у феодальному суспільстві Західної Європи, що виконувала функцію ідеологічного інтегратора. Це була чітко ієрархічно централізованою системою на чолі з римською папою і прагнула до верховенства в «християнському» світі. Крім того, римсько-католицька церква від імені бога прагнула домогтися також «інтер-

націоналізації» своєї влади — пробитися на схід, хоча і зазнала в цьому поразки [4, с. 76].

У відповідь на диктат церкви почали з'являтися таємні товариства, які проголошували благородні вільні ідеї: свободу, рівність, братерство. Це, в свою чергу, розенкрейцери, масони, ілюмінати, які спочатку були створені з благородною метою, а саме: звільнення від посередництва церкви в спілкуванні з Богом, зменшення впливу отців церкви в політиці і економіці, просвіта, служіння народу. Усі ці організації на початку свого існування об'єднували впливових людей світу.

У цьому змісті необхідно зазначити і масонів, що створили Америку, її першу конституцію і декларацію прав людини. Майже усі перші президенти Америки були членами численних масонських організацій і мали таємні звання. Проте було багато різних відгалужень, лож і інших підрозділів, в яких змішувалися і народжувалися нові ідеології.

У сучасний період правової політики світу активність прихильників таємного світового уряду активізувалась. Наприклад, сучасні світові економічні форуми (зокрема в кінці січня 2018 року в м.Давосі, Швейцарія) та виникнення Більдерберзького клубу пов'язане із спробою еліт «олігархічного характеру» світового рівня якимсь чином стримати домагання США на керівництво усією світовою політикою.

З іншого боку, американські політики проявили ініціативу стосовно участі в Більдерберзькому клубі, оскільки сподівалися активніше і безпосередньо впливати на «можновладців» Європи. Реальними творцями Більдерберзького клубу стали американські спецслужби. У 1948 році за їх ініціативою виник Американський комітет Об'єднаної Європи, головою якого був У.Донован (колишній керівник Управління стратегічних служб), віце-головою — А.Даллес (директор ЦРУ).

Засідання клубу проходять у повній секретності, по особливих запрошеннях, дати їх скликання у пресі не оголошуються. Організацію нарад і безпеку учасників забезпечує та країна, на території якої збираються члени клубу. Кожна така зустріч, незважаючи на повну секретність, викликає значний інтерес світо-

вої громадськості. Проте, неможливо приховати приїзд в одне місце значної кількості відомих людей. серед яких — президенти, королі, принци, канцлери, прем'єр-міністри, послы, банкіри. Керівники найбільших корпорацій.

Кібербезпека у сучасних гібридних конфліктах

Як відомо, війни у ХХІ столітті набули гібридного характеру як локальні, інформаційно-пропагандистські, політико-правові, психологічні тощо. Особливість цих світових війн у тому, що вони не мають чітко позначеної лінії фронту і розпадаються на безліч локальних епізодів як керований хаос в ентропійному процесі. Складність полягає в тому, що настав момент істини переосмислення, де цивільні, а де військові. Для цього використовуються так звані невоєнні засоби: політичний тиск у вигляді спекулятивних маніпуляцій, інформаційні диверсії, фейк-повідомлення, дипломатична логіка «гри грою» тощо як інтелектуальний вияв світової спільноти.

Саме у такому розумінні Олександр Зінов'єв стверджував, що «колосальне зростання інтелектуальної могутності людства має незворотнім наслідком ще більше помутніння розуму. падіння загального інтелектуального рівня людства, тотального одуріння, що видається за колосальний процес пізнання, приведуть до страшних наслідків» [40, с. 322].

Україна офіційно отримала кібервійська. Група реагування на комп'ютерні загрози CERT — UA отримала законне визнання і права для захисту країни в кіберпросторі. Нова редакція закону про захист інформації, опублікована на сайті Верховної ради 17 травня 2014 року, присвоїла цій команді реагування на кіберзагрози в Україні офіційний статус у складі держспецзв'язку. Завдання новоспечених кібервійськ не змінилися, оскільки це захист сайтів держвідомств від кібератак. Розслідування кіберпригод і передача зібраних відомостей правоохоронних структур.

Перша комп'ютерна група реагування на надзвичайні ситуації з'явилася в листопаді 1988 року після того, як «черв'як» Моріса уразив комп'ютери DARPA. Назва CERT закріпилася історично, оскільки так називалася перша команда в університеті Карнегі-Меллон, яка боролася з цим злом. Українську команду

CERT — UA сформували на базі держспецзв'язку як спеціалізований структурний підрозділ у 2007 році.

Отже, сучасна правова політика людського капіталу виконує роль органу глобального управління, оскільки набуває чітко вираженого віртуального існування. Вважається, що світовий легітимний уряд повільно визріває природним шляхом. Передбачається, що сьогодні настав золотий час вільни креативних ідей з огляду науково світоглядної побудови правової держави, що корениться у смисловій оцінці динаміки соціальної правової держави. Все це диктується реальними потребами в пошуку нових смислотворчих орієнтирів життєвого світу.

Контрольні запитання:

1. Чи є лише воєнна безпека актуальною в антикорупційному праві?
2. Чому має бути інноваційний підхід у стратегії розвитку національної безпеки України?
3. Чому саме безпека особистості, держави та суспільства сприяє антикорупційній діяльності: розкрийте основні критерії?
4. Яка має бути сьогодні правове забезпечення фундаментальної філософії в міждисциплінарних дослідженнях?

Теми рефератів:

1. Кібербезпека в антикорупційному праві.
2. Аерофоторозвідка в антикорупційному праві.
3. Роль наноспутників в антикорупційному праві.

РОЗДІЛ 6. АНТИКОРУПЦІЙНЕ ПРАВО У СУЧАСНОМУ КІБЕРПРОСТОРІ

6.1. Воєнна безпека як нормативно-правове забезпечення людського капіталу у кіберпросторі

На сучасному етапі розвитку української держави формування злагодженої правової політики у сфері воєнної безпеки є одним із актуальних питань. Адже якнайшвидше зростання обороноздатності держави за рахунок створення сучасних, мобільних Збройних Сил України, Прикордонної служби, Національної гвардії, підрозділів МВС, добровольчих дружин тощо, що здатні забезпечити національні інтереси особи, держави та суспільства. При цьому, проблема сучасного стану України у кіберпросторі свідчить, що неможливо сформувати ефективну політику безпеки, якщо не проведений аналіз існуючих та потенційних загроз, а також не напрацьовані принципи взаємодії силових структур [82, с. 74–75].

З огляду на це саме відродження обороноздатності нашої країни та відновлення її суверенітету є сьогодні визначальним, особливо на тимчасово втрачених територіях Сходу України. У зв'язку з цим серед перших реформ новообрана Верховна Рада VIII скликання визначила реформу системи забезпечення національної безпеки і оборони [48]. Але за чотири роки гібридної війни на території Донбасу успіхів поки що не спостерігається, належного значення нормативно-правовому забезпеченню воєнної безпеки не надається, оскільки нормативно-правова база із зазначених питань застаріла в силу політико-етичних мотивів.

Тому є надія сподіватися на те, що незабаром новий закон «Про основи національної безпеки України» якісно змінить безпекоздатність нашої країни. Цьому має сприяти Воєнна доктрина, стратегічний оборонний бюлетень, стратегія національної безпеки України тощо. Саме така доктрина (вчення, теорія, концепція) закріплює основні цілі та завдання держави у сфері воєнної безпеки, оскільки необхідність пізнання її природи визначається формально-юридичними передумовами. Сьогодні завдяки полі-

тико-правовим рішенням змінено формат ведення військових дій на Сході України «АТО» на формат «Об'єднаних Сил України», а також набув чинності закон про реінтеграцію Донбасу і про Росію як «агресор». Проте, існують суперечності у поглядах вчених на поняття та систему джерел права, оскільки чітко не визначена класифікація джерел права у правовій системи України. На нашу думку, Воєнна доктрина є тематично-строковою доктриною, тому і її визначення може в залежності від пройдених державних етапів, епох. Це спостерігається і у змінах державної політики України у сфері оборони, починаючи з 1993 року, коли була прийнята перша редакція Воєнної доктрини незалежної України.

У свою чергу, в сучасних державно-політичних, воєнних умовах, коли Україна нарешті проголосила чіткий курс на євро-атлантичну інтеграцію і вступ до ЄС, коли існує загроза подальшого порушення територіальної цілісності держави. Воєнна доктрина у сучасному кіберпросторі повинна стати джерелом у військовій сфері, оскільки містить систему офіційних поглядів та положень щодо забезпечення воєнної безпеки держави, визначає напрями щодо створення інформаційної інфраструктури (штучного інтелекту у вигляді кібервійськ, безпілотних літальних об'єктів «дронів» тощо), підготовки держави та збройних сил до війни і форми її ведення.

Таким чином, однією з визначальних проблем у проведенні інноваційних реформ є прийняття нової Воєнної доктрини, що відповідає мудрості українського народу. Така доктрина повинна визначати, до яких війн слід готуватися, яким буде їх характер, якими методами їх проводити, які збройні сили потрібно створити і в якому напрямку їх слід розвивати для успішного ведення сучасної війни.

Для такого ефективного функціонування саме людський капітал потребує, крім соціально-правового забезпечення індивідуальних інвестицій свого власника у вигляді здобуття та підвищення рівня освіти, зміцнення здоров'я тощо; його входження в економічні відносини з метою суспільно-корисного використання та отримання ресурсів для воєнної безпеки в сучасному кіберпросторі.

6.2. Кібербезпека як космічна фрактальність у світовому процесі

На сучасному етапі розвитку правової держави освоєння космічного простору обумовлює необхідність комплексного вирішення складних правових, технічних, технологічних, економічних, організаційних питань. Одним із таких є актуальні питання кібербезпеки як фрактальності космічного об'єкта в міжнародному праві, що на міждисциплінарному рівні захищає особу, державу та суспільство від будь-яких загроз. Саме в результаті досягнень синергетики як неврівноваженості та нелінійності розвитку сучасного соціуму фрактальність є нерегулярною подібністю малих частин у якісній структурі космічної природи (атому, молекули, клітини). У цьому розумінні фрактальною є і природа людської особистості, її правової ідентичності, зокрема резонуючої людської «клітини» із Всесвітом. Такий фрактальний об'єкт може бути представлений у космічному праві з огляду ціннісної матриці як ідентичність, що становить постійний аерокосмічний моніторинг, переважно у спецпідрозділах силових структур.

Актуальним питанням, пов'язаним із міжнародним космічним правом присвячені праці таких видатних вітчизняних та зарубіжних вчених, як: Ю.Шемшученко, О.Пірадова, Ю.Колосов, В.Кузніцов, О.Зотова та інші. В той же час, питання щодо розуміння кібербезпеки як фрактальності космічного об'єкта потребує системного та детального дослідження через відсутність єдиного підходу до її усвідомлення, а й отже залишаються актуальними і потребують подальшого наукового дослідження.

В сучасному законодавстві України відсутнє визначення поняття «фрактальність космічного об'єкта», оскільки в Законі України «Про космічну діяльність» міститься лише дефініція поняття об'єктів космічної діяльності (прилади та обладнання). Відповідно до Закону є матеріальні предмети штучного походження, що проектуються, виготовляються та експлуатуються як у космічному просторі (космічний сегмент, космічна інфраструктура), так і на поверхні Землі (наземний сегмент, наземна інфраструктура) з метою дослідження та використання космічного простору (Закон України «Про космічну діяльність»).

Правовий зміст поняття «фрактальність космічного об'єкта»

В міжнародному космічному праві також немає єдиного підходу до визначення цього поняття, хоча термін «фрактал» доволі часто вживається серед наукової спільноти. Саме ця обставина, безперечно, актуалізує проблему визначення правового змісту поняття «космічна фрактальність».

Системного наукового обґрунтування стосовно терміну «космічна фрактальність» не було здійснено на міжнародно-правовому рівні, проте в певних наукових колах обговорюються ці питання. Серед таких спроб можна назвати міжнародну Конвенцію про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами (1971 р.) [54] та Конвенцію про реєстрацію об'єктів, що запускають у космічний простір (1974 р.), відповідно до яких під космічними фракталами варто розуміти ментально-ціннісні складові частини космічного об'єкта, а також засоби його доставки в космічний простір. Таким чином, вказані конвенції не дають повної відповіді стосовно визначення «космічна фрактальність». Таке визначення вироблено концепцією міжнародного космічного права і зводиться до того, що ментальні (ідеологічна свідомість, мова, правова культура) фрактали як феноменологія технічних пристроїв, створених людиною, призначені для «атомізованого» використання в космічному просторі, оскільки сама людина і є «небесним тілом», що фракталами мікро-макрокосмосу, створює штучні супутники Землі, автоматичні і пілотовані кораблі та станції, ракети-носії тощо. Передусім, Конвенція 1962 року про створення Європейської організації з розробки ракет-носіїв, у ст. 19 якої космічний об'єкт визначений як «апарат, призначений для виведення на орбіту супутника Землі або іншого небесного тіла, або для польоту по іншій траєкторії в космічному просторі» [66, с. 25]. В 1971 році на Всесвітній адміністративній конференції радіозв'язку космічний об'єкт був ототожнений з космічним кораблем і визначений як «створений людиною засіб пересування. Призначений для запуску за межі основної частини земної атмосфери» [51, с. 234].

У сучасних правових джерелах існують два основних підходи до визначення космічного об'єкта, основанийою фрактальною мен-

тальністю: функціональний і просторовий. Прихильники функціонального підходу звертають увагу на технічні характеристики космічних апаратів і на їх суттєві відмінності у цьому відношенні від повітряних суден, які використовують при польоті властивості повітря та ентропійних процесів у балістиці польоту. При цьому, на наш погляд, не враховуються в системі кібербезпеки належною мірою перспективи створення аерокосмічних об'єктів, здатних автономно злітати і підніматися в космос з поверхні землі та здійснювати посадку аналогічно повітряним судам.

Також варто визначати в методологічному аналізі кібербезпеки як космічної фрактальності просторовий підхід, що здійснює навігаційну діяльність відповідного космічного об'єкта.

З метою позначення осіб, які здійснюють космічні польоти і перебувають на борту космічних об'єктів або на небесних тілах, в угодах з міжнародного космічного права використовуються різні терміни: «космонавти», «екіпаж», «персонал», «представники», «особи на борту космічного об'єкта». Це, однак, не означає, що міжнародне космічне право встановлює відмінності у правовому режимі осіб, які здійснюють космічні польоти, в залежності від виконуваних ними функцій або будь-яких інших ознак. Незалежно від того, є такі особи військовими чи цивільними, управляють вони космічним кораблем, безпілотним літальним пристроєм у вигляді «дрона» або виконують науково-дослідницькі функції, а також незалежно від їх національної належності, усі вони, з точки зору міжнародного космічного права мають однаковий статус космонавтів. На відміну від положень морського і повітряного права, в яких визначається відмінність між екіпажем і пасажиром судна, в космічному праві такої відмінності на даний час не існує. Проте в майбутньому, за умов здійснення регулярних космічних подорожей прогнозовано, що може з'явитися необхідність у виробленні і встановленні особливого правового режиму пасажирів космічних кораблів.

Адже космічний пристрій, зокрема штучний супутник Землі, використання якого регулюється нормами національного права. лише за певних умов (запуску в космічний простір або спорудження відповідного об'єкта у ньому) стає об'єктом міжнародно-

го космічного права. Саме з моменту запуску космічного об'єкта або створення такого об'єкта в космічному просторі, включаючи небесні тіла, виникають пов'язані з ним міжнародно-правові відносини, які тривають до приземлення космічного об'єкта на території держави, яка його запустила, або згорання при входженні в щільні шари атмосфери [109, с. 201].

Згідно Конвенції 1975 року про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір, держави направляють на ім'я Генерального секретаря ООН інформацію не лише про запущені космічні об'єкти, а й про об'єкти, які, будучи виведеними на орбіти навколо Землі, більше не перебувають на цих орбітах. Надання такої інформації означає підтвердження факту припинення міжнародних правовідносин, пов'язаних з польотом конкретного космічного об'єкта.

Для застосування норм міжнародного космічного права важливе практичне значення має питання про те, чи відносяться до космічних об'єктів і тим самим чи підпадають під сферу дії Конвенції про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір 1975 року, а також інших міжнародних угод по космосу літальні технічні пристрої (апарати), які, будучи виведені на навколоземну орбіту і не здійснили повного витка (так званий частково орбітальний політ), повертаються на Землю. На думку окремих фахівців у галузі космічного права положення міжнародних угод по космосу поширюються лише на такі літальні технічні пристрої (апарати), які здійснили повний виток по навколоземній орбіті. Саме так цими фахівцями сприймається, зокрема, норма п. 1 ст. II Конвенції 1975 року, в якій міститься зобов'язання реєстрації космічного об'єкта, що запускається на орбіту «навколо Землі або далі в космічний простір». У цьому відношенні частково орбітальний політ порівнюється з суборбітальними польотами міжконтинентальних балістичних ракет (МБР), на які не поширюється дія положень Конвенції 1975 року про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір, а також інші міжнародні угоди по космосу.

У свою чергу, для такого порівняння, на наш погляд, як в юридичному, так і в технічному відношеннях немає достатніх

правових підстав, оскільки стосовно часткового орбітального польоту космічного об'єкта наявність на його борту ядерної зброї стало б порушенням положень Договору 1967 року про заборону розміщувати в космосі ядерну зброю.

Кіберубезпечення як нерозповсюдження зброї масового знищення космічним об'єктом

З огляду кіберубезпечення як нерозповсюдження зброї масового знищення фрактальність космічного об'єкта дозволяє здійснювати орбітальний політ згідно міжнародних угод по космосу. Це сьогодні викликає нагальну потребу в її актуалізації, оскільки в такому різновиді космічного об'єкту як міжконтинентальна балістична ракета основним видом зброї масового знищення є ядерна зброя. Така зброя основана на використанні енергії, що фрактально виділяється (розщеплюється) при ланцюгових реакціях ділення важких ядер відповідних ізотопів урану і плутонію або при термоядерних реакціях синтезу легких ядер ізотопів водороду (дейтерію тритію) в більш важкі, наприклад ядра ізотопів гелія.

В цьому контексті правове рішення України остаточно побутися ядерної зброї пов'язувалось із принциповістю положень про без'ядерний статус та миролюбивне спрямування зовнішньої політики держави в галузі космосу було зафіксовано на той час у таких основоположних документах, як Декларація про державний суверенітет, Акт про незалежність України, «Основні напрями зовнішньої політики».

Крім того, варто зосередити увагу, що у конвенції 1975 року про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір слідом за Договором 1967 року про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (ст. VII і VIII) та Конвенцією 1972 року про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами (ст. 1). міститься положення про космічні об'єкти та їх «конструктивні елементи».

У розумінні «конструктивні елементи» космічного об'єкта в міжнародно-правових угодах по космосу необхідно зазначити телеметричну апаратуру як аерокосмічний зв'язок, енергетичне живлення, а також інше електронне обладнання для ефективного

функціонування означеного об'єкта. Разом із тим, у Конвенції 1975 року, так само як і в Конвенції 1972 року, до змісту поняття космічного об'єкта включено «засіб його доставки і його частини».

За умов створення Міжнародної космічної станції перед державами-учасниками постала дилема: вважати міжнародну космічну станцію космічним об'єктом, а її складові «конструктивними елементами» цього об'єкта або розглядати її як сукупність різних космічних об'єктів, що підлягають окремій реєстрації. Питання було розв'язане в Угоді про міжнародну космічну станцію. Підписаній у Вашингтоні 29 січня 1998 року урядом Канади, урядами 11 держав — членів Європейського космічного агентства, урядами Японії, Росії та США [42, с. 23]. Згідно зі ст. 5 цієї Угоди кожен партнер «реєструє в якості космічних об'єктів належні їм орбітальні елементи...».

Фрактально виражені питання гуманності про «конструктивні елементи» космічних об'єктів або частини засобів їх доставки безпосередньо пов'язане з проблемою визначення юридичної природи так званого космічного сміття. Сьогодні в спеціальній літературі існує два підходи в цьому питанні, оскільки одні автори вважають, що таке сміття повинно класифікуватись як космічний об'єкт або його частина. Адже космічний об'єкт, який вийшов із ладу або з-під контролю, а також розпався в результаті вибуху на уламки, не повинен розглядатися в якості космічного об'єкта або його частин. Тому будь-які збитки, завдані таким космічним сміттям, виявляться поза сферою дії Конвенції 1972 року про міжнародну відповідальність за шкоду, заподіяну космічним об'єктом.

При цьому, на думку значної кількості правознавців (С.Горюхов, Б.Ченг, Е.Жукова) космічне сміття повинно охоплюватися поняттям космічних об'єктів та їх частин.

Визначення правових режимів фрактальної діяльності космічних об'єктів

В системі міжнародного космічного права питання щодо визначення змісту поняття «космічне право» є дискусійним за змістом. Тому необхідно підкреслити, що у ході обговорення цього питання в науково-технічному підрозділі Комітету ООН по космосу в 1997 році було запропоновано визначення поняття косміч-

не сміття. У цьому зв'язку основна увага акцентувалась на не функціонуючі штучні космічні об'єкти, включаючи їх фрагменти і частини, нездатні відновити свою діяльність. А також про те, що можливість здійснити ідентифікацію його власника не має бути принциповою [51, с.74].

Також викликало дискусію про правову природу щодо появи транспортних космічних апаратів багаторазового використання типу «Спейс Шатл», оскільки квітенсенцією результатів цієї дискусії стала узгоджена позиція з означених питань. Однак, на погляд окремих правових дослідників, при входженні в щільні шари атмосфери космічні човники повинні розглядатися в якості повітряних літальних апаратів, оскільки на цьому етапі польоту використовується реакція повітря. З метою недопущення розбіжностей у даному питанні, керівництво Національного аерокосмічного агентства США (НАСА) виступило з офіційним роз'ясненням, що спуск з космічної орбіти на Землю «Спейс Шаттл» суттєво нічим не відрізняється від спуску звичайного космічного корабля і в цьому відношенні «Спейс Шатл» на всіх етапах польоту повинен розглядатися в якості космічного об'єкта. Відповідно, правовий режим даного об'єкта під час спуску і посадки визначається нормами міжнародного космічного права.

Класифікація космічних об'єктів

За означених обставин космічні об'єкти можна класифікувати за різними критеріальними напрямками. Це залежить від наявності чи відсутності екіпажу, що поділяють космічні об'єкти на дві основні групи: автоматичні і пілотовані. За територіальним виміром як місцем діяльності такі космічні об'єкти поділяються на навколоземні орбітальні та міжпланетні. У чинному міжнародному космічному праві, на відміну від міжнародного повітряного або морського права, космічні об'єкти військового призначення не виокремлюються в особливу правову категорію. У цьому виявляється специфічна особливість міжнародного космічного права порівняно з міжнародним морським і повітряним правом. У якому, відповідно, військові кораблі і військові літаки користуються особливим правовим режимом, відмінним від торгових судів і цивільної авіації.

У цьому відношенні не викликає сумнівів, що найбільш прозоро розмежування автоматичних («дронів») і пілотованих космічних об'єктів, на наш погляд, проведено в Угоді 1968 року про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір. Особливістю пілотованих космічних об'єктів є ментальна специфіка їх міжнародно-правового статусу залежно від цільового призначення і місця діяльності. Тому уявляється можливим розрізняти три різновиди таких об'єктів: космічні кораблі, заселені орбітальні станції, заселені станції на небесних тілах.

Правове становлення жінки у космічній галузі як фактально-забезпечення кібербезпеки

Сучасний розвиток космонавтики спонукає до рішучих дій гендерно-правові аспекти, оскільки сучасна жінка не може стояти осторонь глобальних проблем людства та світового розвитку правової думки. Тому сьогодні не виникає жодних зайвих питань чи емоцій, коли зустрічається жінка-підприємець, жінка-науковець чи жінка-космонавт.

В історії розвитку дослідження космічного простору можна умовно виділити чотири етапи вирішення фактально-правових проблем виходу в космічний простір, здійснення польоту людини в Космос, надання правової можливості довготривалого космічного польоту, вихід людини у відкритий Космос. Проте сьогодні можна виділити ще один етап — правове становлення жінки у космічній галузі як фактально-забезпечення кібербезпеки. Цей етап можна характеризувати тривалістю та неоднорідністю. На перших порах «жінка як концепція для космічних досліджень не існувала» [49, с. 33]. Проте з часом прийнято правове рішення щодо проведення психологічного експерименту зі змішаним екіпажем «Замкнутий простір».

В ході експерименту було встановлено підвищення конфліктності, в результаті чого екіпажі змішаного типу були визнані не перспективними. Першим правовим проривом можна вважати політ першої жінки-космонавта, яка пройшла повний курс підготовки для польотів на кораблях типу «Восток», Валентини Володимирівни Терешкової. 16–19 червня 1963 року на космічному

кораблі «Восток-6» з тривалістю польоту 2 доби 22 години та 50 хвилин [49, с. 37]. Оскільки вона перенесла політ досить важко, і це, мабуть, стало однією з причин того, що наступний політ жінки в Космос відбувся лише через 19 років.

За таких умов багаторазово наголошувалося на неспроможності та ірраціональній обтяжувальності жінки на тлі складних екстремальних умов космічного польоту, на що заперечували жінки-космонавти. Аналізуючи причини провалу експерименту «Замкнутий простір» було виявлено, що конфліктність на борту імітованого космічного судна виникла в силу належної кваліфікації жінки, що певною мірою «зачіпала чоловічу гідність командира екіпажу» [49, с. 48].

Таким чином, сьогодні в космічній галузі були відкриті нові можливості, технології, горизонти, зокрема в США вже 25 відсотків астронавтів становлять жінки. Саме на сучасному етапі розвитку космонавтики можна озвучувати три фрактально виражені види космічних об'єктів: пілотовані кораблі, заселені орбітальні станції, заселені станції на небесних тілах. До конструктивних елементів космічних об'єктів варто віднести такі важливі пристрої як: медично-телеметричні, що дозволяють якісно контролювати стан серцево-судинної системи космонавтів у процесі довготривалих космічних польотів. При цьому необхідно вважати космічними об'єктами поруч із неземними об'єктами інфраструктури також і об'єкти наземної інфраструктури як одне ціле в теорії фрактальності. Саме така фрактальність космічного об'єкта, виходячи із гуманних намірів природознавства, є кіберубезпеченням у системі міжнародного права.

6.3. Дипломатія як шляхетний образ освіти та науки

У сучасну добу глобалізаційних змін актуальними постають питання освіти, науки та виховання підростаючого покоління. Саме ці інтелектуальні сфери життєвого світу відповідають сучасним вимогам часу. Масова комп'ютеризація, впровадження і розвиток новітніх інформаційних технологій призвели до прориву у сферах освіти, бізнесу, промислового виробництва, наукових досліджень. Інформація перетворилася на глобальне невичерпне

джерело знань, що вступило в нову епоху розвитку цивілізації — епоху інтенсивного освоєння кіберпростору, обумовленого технічним прогресом. Тому, в силу модерного інформаційного «буму» розібратися і якісно переосмислити сутність, структуру та механізм кібербезпеки є запорукою мудрості для окремої особи, держави та суспільства в системі інформаційних знань. Для цього і сьогодні має слугувати дипломатія як *феноменальна матриця мудрості*. Стратегічна проблема переходу шляхетного розвитку полягає не лише в збалансуванні екологічних, соціальних, правових та економічних вимог, але й в побудові нової системи *духовного капіталу мудрості* на підставі морально-інтелектуальних і соціально-етичних цінностей. Все це передбачає перетворення суспільства знань в якісно новий поворотний етап, характерний для постсучасності. Саме на цьому етапі як прорив у небайдуже майбутнє і формується нова Людина ХХІ століття, в якому дипломатична логіка гри має нагальне значення.

Не випадково сучасна наука поступово відходить від лінійних моноказуальних теорій, які пояснюють складні явища якоюсь однією (економічною, правовою, політичною, психологічною тощо) причиною, до комплексних побудов, в самій природі яких закладена можливість варіацій і різних типів розвитку. Тому на тлі прискіпливих досліджень окремих проблем і деталей здійснюється спроба концептуально пов'язати інтелектуальний масив почасти розрізнених знань в єдине ціле. Таке становлення сучасної наукової картини світу поступово постає як форма синтезу напрацювань багаточисельних дисциплін і розгортається в кіберпросторі, в якому дипломатичне поле проекту глобального (універсального) еволюціонізму є цілісним виявом гуманно творчих креативних ідей. «Пізнання світу як світу цілісного зазначає один із керівників французького Центру трансдисциплінарних досліджень Е. Морен, — стає...інтелектуальною і життєвою необхідністю...» [5, с. 45].

На наш погляд, потреба в цілісності знань, їх синтезі детермінована дипломатичною логікою, що потребує виважених та поміркованих політико-правових рішень. Зокрема, це стосується мовного закону в Україні, що має чітке поширення на національні меншини в режимі із загостренням. За цих обставин на постдисциплінарному

етапі розвитку знань відоме нам протистояння «класичне — некласичне», природничо-наукове — гуманітарне» втрачає свою непримирненість і рухається у спільному напрямку до постнекласики, сутнісною ідеєю якої є приборкання невторимної диверсифікації знань, розщеплення людини і повернення до засад універсальної освіти та розвитку холистичного мислення в кіберпросторі.

Проте, виховна система школи далеко не завжди в цій конкуренції перемагає, оскільки метою виховної системи має стати гармонійне поєднання виховних ресурсів навчального процесу та позитиву навколишнього середовища на основі власного досвіду вихованців як покоління Інтернету з метою формування у них сталого відношення до загальнолюдських цінностей. Але головною умовою при цьому має бути не прагнення будь-якою ціною (планування, облік, контроль тощо) пристосувати людину в кіберпросторі, зробити «клієнтом-споживачем», а розкрити її творчі сутнісні сили та зберегти і примножити індивідуальність вихованця як автономію особистості. Тому ми підсвідомо чекаємо зустріти Людину на основі її смислотворчого імперативу — бути дипломатом-мудрецем. Адже майбутнє належить інтелектуалам, які зуміють вмонтуватися в більш могутні, надособистісні системи штучного розуму, але при цьому зберігаючи свою автентичність, самотність.

6.4. Постфілософія як ентропійний вимір у міждисциплінарних дослідженнях: час, простір, розвиток

На сучасному етапі глобалізаційних змін та розвитку людської цивілізації стрімко зростає і наука, яка відрізняється всебічністю форм і методів пізнання світу. Як правило, об'єкти сучасної науки характеризуються системністю, комплексністю, а також нечіткістю власних меж. При цьому, дослідник не замикає межі об'єкта відповідного дослідження, а, навпаки, фокусує феноменальну свідомість в орбіту дослідження все більш широкого контексту. В силу цього, саме така наукова робота повинна мати методологічні конструкти інноваційного характеру в системі ентропії як теорії випадкових функцій (самовизначення, нелінійності, хаосу тощо). Тому і виникла природна необхідність поєднувати

ти неймовірно потужний темп розвитку науки з етичними цінностями, оскільки в протилежному випадку відбудеться подальша розбалансованість світу людського життя і світу культури субстанційно природних речей як системного погляду на життєвий світ. Ні одна наукова, соціальна або технічна проблема не здатна маргінально (ізолювано, штучно) відкрити добродісні горизонти життєвого світу. Для цього потрібен їх *фундаментальний взаємозв'язок як гармонійна єдність Цілого в Суцільних Речах, що соціокультурно обумовлює міждисциплінарні дослідження*.

З огляду на це сьогодні нейробіологію можна ув'язати з людськими цінностями, які крім біологічних структур людського мозку беруть активну участь в її кіберобезпеченні. Саме космічна фрактальність є модальністю мікрокосму та макрокосму людини. В якості прикладу можна привести бесіду французького нейробіолога Ж. П. Шанж'є з П. Рікером. [2, с. 36].

Це є початком довготривалого фундаментального шляху постфілософії як пошуку нейробіологічного знання істини в соціальних реаліях, а саме: ціннісно-сміслових орієнтирів у життєвому світі. Саме така активізація різних ділянок мозку в її «неореному полі» розширює новий епістемологічний простір (територію, сектор, сегмент). Тому сьогодні тема складності перестала бути прерогативою природничо-наукових та соціальних досліджень складних, аутопоетичних систем [14, с. 21]. Під новою «дослідницькою парасолькою» з'являється можливість зрощення принципово нових концептів як вияв прозорості, інформопластичності, геніальної простоти тощо.

Ще з античних часів Аристотель говорив, що людина не просто потребує життя, оскільки життя людину цікавить як місце для її цінностей. Адже з філософії як пошуку істини і розпочалася дійсна інтелектуальна історія демократизації суспільства у Стародавній Греції. Хто як не філософи не за формальними регаліями, а за велінням розуму серця здатні системно обґрунтувати тісний зв'язок між свободою і культурою у сучасному цивілізаційному поступі? Ось чому саме сьогодні філософія і філософи дуже потрібні суспільству, виходячи із наявного буття та здійснюючи прорив у майбутнє, оскільки законний капітал мудрості такої

постфілософії на тлі сучасних докорінних світових змін та зрушень надає людині інтелектуально-духовну перспективу як всебічність людського існування. Саме така людина рано чи пізно, проходячи через повсякденні циклічні хвилі побуту, звертається до життєвого смислу буття, чим і проявляє ознаки народної та академічної мудрості.

Проте, сьогодні дедалі більше виявляється людський суцільний розрив, що пронизує інформаційно-технологічну цивілізацію як відшарування та ізолювання науки та техніки від гуманістичних зв'язків та намірів як субстанційного духу доброчемності, достовірності, добромисності в синонімічному її ряді.

Таким чином, ми маємо виборювати свої власні ціннісно-сміслові пріоритети як дух сивої давнини (законний капітал мудрості). Для цього потрібно всебічно розробляти фундаментальні критерії життєвого світу на підставі якості переосмислення тієї чи іншої філософії в єдиній, автономній, скоординованій системі природничо-наукових, релігійних, технічних, соціогуманітарних знань. Саме такий *законний капітал мудрості особи, держави та суспільства як пошук панацеї є сучасно новим поворотним етапом у небайдуже майбутнє.*

Контрольні запитання:

1. Обґрунтуйте необхідність паливно-енергетичного комплексу як прерогативи в ідьяльності органів СБ, Прикордонної Служби та Прокуратури України.
2. Розкрийте інвестиційні ризики в антикорупційному праві.
3. На скільки сьогодні є ефективною валютна політика Національного Банку України?
4. Чи повинна бути Рахункова Палата вищим спеціолізованим органом фінансового контролю?

Теми рефератів:

1. Роль та значення спеціалізованої антикорупційної прокуратури у розбудові правової держави.
2. Національне агентство з питань запобігання корупції: витоки, розвиток та перспективи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Behrens W., Hawranek P.M. *Poradnik przygotowania...*, s. 57.
2. Changeux J.-P. *Ce qui nous fait penser* / J.-P.Changeux, P.Ricoeur. — Paris. O.Jacob, 1998. — 302 p.
3. *Coorruption, Inequality, and the Rule of Law : The Building Pocket Makes the Easy Life* / By Eric M. Uslander. — Cambridge University Press, 2008. — 360 p.
4. Debre R. *Describe : Genesedupolitige*. — P., 1980. — 97 p.
5. Morin E. *Les sept savoirs necessaries a l'education du future*. Paris : UNE CO, 1999.
6. *World Investment Report 2013 : Global Value Chains:Investment and Trade Development* [Електронний ресурс]. — 2014. — Режим доступу до ресурсу : <http://unctad.org>.
7. Августин Блаженный. *О граде Божием* : В 4 т. — М. : Наука, 1994. — С. 115–121.
8. Агарков М.М. *Основы банковского права : учение о ценных бумагах* / М.М.Агарков. — М., 1994 — 277 с.
9. Анісімов Г.М., Касинок В.І. *Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : навч. посібник* / Г.М.Анісімов, Ю.П.Дзюба, В.І.Касинок та ін. ; за ред. М.І.Панова. — Х. : Право, 2011. — 184 с.
10. Антонюк А.О. *Основы захисту інформації в автоматизованих системах*. — К. : ВД «КМ Академія», 2003. — 243 с.
11. Баранівський В.Ф. *Проблеми духовної безпеки українського суспільства*. — К. : Видавництво ПП Ульянич В.І., 2009. — 160 с.
12. Барлоу Дж. *Экономика сознания в глобальной Сети* [Електронний ресурс] / Дж.Барлоу. — Заголовки з екрана.
13. Битяк Ю.П. *Державна служба в Україні : проблеми становлення, розвитку та функціонування* : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Битяк Юрій Прокопович. — Х., 2006. — С. 196.
14. Богатая Л.Н. *Гуманитарная сложность в контексте ближайших категориальных понятий* / Л.Н.Богатая // Научный вестник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Історія, Філософія. Політологія. — Вип. 10. — 2015. — 135 с.

15. Борисова Е.А. Теоретические проблемы проверки судебных актов в российском гражданском. Арбитражном процессах : дис... д-ра юрид. наук / Борисова Е.А. — М., 2005. — С. 7–9.
16. Буйвол Б.А. Социальный контроль и его воздействие на поведение людей : автореф... канд. юрид. наук. — Киев, 1973. — С. 3.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. — К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. — 569 с.
18. Виконавча влада та адміністративне право / За заг. ред. В.Б.Авер'янова. — К. : Ін-юре. 2002. — 668 с.
19. Віхтюк А.В. Методологія аналізу ризиків у сфері охорони державного кордону // Науково-практичний альманах «Науковий вісник Державної прикордонної служби України». — Хм. : Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України. 2007. — № 4. — С. 13–18.
20. Волянюк Н. Рефлексивність як детермінанта суб'єктності тренера-викладача / Н.Волянюк // Соціальна психологія. — 2005. — № 2 (10). — С. 114–127.
21. Воронкова О.М. Міжнародний досвід оцінювання ефективності податкового адміністрування та його значення для України // Наука й Економіка. — 2011. — № 3 (23). — С. 12–18.
22. Голосніченко І.П., Коліушко І.Б., Куйбіда Р.О. Проблеми вдосконалення адміністративного законодавства // Адміністративна реформа для людини (науково-практичний нарис) / За заг. ред. І.Б.Котушка. — К. : Факт, 2001. — С. 57–64.
23. Гопоненко Л.В. Законність в діяльності органів державної податкової служби України (адміністративно-правовий аспект) : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Гапоненко Людмила Віталівна. — Ірпінь, 2010. — С. 107–108.
24. Господарче судочинство в Україні : Суд. практика. Захист прав інтелектуальної власності / упоряд. : В.С.Москаленко (кер.) та ін. ; відп. ред. Д.М.Притика. — К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. — 904 с.;
25. Грачев Г.В. Манипулирование личностью : организация, способы и технологии информационно-психологического воз-

- действия. Изд. второе, испр. и доп. / Грачев Г.В., Мельник И.К. — М. : Алгоритм, 2002. — 288 с.
26. Гуссерль Э. Феноменология внутреннего сознания времени // Собр. соч. — М. : Прогресс — Т. 1. — 1994. — 524 с.
27. Державне управління в Україні : навчальний посібник / за заг. ред. Н.Р.Нижник, В.М.Олуйка. — Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2002. — 352 с.
28. Додин Е.В. Административная ответственность в свете Конституции Украины // Юридический вестник. — 1997. — № 3. — С. 71–75.
29. Доненко В.В., Колпаков В.К. Керування транспортом у стані сп'яніння : адміністративно-делікатні проблеми. — Д. 2003.
30. Дробот Ж.А. Правове регулювання пенсійного страхування у разі втрати годувальника : дис... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Дробот Жанна Анатоліївна. — Одеса, 2010. — 418 с.
31. Европейская конвенция об обустройстве и предпринимательстве от 13 декабря 1955 г. / Международная организация по миграции // Сборник международных правовых документов, регулирующих вопросы миграции. — М., 1994 г.
32. Загородній Ю.І. Політична соціалізація студентської молоді в Україні : досвід, тенденції, проблеми / Загородній Ю.І., Курило В.С., Савченко С.В. — К. : Генеза, 2004. — 144 с.
33. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ.
34. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20.05.1999 р. № 679 — XIV (зі змінами та доповненнями).
35. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] — режим доступу www.golos.com.ua/Article.aspx?id=345592.
36. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради. — 1992. — № 48. — 650 с.
37. Закон України про службу в органах місцевого самоврядування // www.rada.gov.ua.
38. Законодавча діяльність : Словник термінів і понять / За ред. акад. В.М.Литвина. — К. : Парламентське вид-во, 2004. — 344 с.
39. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г.Здравомыслов. — М. : Политиздат, 1986. — 223 с.

40. Зиновьев А.А. Фактор понимания / А.А.Зиновьев. — М. : Агентство «Социальный проект», 2011. — 517 с.
41. Злочинність в Україні : статистичний збірник / відп. за вип. І.Калачова. — К. : Держ. Комітет статистики України, 2001. — 278 с.
42. Зотова О.В. Правовой режим космического пространства как важный элемент поддержки международного мира и безопасности / О.В.Зотова, Ю.М.Колосов // Московский журнал международного права. — 2011. — № 2.
43. Кант И. Критика практического разума // Сочинения : в 6-ти т. — СПб., 1995. — Т. 1. — 1995. — 470 с.
44. Карманов Є.В. Банківські договори : договори в іноземній валюті / Є.В.Карманов. — Х., 2004 — 301 с.
45. Касьянов Д.В. Наука на варті екобезпечного розвитку людства / Д.В.Касьянов // Гілея : науковий вісник : зб. наук. праць. — К., 2012. — Вип. 60 (5). — С. 362.
46. Кім Ю.Г. Формування системи фінансової безпеки транспортно-експедиційного підприємства : монографія / Ю.Г.Кім. — К. : Дорадо-Друк, 2007. — 140 с.
47. Кістяківський Б. Держава і особистість. Вибране. К. — 1996. — 328 с.
48. Коаліційна угода ВР України VIII скликання від 21.11.2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://search.ligaza.com.ua/1doc2nsf/link1/23590.html>.
49. Когденко А.Р. Жінка у космосі. Актуальні проблеми експериментальної медицини. IV науково-практична конференція 27–28 травня 2002 року. — Київ. — 81 с.
50. Колеман Дж. Комитет 300. Тайны мирового правительства / Дж.Колеман. — М. : ИД «Витязь», 2005. — 320 с.
51. Колосов Ю.М. Международное космическое право / Ю.М.Колосов, В.И.Кузнецов : учебник «Международное право» (гл. XIII). — М. : 1998. — 364 с.
52. Колпаков В.К. Адміністративне право України : підручник. — К. : Юрінком Інтер. 1999. — 736 с.
53. Компьютерная стеганография. Теория и практика. — М. : МК-Пресс, 2006. — 288 с.

54. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами. Електронний ресурс. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/502/96>.
55. Конституція України : від 28 червня 1996 р. № 254 к / 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
56. Концепція соціального контролю в сучасній теоретико-правовій науці / В.М.Пальченкова // Юридична наука. — 2015 — № 8 — С. 7–14 — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2015_8_3.
57. Костюченко О.А. Банківське право: Банківська система. Національний банк. Комерційні банки. Кредитування. Ринок цінних паперів. Інститут банківської таємниці : навч. посіб. / О.А.Костюченко — [2-ге вид.]. — К. : А.С.К. — 2001. — 421 с.
58. Красноборов О.В. Кадрове забезпечення діяльності Державної судової адміністрації України / О.В.Красноборов // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — 2008. — № 42. — С. 183.
59. Кротюк В.Л. Правові аспекти банківської таємниці. Банківське право України / В.Л.Кротюк ; за ред. А.О.Селіванова. — К., 2000. — 442 с.
60. Лебон Г. Психология народов и масс. Санкт-Петербург. Изд-во «Макет», 1995. — С. 167–175.
61. Литвин І.С., Прусько О.П. Про значення економіко-математичного моделювання сучасних систем електронних грошей // Вісник ТАНГ, 2003. — № 13. — С. 34–40.
62. Литвиненко О.В. Інформаційний істеблішмент України у контексті національної безпеки. Стратегічна панорама. Науково-практичний журнал. — К. : РНБОУ, 2002. — С. 172–177.
63. Лісовський П.М. Інтелектуалознавство. Навч. посібник / П.М.Лісовський. — К. : Кондор — Вид-во, 2017. — 214 с.
64. Маматова Т. Трактуювання поняття «державний контроль» у сучасному законодавстві України та його уточнення / Т.Маматова // Вісник державної служби України. — 2004. — № 1. — С. 23–26.
65. Матюхіна Н.П. Управління персоналом органів внутрішніх справ України (теоретичні та прикладні аспекти) / За заг. ред.

- д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О.М. : монографія. — Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. — С. 10–11.
66. Международное космическое право / під ред. Пирадова О.С. — М. — 1997. — 200 с.
67. Мендельброт Б. Фрактальная геометрия природы. — М. : Мысль, 2002. — 126 с.
68. Мировое государство как будущее международного сообщества : монографія. — М. : Проспект, 2013. — 248 с.
69. Міграційна політика Європейського союзу : виклики та уроки для України / О.А.Малиновська. — К. : НІСД, 2014. — 48 с.
70. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію. Упорядн. М.І.Камлик, Є.В.Невмержицький, Л.М.Частка, А.О.Мірошник. За ред. Романюка Б.В., Камлика М.І. — К. : Шкляр, 1999.
71. Нікітішин А.О. Адміністрування податків в умовах фінансово-економічної кризи [Текст] / А.О.Нікітішин // Фінанси України. — 2010. — № 1. — С. 38–45.
72. Общая теория права и государства : ученик / под. ред. В.В.Лазарева. — М. : Юрист, 2000. — 520 с.
73. Ожегов С.И. Словарь русского языка. — М. : Наука, 1991. — С. 846.
74. Островская Э. Риск инвестиционных проектов. Пер. с польского. М. : ЗАО «Издательство» Экономика», 2004. — 269 с.
75. Отец интернета» предложил принять сетевую конституцию [Електронний ресурс]. — режим доступу : <http://toneto.net/news/tehnologii/otets-intemeta-predlogil-prinyat-setevuyu-konstitutsiyu>. — Заголовок з екрана.
76. Павлова Е.Д. Скрытое воздействие средств массовой информации на массовое сознание как социально-философская проблема. — М. : Наука, 2004. — 154 с.
77. Павлова Ю.В. Правовая энтропия : дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Ю.В.Павлова. — Владимир, 2004. — 173 с.
78. Парсонс Т. Понятие общества : компоненты и их взаимоотношения // Thesis. — М. : Мысль, 1993. — № 1. — Вып. 2. — С. 103–118.
79. Пилипенко А. А. Правові та організаційні засади формування

80. Пилипишин В.П. Поняття та основні риси державного управління // Юридична наука і практика. — 2011. — № 2. — С. 10–14.
81. Платон. Государство // Сочинения : в 4-х т. — М. : Мысль, — Т. 3. — 1994. — С. 206–230.
82. Погібко О. Концептуальні засади нової воєнної доктрини України / О.Погібко // Юридичний вісник. — 2013. — № 3. — С. 72–81.
83. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. — К. : ІВЦ ДПА України, 2010. — 336 с. — (офіційне видання).
84. Подольская Т.А. Дополнительное образование государственных служащих : проблемы и пути их решения // Право и образование. — 2005. — № 3. — С. 71–76.
85. Політологія : підручник / І.С.Дзюбка, К.М.Левківський, В.П.Андрущенко та інші ; за заг. ред. І.С.Дзюбка, К.М.Левківського. — 2-е вид., випр. і допов. — К. : Вища школа, 2001. — 415 с.
86. Постанова Правління Національного банку України. Положення «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківським операціями» : НБУ; від 25 січня 2012 р. № 23 [Електронний ресурс] — режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
87. Про загальний режим акцизних зборів : директива Ради 2008/118 від 16 грудня 2008 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.minjust.gov.ua.
88. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів. Президент України, Положення від 08.04.2011 № 440/2011 Поточна редакція від 28.02.2013 : Електронний ресурс. — режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/440/2011>.
89. Про телебачення і радіомовлення : Закон України : від 16 квітня 1991 р. № 959-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 29. — Ст. 377.
90. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI // Відомості Верховної ради України. — 2011. — № 38. — ст. 385.

91. Пчелін В.Б. Поняття та сутність кадрів у системі кадрового забезпечення адміністративного судочинства України / В.Б.Пчелін // Право і суспільство. — 2016. — № 4. — С. 129.
92. Рудницький В.С. Внутрішній аудит : методологія, організація : [монографія] / В.С.Рудницький. — Тернопіль : Економічна думка, 2000. — 105 с.
93. Самойленко О.А. Особливості розслідування викрадень майна, вчинених з використанням комп'ютерних технологій : моногр. — К. : КНТ, 2009. — 328 с.
94. Словник синонімів української мови : в 2 т. / А.А.Бурячок, Г.М.Гнатюк, С.І.Головащук та інші. — К. : Наук. думка, 2001. — 1026 с.
95. Совершенно секретно : документы и материалы. — М. : Мысль, 1967. — С. 395–462.
96. Советский энциклопедический словарь. — М. : Сов. Энциклопедия, 1989. — 1263 с.
97. Соколовська А.М. Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду / [А.М.Соколовська, Т.І.Єфіменко, І.О.Луніна та ін.]. — К. : 2006. — С. 237.
98. Соловьев В.С. Оправдание добра. Нравственная философия / Собрание починений : в 2-х т. — М. : Мысль. — Т. 1. — 1988. — 404 с.
99. Социологический энциклопедический словарь. На русском, английском, немецком, французском и чешском языках. Редактор-координатор. — академик РАН Г.В.Осипов. — М. : Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА — ИНФРА — М), 2000. — 140 с.
100. Теория и методы в социальных науках / Под ред. С.Ларсена. — М. : МГУ, 2004. — 288 с.
101. Терещенко О.О. Нові підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників — юридичних осіб [текст] / О.О.Терещенко // Вісник НБУ. — Січень 2012. — С. 26–30.
102. Тернер Дж. Социальное влияние. Пер. с англ. — СПб, 2003. — 256 с.
103. Тернер Дж. Структура социологической теории. — М. : Прогресс, 1995. — С. 58–102.

- 104.Хорошко В.А., Чекатков А.А. Методы и средства защиты информации. — К. : Юниор, 2003. — 504 с.
- 105.Чічкань М.В. Правове регулювання соціального захисту інвалідів в Україні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Чічкань Марія Валеріївна. — Х., 2009. — 420 с.
- 106.Швець Н.Р. Удосконалення систем управління банківськими ризиками у світлі посилення глобалізаційних і кризових явищ у світі / Н.Р.Швець // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2012. — № 1. — С. 433–445.
- 107.Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. — М. : Мысль, 2002. — С. 206–216.
- 108.Щербатых Ю. Искусство обмана. — М. : ЭКСМО-Пресс, 1998. — 560 с.
- 109.Щорічник Комісії міжнародного права ООН. — 1973. — Т. 2. — С. 201.
- 110.Юдина Т.Н. Социология миграции : Учебное пособие для вузов / Т.Н.Юдина. — М : Академический Проект, 2006. — 272 с.
- 111.Ярошенко І.С. Організаційно-правові форми соціального захисту людини і громадянина в Україні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 // Ярошенко Ірина Станіславівна. — К., 2006. — 408 с.

ДОДАТКИ

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 4 вересня 2013 р. № 706

Київ

Питання запобігання та виявлення корупції

Із змінами і доповненнями, внесеними
постановами Кабінету Міністрів України

від 17 липня 2014 року N 295,

від 29 квітня 2015 року N 265,

від 14 травня 2015 року N 301

(зміни, внесені пунктом 10 (у частині визнання таким, що втратив чинність, пункт 8 змін)

переліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 2015 року N 301,

набирають чинність з 1 вересня 2016 року),

від 22 липня 2016 року N 465,

від 27 липня 2016 року N 477,

від 16 листопада 2016 року N 839

З метою підвищення ефективності здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити Типове положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції, що додається.

2. Внести до постанов Кабінету Міністрів України зміни, що додаються.

3. Керівникам міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим, керівникам органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, головам обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій з урахуванням вимог затвердженого цією постановою Типового положення:

утворити (визначити) та забезпечити функціонування підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у межах загальної чисельності працівників апаратів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, апарату Ради міністрів Автономної Республіки Крим, апаратів органів виконавчої влади Автономної Республіки

Крим, апаратів обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій;

забезпечити утворення (визначення) та функціонування підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції на підприємствах, в установах та організаціях, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим.

4. Рекомендувати органам місцевого самоврядування утворити (визначити) та забезпечити функціонування підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції в органах місцевого самоврядування, а також на підприємствах, в установах та організаціях, що перебувають у комунальній власності.

5. Визнати такими, що втратили чинність:

пункти 1 і 3 постанови Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2009 р. № 1422 «Питання запобігання та виявлення корупції в органах виконавчої влади» (Офіційний вісник України, 2010 р., № 1, ст. 14);

пункт 13 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2011 р. № 1126 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 85, ст. 3113).

6. Ця постанова набирає чинності з дня опублікування, крім пунктів 1 і 5, які набирають чинності з 1 січня 2014 р., а також абзаців третього та п'ятого підпункту 1 пункту 7 затверджених цією постановою змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України, які набирають чинності з 16 квітня 2014 року.

Прем'єр-міністр України

М.АЗАРОВ

Інд. 36

ЗАТВЕРДЖЕНО

**постановою Кабінету Міністрів України
від 4 вересня 2013 р. № 706**

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ

**про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання
та виявлення корупції**

(У тексті Типового положення слова «Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики» в усіх відмінках замінено словами «посадова особа Секретаріату Кабінету Міністрів України, визначена Міністром Кабінету

Міністрів України» у відповідному відмінку згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 року № 839)

1. Уповноважений підрозділ (особа) з питань запобігання та виявлення корупції (далі — уповноважений підрозділ) утворюється (визначається) у порядку, визначеному законодавством:

за рішенням міністра, керівника іншого центрального органу виконавчої влади, Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, керівника органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим, голови обласної, Київської та Севастопольської міських, районної державних адміністрацій у апараті міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, їх територіальних органах, апараті Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим, обласної, районної, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій (далі — органи виконавчої влади);

за рішенням керівника підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління органу виконавчої влади.

Уповноважена особа визначається у разі недоцільності утворення в органі виконавчої влади, на підприємстві, в установі та організації уповноваженого підрозділу з огляду на структуру, чисельність працівників, у тому числі тих, які є суб'єктами декларування, а також обсяг, характер та складність роботи.

2. У цьому Положенні терміни вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про запобігання корупції».

(пункт 2 із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

3. Уповноважений підрозділ у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, а також указами Президента України і постановами Верховної Ради України, актами Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, цим Положенням, іншими актами законодавства.

Керівник уповноваженого підрозділу органу виконавчої влади підзвітний і підконтрольний посадові особі Секретаріату Кабінету Міністрів України, визначеній Міністром Кабінету Міністрів України, якщо інше не передбачено законом.

(абзац другий пункту 3 у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. N 295)

Керівник уповноваженого підрозділу територіального органу, підприємства, установи, організації підзвітний керівникові такого територіального

органу, підприємства, установи, організації та підзвітний і підконтрольний керівникові уповноваженого підрозділу органу виконавчої влади.

(пункт 3 доповнено абзацом згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. N 295)

4. Основними завданнями уповноваженого підрозділу є:

- 1) підготовка, забезпечення та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції;
- 2) надання методичної та консультаційної допомоги з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства;
- 3) участь в інформаційному та науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції, а також міжнародному співробітництві в зазначеній сфері;
- 4) проведення організаційної та роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення і протидії корупції;
- 5) підпункт 5 пункту 4 виключено

(згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

- 6) здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів;
- 7) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства.

(пункт 4 доповнено підпунктом 7 згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. N 295)

5. Уповноважений підрозділ відповідно до покладених на нього завдань:

- 1) розробляє та проводить заходи щодо запобігання корупційним правопорушенням, а також здійснює контроль за їх проведенням;
- 2) надає іншим структурним підрозділам органу виконавчої влади, підприємства, установи, організації та їх окремим працівникам роз'яснення щодо застосування антикорупційного законодавства;
- 3) вживає заходів до виявлення конфлікту інтересів та сприяє його усуненню, контролює дотримання вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів, а також виявляє сприятливі для вчинення корупційних правопорушень ризики в діяльності посадових і службових осіб органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації, вносить їх керівникам пропозиції щодо усунення таких ризиків;
- 4) надає допомогу в заповненні декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

(підпункт 4 пункту 5 у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

5) підпункт 5 пункту 5 виключено

(згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

6) у разі виявлення фактів, що можуть свідчити про вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень посадовими чи службовими особами органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації, інформує в установленому порядку про такі факти керівника органу виконавчої влади (його апарату), підприємства, установи та організації, а також правоохоронні органи відповідно до їх компетенції;

(підпункт 6 пункту 5 із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

7) веде облік працівників органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;

8) взаємодіє з підрозділами з питань запобігання та виявлення корупції державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції;

9) розглядає в межах повноважень повідомлення щодо причетності працівників органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації до вчинення корупційних правопорушень;

10) повідомляє у письмовій формі керівникові органу виконавчої влади, посадовій особі Секретаріату Кабінету Міністрів України, визначеній Міністром Кабінету Міністрів України та спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції про факти, що можуть свідчити про вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень посадовими особами органу виконавчої влади, територіального органу, підприємства, установи, організації.

(пункт 5 доповнено підпунктом 10 згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. N 295, підпункт 10 пункту 5 із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

6. Втручання у діяльність уповноваженого підрозділу під час здійснення ним своїх повноважень, а також покладення на уповноважений підрозділ обов'язків, що не належать або виходять за межі його повноважень чи обмежують виконання покладених на нього завдань, забороняється.

7. Уповноважений підрозділ має право:

1) отримувати від інших структурних підрозділів органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації інформацію і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань, а також в установленому законом порядку інформацію з обмеженим доступом або таку, що містить державну таємницю;

2) отримувати від працівників органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації усні та письмові пояснення з питань, які виникають під час проведення службових розслідувань (перевірок);

(підпункт 2 пункту 7 із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

3) ініціювати перед керівником органу виконавчої влади (його апарату), підприємства, установи та організації питання щодо надсилання запитів до державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності з метою отримання від них відповідної інформації та матеріалів, необхідних для виконання покладених на уповноважений підрозділ завдань.

8. Працівники уповноваженого підрозділу органу виконавчої влади проводять або беруть участь у проведенні в установленому порядку службового розслідування (перевірки) в органі виконавчої влади з метою виявлення причин та умов, що призвели до вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи невиконання вимог антикорупційного законодавства.

(абзац перший пункту 8 із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. N 295, від 14.05.2015 р. N 301)

Працівники уповноваженого підрозділу органу виконавчої влади під час проведення службових розслідувань (перевірок) мають право з урахуванням обмежень, установлених законодавством, на безперешкодний доступ до приміщень і територій органу виконавчої влади, документів та матеріалів, що стосуються предмета службового розслідування (перевірки).

9. Працівники уповноваженого підрозділу можуть залучатися до проведення:

1) експертизи проектів нормативно-правових актів, організаційно-розпорядчих документів, що видаються органом виконавчої влади, з метою виявлення причин, що призводять чи можуть призвести до вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;

(підпункт 1 пункту 9 із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

2) внутрішнього аудиту органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації в частині дотримання вимог антикорупційного законодавства.

10. Уповноважений підрозділ органу виконавчої влади очолює керівник, який призначається на посаду та звільняється з посади керівником органу виконавчої влади за погодженням з посадовою особою Секретаріату Кабінету Міністрів України, визначеною Міністром Кабінету Міністрів України, якщо інше не встановлено законом.

Керівник уповноваженого підрозділу територіального органу, підприємства, установи, організації призначається керівником такого територіального органу, підприємства, установи, організації за погодженням з керівником уповноваженого підрозділу органу виконавчої влади.

На посади керівника, його заступника та спеціалістів уповноваженого підрозділу органу виконавчої влади призначаються особи з відповідним рівнем кваліфікації згідно з Довідником типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців.

(пункт 10 у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. N 295)

11. Керівник органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації, в якому утворено уповноважений підрозділ, сприяє створенню умов для виконання на належному рівні підрозділом покладених на нього завдань.

12. Координація, затвердження планів роботи та методичне забезпечення діяльності уповноважених підрозділів здійснюється посадовою особою Секретаріату Кабінету Міністрів України, визначеною Міністром Кабінету Міністрів України.

(Типове положення доповнено пунктом 12 згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. N 295)

ЗАТВЕРДЖЕНО

**постановою Кабінету Міністрів України
від 4 вересня 2013 р. № 706**

ЗМІНИ,

що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України

1. У Положенні про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженому постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 р. № 114, — із змінами, внесеними

постановами Кабінету Міністрів України від 8 червня 2005 р. № 428 (Офіційний вісник України, 2005 р., № 23, ст. 1283), від 9 липня 2008 р. № 624 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 51, ст. 1699), від 8 грудня 2009 р. № 1432 (Офіційний вісник України, 2010 р., № 11, ст. 522), від 2 листопада 2011 р. № 1126 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 85, ст. 3113), від 23 травня 2012 р. № 412 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 39, ст. 1471) і від 5 грудня 2012 р. № 1137 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 93, ст. 3784):

1) абзац чотирнадцятий пункту 8 викласти в такій редакції:

«у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного корупційного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», або кримінального правопорушення»;

2) у підпункті «й» пунктів 63 і 64 слова «злочину або адміністративного корупційного правопорушення» замінити словами «адміністративного корупційного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», або кримінального правопорушення»;

3) пункт 67 викласти в такій редакції:

«67. Особи рядового або начальницького складу, притягнуті до відповідальності за вчинення адміністративного корупційного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», або кримінального правопорушення, підлягають звільненню із служби в органах внутрішніх справ у триденний строк з дня надходження до органу внутрішніх справ копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили.»

2. Пункт 2 втратив чинність

(згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 р. N 465)

3. Пункт 3 втратив чинність

(згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 р. N 465)

4. Пункт 4 втратив чинність

(згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 р. N 465)

5. Пункт 5 втратив чинність

(згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.2016 р. N 477)

6. Пункт 6 втратив чинність

(згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

7. Пункт 7 втратив чинність

(згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. N 265, від 14.05.2015 р. N 301)

8. Пункт 8 втратив чинність

(згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. N 301)

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 23 серпня 2016 р. N 564

Київ

**Про затвердження структури Секретаріату Кабінету Міністрів
України**

Із змінами і доповненнями, внесеними
постановами Кабінету Міністрів України
від 7 червня 2017 року N 390,
від 18 серпня 2017 року N 646,
від 28 березня 2018 року N 236

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити структуру Секретаріату Кабінету Міністрів України, що додається.
2. Визнати такими, що втратили чинність, постанови Кабінету Міністрів України згідно з переліком, що додається.

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

Інд. 19

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 23 серпня 2016 р. N 564

СТРУКТУРА

Секретаріату Кабінету Міністрів України

Керівництво Секретаріату Кабінету Міністрів України
Апарат Прем'єр-міністра України
Служба Першого віце-прем'єр-міністра України — Міністра економічного розвитку і торгівлі
Служба Віце-прем'єр-міністра України
Служба Віце-прем'єр-міністра України
Служба Віце-прем'єр-міністра України
Служба Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України

Служба Віце-прем'єр-міністра України — Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства

Служба Міністра Кабінету Міністрів України

Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції

Урядовий уповноважений з питань гендерної політики

(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 р. N 390)

Апарат Урядового уповноваженого з питань гендерної політики

(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 р. N 390)

Директорат координації державних політик та стратегічного планування

(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. N 646)

Директорат публічної адміністрації

(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. N 646)

Позицію виключено

(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. N 646, позицію виключено згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. N 236)

Директорат моніторингу та контролю

(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. N 646)

Директорат територіального та місцевого розвитку

(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. N 236)

Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції

(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. N 646)

Департамент з питань стратегічного планування та координації державної політики

Департамент з питань державного управління

Департамент з питань фінансового та економічного розвитку

Департамент з питань ефективного управління державною власністю

Департамент з питань розвитку паливно-енергетичного комплексу та житлово-комунального господарства

Департамент з питань безпеки, оборони, діяльності органів юстиції та запобігання корупції

Департамент з питань безпеки життєдіяльності, охорони навколишнього природного середовища та агропромислового комплексу

Департамент з питань інфраструктури та технічного регулювання
Департамент гуманітарної та соціальної політики
Департамент інформації та комунікацій з громадськістю
Департамент з питань міжнародного співробітництва
Юридичний департамент
Департамент кадрового забезпечення
Департамент організації засідань Кабінету Міністрів України та урядових комітетів
Департамент забезпечення документообігу та контролю
(позиція у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. N 236)
Департамент з питань взаємодії з Верховною Радою України, іншими державними органами
Департамент з питань регіональної політики
Господарсько-фінансовий департамент
Управління протоколу
Управління інформаційних технологій та безпеки
(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. N 236)
Управління з питань роботи із зверненнями громадян
Режимно-секретне управління
Відділ з питань отримання антикорупційного законодавства
(структуру доповнено позицією згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. N 646)

ЗАТВЕРДЖЕНО

**постановою Кабінету Міністрів України
від 23 серпня 2016 р. № 564**

ПЕРЕЛІК

постанов Кабінету Міністрів України, що втратили чинність

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 р. № 484 «Питання Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики» (Офіційний вісник України, 2013 р., № 53, ст. 1935).
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2013 р. № 949 «Про затвердження Положення про Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики» (Офіційний вісник України, 2014 р., № 4, ст. 96).
3. Пункт 3 змін, що вносяться до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від

17 липня 2014 р. № 295 (Офіційний вісник України, 2014 р., № 62, ст. 1711).

4. Пункт 1 постанови Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 213 «Деякі питання Секретаріату Кабінету Міністрів України» (Офіційний вісник України, 2015 р., № 32, ст. 925).

5. Пункт 2 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2011 р. № 98 і від 15 квітня 2015 р. № 213, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 595 «Питання Урядового уповноваженого з питань Автономної Республіки Крим та міста Севастополя» (Офіційний вісник України, 2015 р., № 67, ст. 2212).

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 666 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2013 р. № 949 і від 15 квітня 2015 р. № 213» (Офіційний вісник України, 2015 р., № 72, ст. 2375).

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 914 «Про внесення зміни до структури Секретаріату Кабінету Міністрів України» (Офіційний вісник України, 2015 р., № 91, ст. 3088).

8. Пункт 2 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2011 р. № 98 і від 15 квітня 2015 р. № 213, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1005 «Деякі питання Секретаріату Кабінету Міністрів України» (Офіційний вісник України, 2015 р., № 98, ст. 3361).

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 131 «Про Урядового уповноваженого з питань сім'ї» (Офіційний вісник України, 2016 р., № 19, ст. 771).

10. Пункт 1 постанови Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2016 р. № 295 «Деякі питання Секретаріату Кабінету Міністрів України» (Офіційний вісник України, 2016 р., № 32, ст. 1264).

**Сучасна нормативно-правова база діяльності органів
виконавчої влади з питань запобігання корупції**

1. Міжнародні акти:

➤ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» від 18 жовтня 2006 р. № 251-V) Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією № ETS173 від 27 січня 1999 р. (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 жовтня 2006 р. № 252-V) Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15 травня 2003 р. № ETS 191 (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 жовтня 2006 р. № 253-V);

➤ Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 р. (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією» від 16 березня 2005 р. № 2476-IV) Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO);

➤ Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO).

2. Кодекси України:

➤ Кримінальний Кодекс України;

➤ Кодекс України про адміністративні правопорушення;

➤ Кодекс законів про працю України.

3. Закони України:

➤ Про запобігання корупції від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VIII

➤ Про Національне антикорупційне бюро України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VIII;

➤ Про засади антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VIII;

➤ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконан-

ням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України від 13 травня 2014 р. № 1261-VII;

- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигод одержувачів юридичних осіб та публічних діячів від 14 жовтня 2014 р. № 1701-VIII;

- Про державну службу від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII;

- Про службу в органах місцевого самоврядування від 7 червня 2001 р. № 2493-III;

- Про очищення влади від 27 січня 2015 р. № 132-VIII;

- Про Національну поліцію від 2 липня 2015 р. № 580-VIII;

- Про прокуратуру від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VIII;

- Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 10 листопада 2015 р. № 772-VIII

4. Укази Президента України:

- Про утворення Національного антикорупційного бюро України від 16 квітня 2015 р. № 217;

- Про Національну раду з питань антикорупційної політики від 14 жовтня 2014 р. № 808;

- Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки від 21 жовтня 2011 р. № 1001;

- Про Стратегію сталого розвитку «України 2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015.

5. Постанови КМУ:

- Питання запобігання та виявлення корупції від 4 вересня 2013 р. № 706;

- Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» від 14 травня 2015 р. № 301;

- Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки від 29 квітня 2015 р. № 265;

- Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування від 13 червня 2000 р. № 950;

➤ Про затвердження Положення про Урядового уповноваженого з антикорупційної політики від 4 грудня 2013 р. № 949;

➤ Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики від 17 липня 2014 р. № 295;

➤ Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 171;

➤ Деякі питання реалізації Закону України «Про очищення влади» від 16 жовтня 2014 р. № 563;

➤ Деякі питання відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції від 25 березня 2015 р. № 170;

➤ Про затвердження Порядку організації та проведення конкурсу з формування Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції від 25 березня 2015 р. № 140;

➤ Про затвердження Положення про Національну поліцію від 28 жовтня 2015 р. № 877;

➤ Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців від 11 лютого 2016 р. № 65;

➤ Про утворення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 24 лютого 2016 р. № 104.

6. Розпорядження КМУ:

➤ Про підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань запобігання і протидії корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування від 6 липня 2011 р. № 642-р;

➤ Про затвердження плану першочергових заходів з подолання корупції від 2 липня 2014 р. № 647-р;

➤ Про затвердження плану проведення перевірок відповідно до Закону України «Про очищення влади» від 16 жовтня 2014 р. № 1025-р.

МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

І ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

(Мінекономрозвитку України)

НАКАЗ

від 2 вересня 2015 року N 1084

Про затвердження зміни до національного класифікатора України

ДК 003:2010

Відповідно до частини п'ятої статті 259 Господарського кодексу України НАКАЗУЮ:

1. Затвердити таку, що додається, зміну до національного класифікатора України з набранням чинності з 01.10.2015:

Зміна N 3

ДК 003:2010

Класифікатор професій.

2. Департаменту технічного регулювання оприлюднити інформацію щодо затвердженої зміни до національного класифікатора України на офіційному веб-сайті Мінекономрозвитку України.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Нефьодова М. Є.

Міністр

Айварас АБРОМОВИЧУС

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
економічного розвитку
і торгівлі України
2 вересня 2015 р. № 1084

Зміна № 3

ДК 003:2010

Класифікатор професій

1. РОЗРОБЛЕНО: Державна установа Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин Міністерства соціальної політики України.
2. ПРИЙНЯТО ТА НАДАНО ЧИННОСТІ: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 02.09.2015 р. № 1084.

Чинна з 1 жовтня 2015 р.

Розділ 5 «КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОФЕСІЙ»

ВНЕСТИ

Директива	КОД КП	КОД ЗКПТР	ВИПУСК ЄТКД	ВИПУСК ДКХП	ПРОФЕСІЙНА НАЗВА РОБОТИ
В	2414.2				Професіонал з антикорупційної діяльності
В	2414.2				Уповноважений з антикорупційної діяльності

КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА «ПРОФЕСІОНАЛ З АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» (КОД 2414.2)

Завдання та обов'язки. Розробляє, запроваджує та реалізує на практиці заходи із забезпечення антикорупційної діяльності. Розробляє антикорупційну стратегію (програму) діяльності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, юридичних особах публічного права та контролює її реалізацію. Визначає і виявляє корупційні ризики в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, юридичних особах публічного права, вживає заходи щодо їх усунення. Застосовує превентивні антикорупційні механізми, вживає заходи щодо припинення корупційних правопорушень, розробляє проекти програм, положень, наказів та інструкцій, що регламентують діяльність із запобігання і протидії корупції. Проводить антикорупційну експертизу підзаконних нормативно-правових актів. Забезпечує діяльність уповноважених підрозділів, є уповноваженою особою з питань запобігання та виявлення корупції. Здійснює внутрішній моніторинг та контроль за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівнянних до них осіб. Надає методичні роз'яснення щодо проведення спеціальної перевірки, процедури заповнення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Сприяє організації підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування, посадових осіб у юридичних особах публічного права. Приймає участь у проведенні службових (внутрішніх) розслідувань.

Повинен знати: Конституцію України. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Кодекс законів про працю України, кримінальний кодекс України, закони й постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови та роз-

порядження Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові документи, що стосуються сфери запобігання і протидії корупції; основи державного управління, державного будівництва та місцевого самоврядування; порядок і методологію проведення антикорупційної експертизи підзаконних нормативно-правових актів; методику визначення рівня корупції в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, юридичних особах публічного права; методологію заповнення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; регламент проведення службових розслідувань; порядок проведення спеціальної перевірки: передовий вітчизняний і зарубіжний досвід у сфері антикорупційної діяльності; правила ділового етикету; правила та норми охорони праці та протипожежного захисту; основні принципи роботи з комп'ютером та відповідні програмні засоби; державну мову.

Кваліфікаційні вимоги

Провідний професіонал з антикорупційної діяльності: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра. Стаж роботи за професією професіонала з антикорупційної діяльності I категорії — не менше 2 років.

Професіонал з антикорупційної діяльності I категорії: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста. Стаж роботи за професією професіонала з антикорупційної діяльності II категорії для магістра — не менше 1 року, спеціаліста — не менше 2 років.

Професіонал з антикорупційної діяльності II категорії: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста. Стаж роботи за професією професіонала з антикорупційної діяльності для магістра — не менше 1 року, спеціаліста — не менше 2 років.

Професіонал з антикорупційної діяльності: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста. Без вимог до стажу роботи.

**Зміни до Національного класифікатора України ДК 003:2010
№ 3, затвердженого Наказом Мінекономрозвитку
№ 1084 від 02.09.2015 р.**

**Типова Посадова інструкція
Професіонала з антикорупційної діяльності ТОВ «А»
(Назва підприємства (ТОВ «А»))**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Генеральний директор ТОВ «А»

(підпис) (ініціали, прізвище)

«___» _____ 201 р.

1. Загальні положення

1.1. Посада професіонала з антикорупційної діяльності належить відповідно до Національного класифікатора України ДК 003:2010 «Класифікатор професій» до розділу «Професіонали».

1.2. На посаду професіонала з антикорупційної діяльності ТОВ «А» призначається особа, яка здатна за своїми діловими та моральними якостями, професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні обов'язки.

1.3. Професіонал з антикорупційної діяльності безпосередньо розробляє, запроваджує антикорупційну програму та реалізує на практиці заходи із запобігання корупції на ТОВ «А».

1.4. Професіонал з антикорупційної діяльності призначається на посаду і звільняється відповідно до законодавства України про працю, керівником ТОВ «А» у порядку передбаченому ухвалою антикорупційною програмою ТОВ «А».

1.5. Професіонал з антикорупційної діяльності безпосередньо підпорядковується керівнику ТОВ «А».

1.6. Професіонал з антикорупційної діяльності у своїй службовій діяльності керується цією посадовою інструкцією, затвердженою антикорупційною програмою ТОВ «А», затвердженим планом реалізації антикорупційної програми ТОВ «А», антикорупційним законодавством, керівними матеріалами, що регламентують діяльність підприємства, його структурних підрозділів, наказами, розпорядженнями та дорученнями його керівника.

1.7. Професіонал з антикорупційної діяльності ТОВ «А» може бути звільнений з посади достроково в разі:

- 1) розірвання трудового договору за його ініціативи;
- 2) розірвання трудового договору з ініціативи керівника ТОВ «А» з інформуванням та за згодою Національного агентства з питань протидії корупції;
- 3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії;
- 4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;
- 5) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;
- 6) смерті.

1.8. Про звільнення особи з посади професіонала з антикорупційної діяльності — Уповноваженого з антикорупційної діяльності ТОВ «А», Генеральний директор ТОВ «А» письмово повідомляє Національне агентство протягом двох робочих днів та забезпечує невідкладне подання нової кандидатури на вказану посаду.

2. Завдання та обов'язки

Професіонал з антикорупційної діяльності:

2.1. Розробляє, запроваджує та реалізує на практиці заходи із забезпечення антикорупційної діяльності на ТОВ «А».

2.2. Розробляє антикорупційну програму діяльності ТОВ «А», забезпечує її реалізацію.

2.3. Визначає і виявляє корупційні ризики у діяльності ТОВ «А», його посадових осіб, вживає заходи щодо їх усунення.

2.4. Застосовує превентивні антикорупційні механізми, вживає заходи щодо припинення корупційних правопорушень, розробляє проекти програм, положень, наказів та інструкцій, регламентів, що регламентують діяльність із запобігання і протидії корупції.

2.5. Проводить антикорупційну експертизу нормативно-правових актів ТОВ «А».

2.6. Забезпечує діяльність уповноважених підрозділів, є уповноваженою особою з питань запобігання та виявлення корупції на ТОВ «А».

2.7. Організує та здійснює внутрішній моніторинг та контроль за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб ТОВ «А».

2.8. Надає методичні роз'яснення щодо проведення спеціальної перевірки, процедури заповнення декларацій посадових осіб ТОВ «А».

2.9. Сприяє організації підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників ТОВ «А».

2.10. Приймає участь у проведенні службових (внутрішніх) розслідувань.

2.11. Інформує керівника ТОВ «А» щодо ефективності здійснення антикорупційних заходів.

3. Права

Професіонал з антикорупційної діяльності має право:

3.1. Вимагати від керівництва та персоналу ТОВ «А» дотримання вимог антикорупційного законодавства, отримувати пояснення, експертні висновки щодо їх діяльності по запобіганню корупції.

3.2. Подавати пропозиції керівництву ТОВ «А» щодо вдосконалення своєї роботи, іншого структурного підрозділу підприємства «А» з питань запобігання корупції.

3.3. У межах виконання своїх обов'язків робити запити на отримання додаткової інформації, необхідної для проведення антикорупційних заходів на ТОВ «А».

3.4. Брати участь у нарадах, зборах, засіданнях з питань, що належать до його повноважень, або за окремим запрошенням керівництва ТОВ «А».

3.5. Контролювати підготовку звітної документації у встановлені терміни.

3.6. Отримувати необхідну інформацію, нормативно-правову та іншу документацію від структурних підрозділів ТОВ «А».

3.7. Вимагати від працівників та керівництва ТОВ «А» дотримання вимог антикорупційного законодавства, правил внутрішнього трудового розпорядку.

4. Відповідальність

Професіонал з антикорупційної діяльності несе відповідальність

4.1. Невиконання або неналежне виконання посадових завдань та обов'язків, передбачених цією посадовою інструкцією.

4.2. Належне та своєчасне виконання наказів, розпоряджень та доручень керівника ТОВ «А», підготовку звітної документації.

4.3. Здійснення заходів щодо збереження документів, інструктивних положень та інших керівних та інформаційних матеріалів, що носять конфіденційний характер.

4.4. Забезпечення конфіденційності роботи, яку виконує.

4.5. Дотримання вимог нормативних документів ТОВ «А», які регламентують заходи щодо запобігання корупції та безпеки.

4.6. Ефективне та раціональне використання інформаційних ресурсів ТОВ «А» з метою запобігання корупції.

4.7. Належні умови експлуатації оргтехніки, раціональне використання витратних матеріалів.

4.8. Дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку.

5. Повинен знати

Професіонал з антикорупційної діяльності повинен знати:

5.1. Конституцію України, Антикорупційне законодавство. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Кодекс законів про працю України, кримінальний кодекс України, закони й постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові документи, що стосуються сфери запобігання і протидії корупції.

5.2. Основи державного управління у сфері запобігання корупції, специфіку управління підприємством ТОВ «А», порядок і методологію проведення антикорупційної експертизи підзаконних нормативно-правових актів.

5.3. Вимоги та порядок розробки антикорупційної програми для підприємств, особливості розробки та впровадження антикорупційних регламентів.

5.4. Методику визначення рівня корупції для юридичних осіб публічного права.

5.5. Методологію заповнення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

5.6. Регламент проведення службових розслідувань.

5.7. Порядок проведення спеціальної перевірки.

5.8. Передовий вітчизняний і зарубіжний досвід у сфері антикорупційної діяльності.

5.9. Правила ділового етикету; правила та норми охорони праці та протипожежного захисту.

5.10. Основні принципи роботи з комп'ютером та відповідні програмні засоби.

5.11. Державну мову.

6. Кваліфікаційні вимоги та обмеження призначення на посаду

На посаду професіонала з антикорупційної діяльності ТОВ «А» призначається особа, яка має: повну вищу освіту відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр або спеціаліст, з присвоєнням кваліфікації: «Професіонал з фінансово-економічної безпеки» або «Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки» або «Юрист» або «Державне управління» або «Правоохоронна діяльність» з визначенням спеціалізації з антикорупційної діяльності. Без вимог до стажу роботи.

На посаду професіонала з антикорупційної діяльності I категорії ТОВ «А» призначається особа, яка має: повну вищу освіту відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр або спеціаліст, з присвоєнням кваліфікації визначених для професіонала з антикорупційної діяльності. Стаж роботи за професією професіонала з антикорупційної діяльності II категорії для магістра — не менше 1 року, спеціаліста — не менше 2 років.

На посаду **професіонала з антикорупційної діяльності II категорії** ТОВ «А» призначається особа, яка має: повну вищу освіту відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр або спеціаліст, з присвоєнням кваліфікації визначених для професіонала з антикорупційної діяльності. Стаж роботи за професією професіонала з антикорупційної діяльності для магістра — не менше 1 року, спеціаліста — не менше 2 років.

На посаду **провідного професіонала з антикорупційної діяльності** ТОВ «А» призначається особа, яка має повну вищу

освіту відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра. Стаж роботи за професією професіонала з антикорупційної діяльності I категорії — не менше 2 років.

Обмеження призначення на посаду професіонала з антикорупційної діяльності ТОВ «А»

Не може бути призначена на посаду професіонала з антикорупційної діяльності — Уповноваженого з антикорупційної діяльності ТОВ «А» особа, яка:

1) має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість;

2) за рішенням суду визнана недієздатною чи дієздатність якої обмежена;

3) звільнена з посад у державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування за порушення присяги або у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією — протягом трьох років з дня такого звільнення.

Несумісною з діяльністю професіонала з антикорупційної діяльності — Уповноваженого є будь-яка інша діяльність, яка створює реальний чи потенційний конфлікт інтересів у діяльність ТОВ «А».

У разі виникнення обставин несумісності професіонал з антикорупційної діяльності — Уповноважений у дводенний строк з дня виникнення таких обставин зобов'язаний повідомити про це керівника ТОВ «А» з одночасним поданням заяви про розірвання трудового договору за власною ініціативою.

7. Взаємовідносини (зв'язки) за посадою

7.1. Професіонал з антикорупційної діяльності взаємодіє із структурними підрозділами ТОВ «А»: підрозділом безпеки, бухгалтерією, економічним, юридичним відділом та іншими підрозділами, у яких здійснюються антикорупційні заходи.

7.2. Професіонал з антикорупційної діяльності ТОВ «А» підтримує службові зв'язки з представниками Національного агентства з питань запобігання корупції. Національним антикорупційним бюро України за дозволом керівника ТОВ «А» надає їм інформацію для ознайомлення. За дорученням керівника ТОВ «А»

підтримує службові зв'язки з представниками антикорупційних підрозділів правоохоронних та контролюючих органів з метою організації взаємодії в системі протидії корупції ТОВ «А».

Інструкцію складено на підставі вимог:

1. Господарського кодексу України. Ст. 64 «Організаційна структура підприємства». — Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2003. — № 18, № 19–20, X» 21–22. — Ст. 144.

2. Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII ст. 61–63.

3. Національного класифікатора України «Класифікатор професій ДК 003:2010». — К. : Соцінформ, 2010. — 746 с.

4. Зміни до Національного класифікатора України ДК 003:2010 № 3, затвердженого Наказом Мінекономрозвитку № 1084 від 02.09.2015 р.

5. Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Вип. 99: «Безпека господарської діяльності підприємства, установи, організації». Погоджено Міністерством соціальної політики України 11 жовтня 2011 р. Затверджено наказом Всеукраїнської організації Українського союзу промисловців і підприємців від 03.10.2011 р. № 99. — Луганськ : ДУ НДІ СТВ, 2011. — 58 с.

6. Застосування норм та положень національної системи професійної кваліфікації на підприємстві. Науково-практичні рекомендації. — Луганськ : ДУ НДІ СТВ, 2011. — 108 с.

Керівник кадрової служби ТОВ «А» Підпис Ініціали, прізвище
«_____» _____ 201_ р.

Керівник юридичного підрозділу Підпис Ініціали, прізвище
(юрисконсульт) ТОВ «А»
«_____» _____ 201_ р.

З посадовою інструкцією ознайомлений Підпис Ініціали, прізвище
«_____» _____ 201_ р.

**АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА
СТАНУ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
ЩОДО ПРОТИДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИМ
ТА КРИМІНАЛЬНИМ КОРУПЦІЙНИМ
ПРАВOPOPУШЕННЯМ
ЗА 2015 РІК**

***Стан роботи правоохоронних органів щодо протидії
адміністративним корупційним правопорушенням***

Правоохоронними органами складено і направлено до суду 2147 протоколів про корупційне правопорушення (проти 2424 торік, або — 11,4 %), з них 1438 — органами прокуратури (67 %), 246 — органами поліції (11,5 %), 463 — органами Служби безпеки (21,6 %).

Найбільше складено протоколів органами прокуратури Дніпропетровської (119), Київської (86), Кіровоградської (79), Донецької та Харківської (по 75), Хмельницької (74), Черкаської (72) областей. Водночас найменше протоколів скеровано до суду прокурорами Львівської (17), Чернівецької (24), Чернігівської (26) областей та міста Києва (27).

За результатами судового розгляду протоколів до адміністративної відповідальності притягнуто 1720 осіб, з них за ініціативи органів прокуратури — 1226 (71,3 %). органами поліції — 178 (10,3 %), СБУ — 316 (18,4 %) осіб.

Зокрема, з числа притягнених за протоколами органів прокуратури:

- 495 депутатів сільських, селищних, міських, районних рад (найбільше у Херсонській — 42, Кіровоградській, Луганській, Черкаській — по 33, Сумській — 32, Дніпропетровській та Київській областях — по 30);
- 230 посадових осіб місцевого самоврядування (у Хмельницькій області — 36, або кожна шоста особа);
- 169 посадових осіб юридичних осіб публічного права (найбільше у Донецькій — 38, Дніпропетровській — 22, Хмельницькій областях — 13);

- 65 посадових та службових осіб інших органів державної влади (найбільше у Закарпатській — 15, Волинській — 9. Київській — 7, Миколаївській та Харківській областях — по 5);
- 57 службових осіб і працівники державної кримінально-виконавчої служби (найбільше у Житомирській — 13, Дніпропетровській — 8, Донецькій та Черкаській областях — по 6);
- 52 державних службовця (Дніпропетровська — 10, Миколаївська — 9, Житомирська — 7, Хмельницька — 5, Київська та Луганська — по 3, Вінницька, Донецька, Черкаська, Херсонська — по 2, Кіровоградська, Полтавська, Рівненська, Харківська, Чернівецька області, місто Київ та військова прокуратура — по 1);
- 42 службові особи і працівники Збройних сил України (Дніпропетровська — 4, Харківська області — 3 та військова прокуратура — 35);
- 37 службових осіб і працівників органів поліції (Дніпропетровська — 11, Волинська та Одеська — по 4, Сумська — 3, Закарпатська, Миколаївська та Полтавська — по 2, Вінницька, Донецька, Житомирська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська області, місто Київ та Донецька залізниця — по 1);
- 24 посадові чи службові особи райдержадміністрацій (Хмельницька — 6, Миколаївська — 3, Дніпропетровська, Житомирська, Рівненська, Чернівецька — по 2, Київська, Кіровоградська, Луганська, Одеська, Полтавська, Черкаська області та місто Київ — по 1);
- 20 осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки в юридичних особах приватного права (найбільше у Черкаській — 5 та Житомирській областях — 4);
- 16 осіб державної фіскальної служби (Дніпропетровська область та місто Київ — по 4, Вінницька, Волинська, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Черкаська області — по 1);
- 14 службових осіб і працівників державної прикордонної служби (військова прокуратура);

- 13 службових осіб і працівників органів та підрозділів цивільного захисту (Київська — 3, Дніпропетровська, Полтавська, Харківська — по 2, Закарпатська, Хмельницька, Черкаська області та військова прокуратура — по 1);
- 9 посадових осіб, юридичних осіб, фізичних осіб у разі одержання від них неправомірної вигоди (Харківська — 3, Волинська, Черкаська — по 2, Закарпатська та Полтавська області — по 1);
- 7 осіб, які надають публічні послуги (Чернівецька — 3, Волинська — 2. Полтавська, Харківська області — по 1);
- 4 службові особи і працівники митної служби (Закарпатська область та Львівська залізниця — по 2);
- 3 службові особи облдержадміністрацій (Черкаська — 2 та Житомирська області — 1);
- одна службова особа чи працівник органів прокуратури (Рівненська область).

Крім цього, за протоколами, що скеровані до суду органами поліції та Служби безпеки, до адміністративної відповідальності притягнуто:

- 154 депутати сільських, селищних, міських, районних рад;
- 84 посадові та юридичні особи публічного права;
- 88 посадових осіб місцевого самоврядування;
- 77 державних службовців;
- 52 посадові чи службові особи інших органів державної влади;
- 37 посадових чи службових осіб рай держадміністрацій;
- 14 службових осіб і працівників державної фіскальної служби;
- 10 службових осіб і працівників митної служби;
- 9 службових осіб чи працівників державної кримінально-виконавчої служби;
- по 8 осіб, які надають публічні послуги та службових осіб чи працівників органів поліції;
- 7 осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки в юридичних особах приватного права;
- 5 посадових осіб юридичних осіб, фізичних осіб у разі одержання від них неправомірної вигоди;

- по 3 посадові чи службові особи облдержадміністрацій, службові особи чи працівника податкової міліції;
- по 2 інші службові особи судової гілки влади, службові особи чи працівника прикордонної служби. Збройних сил України та органів і підрозділів цивільного захисту.

Майже половину притягнутих у державі посадовців, за протоколами усіх правоохоронних органів, становлять оштрафовані за порушення вимог фінансового контролю (774, або 45 %) та понад третину за порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (727 осіб, або 42,2 %).

За вчинення корупційних правопорушень у пріоритетних галузях суспільного життя до адміністративної відповідальності притягнуто 685 осіб (із 1720, або 39,8 %). З них найбільше у сфері земельних відносин — 239 особи, у бюджетній сфері — 165, у сфері освіти — 106, у сфері охорони здоров'я — 78, транспорту — 37, у агропромисловому комплексі та охороні довкілля — по 23, паливно-енергетичному комплексі — 9, у сфері приватизації та на підприємствах оборонно-промислового комплексу — по 2, у фінансово-кредитній сфері — 1.

Судами закрито 346 адміністративних справ (16,7 % від числа розглянутих проти 16,9 — % у минулому році), з яких 139 — за протоколами органів прокуратури (у Житомирській — 16, Дніпропетровській — 15, Черкаській — 14, Київській — 10, Закарпатській, Луганській, Сумській, Харківській — по 6, Кіровоградській, Полтавській, Тернопільській, Хмельницькій областях та на Південно-Західній залізниці — по 5, Волинській, Рівненській, Чернігівській областях та місті Києві — по 4, Львівській, Миколаївській областях та на Донецькій залізниці — по 3, Івано-Франківській, Одеській, Чернівецькій областях та військовій прокуратурі — по 2, Донецькій, Запорізькій областях — по 1). У тому числі 211 закрито (10,2 % від числа розглянутих проти 10,1 % у минулому році) за відсутністю події і складу правопорушення, з яких 72 — за протоколами органів прокуратури (у Черкаській — 12, Дніпропетровській — 8, Луганській — 6, Київській, Полтавській, Сумській, Харківській областях, місті Києві — по 4, Житомирській, Кіровоградській, Тернопільській, Чернігівській — по 3,

Закарпатській, Миколаївській, Чернівецькій та Південно-Західній залізниці — по 2, Запорізькій, Львівській, Одеській, Рівненській, Хмельницькій областях та Донецькій залізниці — по 1).

У зв'язку з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або малозначністю порушення та у зв'язку із закінченням строків давності накладення стягнення закрито 125 (або 6,1 % від числа розглянутих) адміністративних справ.

Адміністративними корупційними правопорушеннями за протоколами органів прокуратури завдано збитків на суму 147 тис. 360 грн, з яких відшкодовано 28 тис. 870 грн., або 19,6 %.

За протоколами Служби безпеки встановлено 14 тис. 113 грн. шкоди, з яких відшкодовано 13 тис. 834 грн., або 98 %.

Внесено 606 документів прокурорського реагування проти 1046 у минулому році (найбільше у Кіровоградській — 100. Дніпропетровській та Хмельницькій — по 52, Чернігівській областях — 50). За результатами розгляду таких документів притягнуто до дисциплінарної відповідальності 284 службові особи.

У зв'язку з вчиненням адміністративного корупційного правопорушення загодом із займаних посад звільнено 132 особи (Дніпропетровська — 59, Харківська — 12, Чернівецька — 11, Одеська — 10, Кіровоградська — 7, Миколаївська — 5, Закарпатська, Рівненська, Тернопільська Хмельницька — по 4, Херсонська — 3, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська — по 2, Вінницька, Львівська області та місто Київ — по 1) або кожного тринадцятого правопорушника, з них 24 особи звільнено після накладення адміністративного стягнення.

Водночас 83 особи, що притягнуті судом до адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення, продовжують обіймати виборні посади (Одеська — 47, Дніпропетровська — 35 та Тернопільська області — 1).

Позитивні тенденції:

- органами Служби безпеки вжито заходів до відшкодування 98 % завданих адміністративними корупційними правопорушеннями збитків.

Проблемні питання:

- зменшилася кількість направлених до суду протоколів про корупційні правопорушення (2147 проти 2424 торік, або 11,4 %);

- за вчинення адміністративного корупційного правопорушення із займаних посад звільнено лише 132 особи (із 1720 притягнутих до відповідальності), або кожного тринадцятого правопорушника;
- органами прокуратури відшкодовано лише 19,6 % завданих адміністративними корупційними правопорушеннями збитків.

Стан роботи правоохоронних органів щодо протидії кримінальним корупційним правопорушенням

Упродовж 2015 р. правоохоронними органами держави викрито 2493 корупційні кримінальні правопорушення (проти 2412, або + 3,4 %). Більше половини цих правопорушень (1303) — тяжкі та особливо тяжкі.

У провадженні слідчих підрозділів перебувало 2870 кримінальних проваджень з ознаками корупції. Зокрема у провадженні органів прокуратури — 1099, у тому числі військових прокуратур — 227, органів поліції — 1755, органів Служби безпеки України — 13 та органів фінансових розслідувань Державної фіскальної служби — 3 провадження вказаної категорії.

Під час розслідування кримінальних проваджень цієї категорії 642 особи, яким оголошено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, відсторонено від виконання повноважень на посаді. У провадженнях слідчих прокуратури — 402 особи. 236 — слідчих поліції та 4 — слідчих органів фінансових розслідувань.

За результатами розслідування скеровано до суду з обвинувальним актом 1696 (проти 1506, або + 12,6 %) кримінальних провадження про корупційні діяння стосовно 1929 осіб, з яких 279 заарештовано (питома вага — 14,5 %).

Із загальної кількості направлених до суду проваджень більше третини (631, або 37,2 %) перебувало у провадженні слідчих органів прокуратури (у тому числі військової — 133), 1054 (62,1 %) — органів поліції, 8 (0,5 %) — СБ України (центральный апарат СБУ — 5, Запорізька, Одеська області та місто Київ — по 1) та 3 (0,2 %) — Державної фіскальної служби (Львівська — 2 та Одеська області — 1).

Органами прокуратури (у тому числі військовими) найбільше скеровано до суду проваджень в Одеській (60), Харківській (44), Львівській, Дніпропетровській (по 39), Закарпатській (33) областях та місті Києві (35). Найменше — у Луганській (6), Миколаївській (8) та Житомирській (11) областях.

Органами поліції найбільше скеровано до суду проваджень слідчими Дніпропетровської (94), Донецької (74), Одеської (69), Вінницької (63), Харківської (59) та Закарпатської (57) областей. Водночас у Чернігівській та Київській областях до суду скеровано відповідно лише 19 та 22 таких провадження.

За категоріями правопорушень у скерованих всіма правоохоронними органами до суду кримінальних провадженнях понад третину — про одержання неправомірної вигоди службовою особою (942, або 37,8 %), понад чверть — привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (735, або 29,5 %).

До кримінальної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень притягнуто 1956 осіб (проти 1713, або + 14,2 %). Найбільше таких осіб у Дніпропетровській та Одеській областях (по 150), місті Києві (127), Харківській (116), Донецькій (104), Львівській (103), Закарпатській (100) областях, найменше — у Луганській (32), Чернігівській (43), Херсонській (44) та Кіровоградській (47) областях.

За категоріями найбільше до кримінальної відповідальності притягнуто:

- посадових осіб юридичних осіб публічного права (283, або 14,5 %);
- осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки в юридичних особах приватного права (278, або 14,2 %);
- державних службовців (277, або 14,2 %);
- посадових осіб юридичних осіб, фізичних осіб у разі одержання від них неправомірної вигоди (269, або 13,8 %);
- посадових та службових осіб інших органів державної влади (217, або 11,1 %);
- службових осіб та працівників поліції (203, або 10,4 %);

- посадових осіб місцевого самоврядування (142, або 7,3 %);
- осіб, що надають публічні послуги (80, або 4,1 %);
- службових осіб та працівників Збройних сил України (82, або 4,2 %), державних фіскальної (54, або 2,8 %), митної (46, або 2,4 %), кримінально-виконавчої (38, або 1,9 %) та державної прикордонної (34, або 1,7 %) служб;
- посадових та службових осіб райдержадміністрацій (52, або 2,7 %) та облдержадміністрацій (18, або 0,9 %).

Крім цього, до відповідальності притягнуто 23 депутати сільських, селищних, міських, районних рад, 15 службових осіб і працівників податкової міліції, 15 службових осіб і працівників органів прокуратури (Дніпропетровська, Київська області — по 3, Чернігівська область та місто Київ — по 2, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Харківська області — по 1), по 10 професійних суддів (Київська, Одеська та Черкаська — по 2, Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Кіровоградська області — по 1) та службових осіб чи працівників органів і підрозділів цивільного захисту. 8 службових осіб чи працівників Служби безпеки України (Одеська, Дніпропетровська — по 2, Львівська, Полтавська, Хмельницька області та місто Київ — по 1), 5 службових осіб чи працівників, утворених відповідно до законів військових формувань, та 1 депутат обласної ради (Тернопільська область).

Зусилля правоохоронців не переорієнтовано на викриття корупційних правопорушень, що вчинюються посадовими особами вищих рангів. До відповідальності притягнуто лише одну посадову особу місцевого самоврядування 1–2 категорій (Херсонська область) та чотири — 3 категорії (Дніпропетровська, Житомирська, Одеська та Харківська області), лише вісім державних службовців 1–2 категорій (місто Київ — 6, Харківська та Черкаська області — по 1).

Закрито 22 кримінальні провадження (військова прокуратура — 13, органи прокуратури Миколаївської області — 1, центральний апарат Національної поліції та органи поліції Вінницької області — по 2, органи поліції Львівської, Рівненської, Тернопільської, Херсонської областей — по 1).

До суду скеровано 46 кримінальних проваджень для вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності (органи поліції Житомирської — 11, Миколаївської та Рівненської — по 10, Донецької — 5, Вінницької, Закарпатської, Київської та Сумської областей — по 1, органи прокуратури Тернопільської — 4 та Рівненської областей — 2).

Кримінальними корупційними правопорушеннями завдано збитків на суму 3 млрд. 603 млн. 53 тис. грн. з яких відшкодовано 548 млн. 49 тис. грн. Питома вага відшкодованих збитків становить 15,2 %.

У тому числі інтересам держави чи територіальних громад завдано збитків на суму 2 млрд. 178 млн. 715 тис. грн. та відшкодовано — 39 млн. 160 тис. грн. Питома вага відшкодування становить — 1,8 %.

У кримінальних провадженнях, що розслідувалися органами прокуратури, відшкодовано 0,4 % завданої шкоди (11 млн. 59 тис. грн. з 2 млрд. 998 млн. грн.). При цьому прокуратурами Закарпатської, Київської та Чернігівської областей забезпечено стовідсоткове відшкодування завданої шкоди. Водночас у Харківській (з 544 млн. грн.). Черкаській (з 8 млн. грн.). Тернопільській (з 840 тис. грн.). Полтавській (з 767 тис. грн.), Волинській (зі 133 тис. грн.). Херсонській (з 72 тис. грн.). Запорізькій (з 17 тис. грн.) та Луганській (з 3 тис. грн.) областях не відшкодовано жодної гривні, а у Київській області питома вага відшкодування складає менш як один відсоток (4 млн. 583 тис. грн. з 2 млрд. 429 млн грн., або 0,2 %).

У тому числі слідчими органами військової прокуратури у ході досудового розслідування забезпечено відшкодування майже половини завданих збитків — 51,6 % (3 млн. 802 тис. грн. із 7 млн 365 тис. грн.).

Органами поліції вжито заходів до відшкодування 89,4 % завданої шкоди (528 млн 71 тис. грн. із 590 млн 803 тис. грн.). Водночас у Вінницькій та Волинській областях питома вага відшкодування становить лише 5,6 % та 7,2 % відповідно.

Слідчими СБ України у ході досудового слідства відшкодовано чверть встановленої суми збитків — 25,9 % (або 101 тис. грн. із 390 тис. грн.).

У кримінальному провадженні органів фінансових розслідувань Державної фіскальної служби слідчими встановлено збитків на суму 13 млн. 948 тис. грн., з яких відшкодовано 8 млн. 817 тис. грн., або 63,2 %.

У звітному періоді набрати законної сили судові рішення стосовно 875 осіб. З цієї кількості 755 осіб засуджено, у тому числі 59 осіб (7,8 %) — до позбавлення волі (Полтавська — 6, Тернопільська, Чернівецька — по 5, Запорізька, Сумська, Херсонська — по 4, Волинська, Дніпропетровська, Луганська. Львівська, Миколаївська — по 3, Вінницька, Закарпатська, Кіровоградська, Харківська. Хмельницька та Чернігівська — по 2. Житомирська, Київська, Черкаська області та Південно-Західна залізниця — по 1).

Судом постановлено виправдувальний вирок стосовно 7 осіб (органи прокуратури Волинської. Запорізької. Кіровоградської областей та військова прокуратура, органи поліції Вінницької, Волинської та Кіровоградської областей).

Судом повернуто 41 кримінальне провадження у порядку ст. 314 КПК України (слідчим поліції Дніпропетровської — 8, Вінницької — 4, Одеської — 3, Волинської, Полтавської та Херсонської — по 2, Житомирської, Закарпатської, Київської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей та міста Києва — по 1. слідчим органів прокуратури Хмельницької — 3, Дніпропетровської — 2, Запорізької, Київської, Одеської. Херсонської областей, міста Києва та Центрального апарату ГПУ — по 1).

Позитивні тенденції:

- підвищено ефективність протидії кримінальній корупції, зокрема збільшилася кількість скерованих до суду з обвинувальним актом кримінальних проваджень (1696 проти 1506, або + 12,6 %). у тому числі органами прокуратури (531 проти 448, або + 18,5 %), та виявлених кримінальних корупційних правопорушень (2394 проти 2412, або + 3,4 %);
- у кримінальних провадженнях, що розслідувалися органами поліції, вжито заходів до відшкодування 89,4 %.
- у кримінальних провадженнях, що розслідувалися органами прокуратури, відшкодовано лише 0,4 % завданої шкоди (11 млн. 59 тис. грн. із 2 млрд. 998 млн. грн.)

Проблемні питання:

- судом виправдано 7 осіб (органи прокуратури Волинської, Запорізької, Кіровоградської областей та військова прокуратура, органи поліції Вінницької, Волинської та Кіровоградської областей);
- у кримінальних провадженнях, що розслідувалися органами прокуратури, відшкодовано лише 0,4 % завданої шкоди (11 млн. 59 тис. грн. із 2 млрд. 998 млн. грн.).

**АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА
СТАНУ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
ЩОДО ПРОТИДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИМ
ТА КРИМІНАЛЬНИМ КОРУПЦІЙНИМ
ПРАВOPOPУШЕННЯМ
ІЗ СІЧНЯ ПО ЛИПЕНЬ 2016 РОКУ**

***Стан роботи правоохоронних органів щодо протидії
адміністративним корупційним правопорушенням***

Правоохоронними органами складено і направлено до суду 2030 протоколів про корупційні правопорушення (проти 1682 торік, або + 20,7 %), з них 1077 — органами прокуратури (53,1 %), 545 — органами поліції (26,8 %), 408 — органами Служби безпеки (20,1 %).

Найбільше складено протоколів органами прокуратури Київської (94), Дніпропетровської (85), Сумської (73), Львівської (72) областей. Водночас прокурорами Закарпатської, Чернігівської (по 18) областей та міста Києва (12) скеровано до суду найменшу кількість протоколів.

За результатами судового розгляду протоколів до адміністративної відповідальності притягнуто 1159 осіб, з них за ініціативи органів прокуратури — 671 (57,9 %), органів поліції — 274 (23,6 %), СБУ-214 (18,5 %).

З їх числа за протоколами органів прокуратури притягнуто:

- 291 депутата сільських, селищних, міських, районних рад (найбільше у таких областях: Львівській — 32, Одеській — 29, Сумській — 24, Дніпропетровській. Київській — по 21, Херсонській — 20);
- 162 посадові особи місцевого самоврядування (найбільше у Київській — 25, Хмельницькій областях — 20);
- 77 посадових осіб юридичних осіб публічного права (Сумська, Хмельницька — по 12, Чернівецька — 9, Полтавська — 8, Дніпропетровська — 7, Донецька, Херсонська — по 6, Луганська — 4, Івано-Франківська, Київська, Рівненська — по 3,

Закарпатська, Запорізька та Миколаївська області, військова прокуратура — по 1);

- 32 службові особи і працівника Збройних сил України (військова прокуратура);
- 30 посадових та службових осіб інших органів державної влади (Київська — 5, Луганська — 3, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Миколаївська, Черкаська, Чернігівська — по 2, Вінницька, Запорізька, Рівненська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернівецька області та місто Київ — по 1);
- 21 державного службовця (у Черкаській — 5, Запорізькій — 3, Дніпропетровській, Луганській, Львівській — по 2, Вінницькій, Донецькій, Київській, Рівненській, Полтавській, Сумській областях та місті Києві — по 1);
- 15 службових осіб і працівників Державної фіскальної служби (місто Київ — 9, Черкаська — 3, Закарпатська, Львівська, Полтавська області — по 1);
- 14 службових осіб і працівників Державної прикордонної служби (військова прокуратура — 13, Закарпатська область — 1);
- 11 посадових і службових осіб райдержадміністрації (Донецька, Запорізька та Черкаська — по 2, Дніпропетровська, Київська, Одеська, Рівненська, Сумська області — по 1);
- по 7 службових осіб і працівників органів національної поліції (Миколаївська — 2, Львівська, Одеська, Херсонська, Чернівецька області та військова прокуратура — по 1) та осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки в юридичних особах приватного права (Львівська, Полтавська — по 2, Миколаївська, Черкаська та Чернігівська області — по 1);
- 6 службових осіб і працівників кримінально-виконавчої служби (Запорізька — 2, Миколаївська, Рівненська, Хмельницька та Чернівецька області — по 1);
- 3 посадові особи юридичні особи, фізичні особи — у разі одержання неправомірної вигоди (Київська, Львівська, Рівненська області);
- 2 особи, які надають публічні послуги (Київська, Черкаська області);

- 1 особу митної служби (Харківська область).

Крім цього, за протоколами, що скеровані до суду органами поліції та Служби безпеки, до адміністративної відповідальності притягнуто:

- 219 депутатів сільських, селищних, міських, районних рад;
- 116 посадових осіб місцевого самоврядування;
- 72 посадові особи юридичні особи публічного права;
- 29 державних службовців;
- 19 посадових та службових осіб райдержадміністрацій;
- 18 посадових та службових осіб інших органів державної влади;
- 5 осіб, що надають публічні послуги;
- по 4 посадові особи державної прикордонної служби та особи, що виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки в юридичних особах приватного права;
- по 3 службові особи чи працівника кримінально-виконавчої та митної служб;
- по 2 службові особи чи працівника Державної фіскальної служби, а також професійних суддів, службових осіб облдержадміністрацій, осіб органів та підрозділів цивільного захисту;
- по 1 посадовій особі органів Національної поліції та юридичних осіб, фізичних осіб — у разі одержання від них неправомірної вигоди.

За протоколами усіх правоохоронних органів найбільше притягнуто посадовців за порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (845 осіб, або 72,9 %) та порушення вимог фінансового контролю (194, або 16,7 %)

За вчинення корупційних правопорушень у пріоритетних галузях суспільного життя до адміністративної відповідальності притягнуто 572 особи (з 1159, або 49,4 %), з яких: 263 особи — у сфері земельних відносин, 213 — у бюджетній сфері, 46 — у сфері освіти, 20 — охорони здоров'я, 15 — охорони довкілля, 11 — в агропромисловому комплексі, 3 — у сфері транспорту, 1 — у банківській системі.

Судами закрито 268 адміністративних справ (18,8 % з числа розглянутих, проти 11,8 % у минулому році), з яких: 124 — за протоколами органів прокуратури (у Кіровоградській області — 14, місті Києві — 13, Київській — 12, Одеській — 10, Полтавській, Сумській — по 9, Дніпропетровській, Львівській, Миколаївській — по 8, Житомирській, Луганській, Херсонській, Рівненській — по 4, Вінницькій та військовій прокуратурі — по 3, Волинській, Закарпатській, Харківській, Черкаській — по 2, Івано-Франківській, Тернопільській, Хмельницькій областях — по 1).

У тому числі 148 закрито (10,4 % від числа розглянутих, проти 7,2 % у минулому році) за відсутністю події і складу правопорушення, з них: 69 за протоколами органів прокуратури (у Кіровоградській області — 12, місті Києві — 10, Полтавській — 8, Миколаївській, Одеській — по 7, Сумській — 5, Київській, Рівненській — по 3, Житомирській, Луганській, Львівській, Херсонській, Черкаській — по 2, Волинській, Івано-Франківській, Тернопільській, Хмельницькій областях — по 1).

У зв'язку з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або малозначністю порушення та у зв'язку із закінченням строків давності накладення стягнення закрито 114 (або 7,9 % з числа розглянутих) адміністративних справ.

Адміністративними корупційними правопорушеннями завдано збитків на суму 197 тис. грн, з яких відшкодовано 32,5 тис. грн. Пітома вага відшкодування становить 16,5 %.

При цьому органами прокуратури, у тому числі військової, із 138 тис. грн. встановлених збитків відшкодовано 11,4 тис. грн. або 8,3 %.

Водночас за протоколами органів СБУ завдані збитки (738 грн.) відшкодовано у повному обсязі. Органами поліції вжито заходів щодо відшкодування 34,7 % шкоди, завданої адміністративними корупційними правопорушеннями (20,4 тис. грн. з 58,9 тис. грн.).

Внесено 2099 документів прокурорського реагування проти 212 у минулому році (найбільше у Вінницькій — 246, Полтавській — 240, Харківській — 193, Львівській областях — 118). За результатами розгляду таких документів притягнуто до дисциплінарної відповідальності 933 службові особи.

Із числа притягнутих до адміністративної відповідальності у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення (1159) із займаної посади звільнено лише 55 осіб (Дніпропетровська — 18, Одеська — 14, Івано-Франківська — 5, Полтавська, Харківська — по 4, Сумська — 3, Волинська, Хмельницька — по 2, Житомирська, Львівська, Чернівецька області — по 1).

Позитивні тенденції:

- зросла кількість направлених до суду протоколів про корупційні правопорушення (2030 проти 1682 торік, або + 20,7 %);
- істотно збільшилося число внесених документів прокурорського реагування (2099 проти 212 у минулому році).

Проблемні питання:

- зросла питома вага закритих адміністративних справ (18,8 % проти 11,8 % у минулому році), у тому числі у зв'язку з відсутністю події і склад) правопорушення (10,4 % проти 7,2 % у минулому році);
- за вчинення адміністративного корупційного правопорушення із займаних посад звільнено лише 55 осіб (із 1159 притягнутих до відповідальності);
- питома вага відшкодованих збитків органами прокуратури є найменшою серед правоохоронних органів і становить лише 8,3 %.

Стан роботи правоохоронних органів щодо протидії кримінальним корупційним правопорушенням

Упродовж січня-липня 2016 року правоохоронними органами держави викрито 1205 корупційних кримінальних правопорушень (проти 1613, або — 25,3%). Більше половини цих правопорушень — тяжкі та особливо тяжкі (652).

У провадженні слідчих підрозділів перебувало 1606 кримінальних проваджень з ознаками корупції. Зокрема у провадженні органів прокуратури — 888, у тому числі військових прокуратур — 332, органів поліції — 700, органів Служби безпеки України — 17 проваджень вказаної категорії.

Під час розслідування цих кримінальних проваджень 387 осіб, яким оголошено про підозру у вчиненні кримінального пра-

випорушення, відсторонено від виконання повноважень на посаді. У провадженнях слідчих прокуратури — 279 осіб, слідчих поліції — 105 та слідчих Служби безпеки — 3.

За результатами розслідування скеровано до суду з обвинувальним актом або клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру 1025 (проти 1061, або — 3,4 %) кримінальних провадження про корупційні діяння стосовно 1184 осіб, з яких 180 заарештовано (питома вага — 15,2 %).

Із загальної кількості направлених до суду проваджень більше половини (536, або 52,3 %) перебувало у провадженні слідчих органів прокуратури (у тому числі військової — 211), 476 (46,4 %) — поліції та 13 (1,3 %) — Служби безпеки України (Луганська — 3, Одеська, Тернопільська області — по 1 та центральний апарат СБ — 8).

Органами прокуратури (у тому числі військовими) найбільше скеровано до суду проваджень слідчими в Одеській області (51), місті Києві (50), Дніпропетровській (43), Львівській (37) областях та центрального апарату ГПУ (36). Водночас у Кіровоградській області до суду направлено лише 5 кримінальних проваджень цієї категорії.

Органами поліції найбільше скеровано до суду проваджень слідчими Дніпропетровської (46), Луганської (40), Харківської, Херсонської (по 29), Донецької, Одеської (по 28), Полтавської (25) областей. В той же час у Житомирській області до суду скеровано лише 6 таких проваджень.

За категоріями правопорушень у скерованих всіма правоохоронними органами до суду кримінальних провадженнях найбільше про одержання неправомірної вигоди службовою особою — 519 (або 43 %), привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем — 229 (або 19 %) та зловживання впливом — 143 (11,9 %).

До кримінальної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень притягнуто 1155 осіб (проти 1244, або — 7,2 %). Найбільше таких осіб в Одеській (107), Дніпропетровській (102), Донецькій (82) областях та місті Києві (106). При цьому у Кіровоградській притягнуто лише 13 осіб.

За категоріями найбільше до кримінальної відповідальності притягнуто:

- службових осіб та працівників поліції (171, або 14,8 %);
- державних службовців (162, або 14 %);
- посадових осіб юридичних осіб публічного права (146, або 12,6 %);
- осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки в юридичних особах приватного права (134, або 11,6 %);
- посадових осіб юридичних осіб, фізичних осіб у разі одержання від них неправомірної вигоди (114, або 9,9 %);
- посадових та службових осіб інших органів державної влади (91, або 7,9 %);
- посадових осіб місцевого самоврядування (65, або 5,6 %);
- службових осіб та працівників фіскальної служби (49, або 4,2 %);
- службових осіб і працівників Державної прикордонної служби (46, або 4 %);
- службових осіб і працівників митної служби (43, або 3,7 %);
- службових осіб та працівників Збройних Сил України (41, або 3,5 %);
- осіб, що надають публічні послуги (40, або 3,5 %);
- посадових та службових осіб райдержадміністрацій (32, або 2,8 %);
- службових осіб та працівників державної кримінально-виконавчої служби (23, або 2 %);
- працівників органів і підрозділів цивільного захисту (17, або 1,5 %);
- депутатів сільських, селищних, міських, районних рад. службових осіб та працівників органів прокуратури, посадових та службових осіб облдержадміністрацій (по 16, або 1,4 %);
- службових осіб та працівників органів Служби безпеки (13, або 1,1 %);
- професійних суддів (11, або 1 %);
- службових осіб та працівників податкової міліції (7, або 0,6 %);
- службових осіб чи працівників інших утворених відповідно до законів військових формувань (3, або 0,3 %);

- народних депутатів України (1, або 0,1 %).
 - Зусилля правоохоронців не переорієнтовано на викриття корупційних правопорушень, що вчиняються посадовими особами вищих рангів. До відповідальності притягнуто лише дві посадові особи органів місцевого самоврядування та три державних службовців 1–2 категорій.
 - Закрито 10 кримінальних проваджень (органи прокуратури Дніпропетровської області — 1 та національної поліції Полтавської — 5, Закарпатської, Луганської, Чернігівської областей, центрального апарату — по 1).
 - Для вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності до суду скеровано 23 кримінальних провадження (військова прокуратура — 12, органи поліції Донецької — 4, Сумської, Рівненської, Житомирської — по 2, Волинської областей — 1).
 - Кримінальними корупційними правопорушеннями завдано збитків на суму 940,5 млн. грн., з яких відшкодовано 134,4 млн. грн. Питома вага відшкодованих збитків становить 14,3 %.
 - У тому числі інтересам держави чи територіальних громад завдано збитків на суму 678,7 млн. грн. та відшкодовано — 11,9 млн. грн. Питома вага відшкодування становить 1,8 %.
 - У кримінальних провадженнях, що розслідувалися органами прокуратури, відшкодовано 19,4 % завданої шкоди (116,3 млн. грн. з 598,6 млн. грн.). При цьому військовою прокуратурою відшкодовано 95,3 % завданих збитків (109,6 млн. грн. із 115 млн. грн.). За наявності сум встановлених збитків у Вінницькій (511 тис. грн.), Волинській (920 тис. грн.), Житомирській (210 тис. грн.), Івано-Франківській (59 тис. грн.), Луганській (175 тис. грн.), Львівській (7,5 млн. грн.), Одеській (272 тис. грн.), Полтавській (216 тис. грн.), Харківській (135 тис. грн.) областях, не відшкодовано жодної гривні.
- Органами поліції вжито заходів щодо відшкодування 5,3 % завданої шкоди (18 млн. грн. із 342 млн. грн.). При цьому, у Житомирській (18 тис. грн.), Запорізькій (5,2 млн. грн.), Кіровоградській (85 тис. грн.), Одеській (152 млн. грн.), Черкаській (285 тис. грн.), Чернівецькій (402 тис. грн.) областях збитки взагалі не від-

шкодовувалися, а в Миколаївській області питома вага відшкодування становить менше 1 % (3 тис. грн. із 655 тис. грн.).

У звітному періоді набрали законної сили судові рішення стосовно 330 осіб. З цієї кількості 277 осіб засуджено, у тому числі 25 осіб (9 %) — до позбавлення волі (Дніпропетровська — 8, Миколаївська, Полтавська, Чернівецька — по 3, Сумська, Харківська — по 2, Запорізька, Львівська, Чернігівська області та місто Київ — по 1).

Судом постановлено виправдувальний вирок стосовно 15 осіб, досудове розслідування у яких здійснювалось слідчими органів прокуратури (Житомирської, Сумської, Харківської, Чернігівської областей та міста Києва — по 2, Закарпатської, Кіровоградської, Полтавської, Рівненської, Черкаської областей — по 1).

Судом повернуто 47 кримінальних проваджень у порядку ст. 314 КПК України (слідчим органів прокуратури Закарпатської — 8, Київської, Херсонської — по 3, Одеської, Хмельницької — по 2, Рівненської областей — 1, слідчим військової прокуратури — 3, слідчим поліції Херсонської — 8, Дніпропетровської областей — 5, Вінницької області та міста Києва — по 3, Київської, Одеської — по 2, Донецької, Харківської областей — по 1).

Проблемні питання:

- послаблено ефективність протидії кримінальній корупції, зокрема на чверть зменшилася кількість виявлених кримінальних корупційних правопорушень (1205 проти 1613, або — 25,3 %) та скерованих до суду з обвинувальним актом кримінальних проваджень (1025 проти 1061, або — 3,4 %);
- питома вага відшкодованих збитків у державі становить лише 14,3 %. При цьому органами прокуратури та органами поліції вжито заходів до відшкодування відповідно 19,4 % та 5,3 % завданої шкоди;
- судом виправдано 15 осіб, досудове розслідування у яких здійснювалось слідчими органів прокуратури (Житомирської, Сумської, Харківської, Чернігівської областей та міста Києва — по 2, Закарпатської, Кіровоградської, Полтавської, Рівненської, Черкаської областей — по 1).

**Результати дослідження, яке провели «Наші гроші»,
щодо стану винесення судових рішень по корупційним
злочинам за період з липня 2015 р. по липень 2016 р.**

Результати дослідження, яке провели «Наші гроші», щодо стану винесення судових рішень по корупційним злочинам за період з липня 2015 року по липень 2016 р.

У період липень 2015 — липень 2016 р. по корупційних злочинах отримали вироки 952 особи: з них 312 осіб відбулися штрафами (з яких майже 70 % — штрафи до 20 тис. грн), 336 — звільнені від покарання (90 % випадків — умовне позбавлення / обмеження волі), 137 осіб — виправдані і звільнені від відповідальності.

128 осіб отримали реальні тюремні строки (68 осіб — від 2 до 5 років, 47 осіб — від 5 років). Однак набули сили поки що лише 33 вироки. Решта знаходяться в апеляційних і касаційних інстанціях.

З усіх 952 осіб лише троє — це чиновники категорії А. Йдеться про двох голів райдержадміністрацій та заступника голови Держсільгоспінспекції України. Усім трьом загрожує позбавлення волі, однак жоден вирок щодо них сили не набув, перебуваючи на новому розгляді чи апеляції.

153 особи — це чиновники категорії В — слідчі, судді, сільські та міські голови тощо. Із них 92 особи — засуджені умовно або виправдані, 44 особи — до позбавлення волі, однак лише чотири вироки набули силу (троє слідчих і Лазурненський селищний голова).

Тобто чиновники рівня А і В отримали за цей період лише чотири вироки з позбавлення волі.

Решта засуджених — службовці середньої та найнижчої ланки: від директорів дрібних держпідприємств до оперуповноважених та лікарів.

Загалом 431 особа проходила по статті за одержання хабара. Половина цих хабарів до 10 тис. грн. При цьому вироків щодо хабарів на суму понад 100 тис. грн. — лише 18.

Найбільший розмір хабара, за який були засуджені двоє чиновників з Перш отрав невої районної у місті Чернівці ради, становить 810 тис. грн (\$100 тис.), але вирок по ним ще не набув сили. Найменший хабар — 200 грн. (таких справ — п'ять).

Протягом періоду липень 2015 — липень 2016 р. суди присудили відшкодувати завдану шкоду державі у сумі 27,44 млн. грн. Однак набули силу вирoki лише на суму 11,05 млн. грн. Також було застосовано 111 конфіскацій майна (27 з них — набуло силу), однак їхній обсяг у Реєстрі судових рішень не вказаний.

«Наші гроші» проаналізували 819 вироків, які були винесені у період з 1 липня 2015 р. по 30 червня 2016 р. включно по корупційних статтях Кримінального кодексу України 191, 364, 368, 369 і 369-2.

**Інформаційно-аналітична довідка щодо стану протидії
корупції спеціально уповноваженими суб'єктами
(станом на 01.05.2016 р.)**

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції визначено: органи прокуратури, Національної поліції. Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції.

Серед визначених законом спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Національна поліція та Національне агентство з питань запобігання корупції входять до сфери управління Кабінету Міністрів України.

I. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)

- центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом: *координація розроблення та виконання державними органами відомчих антикорупційних програм. забезпечення дотримання публічними службовцями законодавства щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, правил етичної поведінки, здійснення щодо них заходів фінансового контролю (електронне декларування), прийняття відповідного рішення про виділення, розподіл або відмову у фінансуванні політичних партій, затвердження форми звітності політичних партій, порядку подання звітності, аналізу звіту та затвердження висновку за результатами такого аналізу, тощо*

<i>Підпорядкування:</i>	КМУ
<i>1</i>	<i>2</i>
<i>Утворено:</i>	18 березня 2015 р. (постанова КМУ № 18), (Закон України «Про запобігання корупції», який набув чинності 26 квітня 2015 р.)

1	2
Склад:	з 5-ти членів призначено 4 (Н.М.Корчак та О.Д.Скопич — 11.12.2015 р. та Р.Г.Радецького та Р.Г.Рябошапку — 16.03.2016 р.)
Чисельність:	311 осіб (постанова КМУ від 30.03.2016 р. № 244)
Розміщення, забезпечення:	Приміщення Дружби народів, 28, 4–7 поверхи (розпорядження КМУ від 07.04.2016 р.). Матеріальне забезпечення (ст. 17 Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство забезпечується необхідними матеріальними засобами, технікою, обладнанням, іншим майном для здійснення службової діяльності) — наразі не забезпечено
Фінансування:	95,2 млн. грн. — тільки на ЗП
Проблемні питання:	• Призначити 5-го члена Національного агентства з питань запобігання корупції (затримка у зв'язку зі зміною складу конкурсної комісії з відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції — розпорядження КМУ від 18.05.2016 р. № 382-р). • Здійснити передачу приміщень • Забезпечити транспортом та іншими необхідними матеріальними засобами, технікою обладнанням, іншим майном для здійснення службової діяльності.

II. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) — попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень категорій «А» та «Б».

Підпорядкування:	Контроль за діяльністю Національного бюро здійснюється комітетом <u>Верховної Ради України</u> , до предмета відання якого входить боротьба з корупцією і організованою злочинністю. Щорічний письмовий звіт про діяльність Національного бюро Директор НАБУ подає <u>Президенту України. Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України</u>
Утворено:	Указ Президента України від <u>16 квітня 2015 року № 217/2015</u> (Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», який набув чинності з 25 січня 2015 р.)
Склад (структура):	• Директор Національного антикорупційного бюро України; • перший заступник директора НАБУ; • перший заступник директора НАБУ; • заступник директора НАБУ; • заступник директора НАБУ; • Національне бюро складається з центрального і територіальних управлінь (не більше семи)
Чисельність:	700, укомплектованість 70 %
Розміщення, забезпечення:	• Розпорядженням КМУ від 7 травня 2015 р. № 438-р «Про забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України» НАБУ передано приміщення по вул. Сурікова, 3, у м.Києві зі сфери управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі (Акти № 1, 2, 3 від 10.08.2015 р.);

	• МОУ передано необхідне майно для забезпечення діяльності НАБУ (спільний наказ); • Розпорядженням КМУ від 4 листопада 2015 р. № 1140-р «Про встановлення ліміту легкових автомобілів, що обслуговують Національне антикорупційне бюро» НАБУ надано в оренду три автомобілі
<i>Фінансування:</i>	486 656,200 млн. грн.
<i>Проблемні питання</i>	• Виділення НАБУ додаткових бюджетних асигнувань у розмірі 90 340,6 млн. грн. на оплату праці та нарахування на оплату праці до кінця року. • Врегулювання процедури реєстрації проєктів міжнародної технічної допомоги (наразі Мінекономрозвитку готується відповідний проєкт закону та відповідні акти щодо спрощення процедури, розширення донорських послуг та ін.)

III. Національна поліція центральний орган виконавчої влади: забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

<i>Підпорядкування</i>	КМУ через МВС
<i>Утворено:</i>	Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VIII
<i>Склад:</i>	• Голова Національної поліції України; • перший заступник Голови Національної поліції України — начальник кримінальної поліції; • заступник Голови Національної поліції України — начальник Головного слідчого управління;

	• заступник Голови Національної поліції України — керівник патрульної поліції; • заступник Голови Національної поліції України — керівник апарату; • заступник Голови Національної поліції України — начальник Головного управління Національної поліції у м.Києві; • заступник Голови Національної поліції України
<i>Чисельність:</i>	130 тис. осіб (у тому числі поліцейські — 119 тис. осіб)
<i>Розміщення, забезпечення:</i>	Поштова адреса: вул.Академіка Богомольця, 10, м. Київ, 01601, Україна
<i>Фінансування:</i>	14 709 551,9 тис. грн
<i>Проблемні питання</i>	• Станом на 24.05.2016 р. за даними керівництва Національної поліції у Департаменті внутрішньої безпеки Національної поліції, відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 04.09.2013 р. № 706, створено <u>відділ запобігання корупції</u>, основним завданням якого є запобігання корупційним злочинам у підрозділах Національної поліції України (далі НПУ). • Звертаємо увагу, що в порушення вимог постанов Кабінету Міністрів від 04.09.2013 р. № 706 НПУ та від 04.12.2013 р. № 949 наразі не погоджено призначення на посаду керівника відділу запобігання корупції. структури, положення про відділ тощо.

	• <u>У структурі НПУ також відсутні спеціалізовані антикорупційні підрозділи, які повинні системно протидіяти корупційній злочинності поза НПУ, зокрема серед посадових осіб, віднесених до категорії «В» та їм прирівняних. Тобто НПУ як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції поки не сформований</u>
--	--

Відповідно ст. 216 КПК України розслідування корупційних злочинів віднесено до підслідності НПУ, окрім корупційних злочинів, скоєних категоріями осіб, віднесених до підслідності НАБУ.

IV. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів — центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом: *забезпечення, формування та реалізація державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, та або з управління активами, на які накладено арешт або які конфісковано у кримінальному провадженні.*

Підпорядкування:	КМУ
Утворено:	24 лютого 2016 р. (постанова Кабінету Міністрів № 104). Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (дата набрання чинності — 11.05.2016 р.)

Склад:	Наразі затверджено склад конкурсної комісії з відбору кандидата на посаду Голови Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (розпорядженням Кабінету Міністрів від 30.03.2016 р. № 244-р). Забезпечення роботи Конкурсної комісії законом покладено на Секретаріат КМУ. Станом на 30.05.2016 р. здійснюються організаційні заходи з проведення першого засідання Комісії
Чисельність:	Відсутнє
Розміщення, забезпечення:	Відсутнє
Фінансування:	25 295,2 тис. грн.
Проблемні питання:	- Розроблено орієнтовний план щодо запуску роботи Національного агентства. - Станом на 24.05.2016 р. здійснюються організаційні заходи з проведення першого засідання Комісії. - Орієнтовний запуск Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів не раніше січня — березня 2017 р. - Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. стосовно

	удосконалення засад діяльності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» передбачено, зокрема: • створення Громадської ради при Національному агентстві; створення міжвідомчої комісії з питань реалізації активів; • створення Єдиного державного реєстру активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні
--	--

Орієнтовний запуск Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів **не раніше січня — березня 2017 р.**

V. Державне бюро розслідувань — центральний орган виконавчої влади: виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції.

Підпорядкування:	КМУ
Утворено:	29 лютого 2016 р. (постанова Кабінету Міністрів № 127) (Закон України «Про Державне бюро розслідувань», який набув чинності з 12.11.2015 р.)
Склад:	• Директор Державного бюро розслідувань; • перший заступник Директора Державного бюро розслідувань; • заступник Директора Державного бюро розслідувань

Чисельність:	1500 осіб
Розміщення, забезпечення:	Відсутнє
Фінансування:	Відсутнє
Проблемні питання:	Відповідно Прикінцевих та Перехідних положень ЗУ «Про ДБР» підпункт г, п. 1. розд. 5 ДБР надано право проводити операції з контрольованого вчинення відповідних діянь з метою виявлення та фіксації діянь передбачених статтями, які визначені як корупційні: • 364¹ — Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми; • 365² — Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги; • 368 — Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди; • 3683 — Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми; • 3684 — Підкуп особи, яка надає публічні послуги; • 369 — Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі; • 3692 — Зловживання впливом.

Навчальне видання

В.І. Литвиненко

Ю.П. Лісовська

П.М. Лісовський

АНТИКОРУПЦІЙНЕ ПРАВО

Навчальний посібник

Керівник видавничих проектів: Ястребов А.О.

Друкується в авторській редакції

Дизайн обкладинки: Тишківська Н.М.

Комп'ютерна верстка: Тишківська Н.М.

Підписано до друку 30.10.2018 р.

Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman, Century Gothic.

Умовн. друк. аркушів — 13,95.

Обл.-вид. аркушів — 11,06.

Тираж 300 прим.

ТОВ «Видавничий дім «КОНДОР»

Свідоцтво серія ДК № 5352 від 23.05.2017 р.

03067, м. Київ, вул. Гарматна, 29/31

тел./факс (044) 408-76-17, 408-76-25

www.condor-books.com.ua